

?

SEKSIOSTJAD

kes nad on?

Originaalteos: Who's Buying? The Clients of Prostitution

Väljaandja: Soome Sotsiaal- ja Tervishoiuministeerium

Toimetajad: Marjut Jyrkinen, Laura Keeler

Helsingi 1999

ISSN 1236-9977

ISBN 952-00-0725-3

Tõlge: Katri Eespere, Mihkel Kleis, Liisa Vask, Kristiina Luht

Toimetaja: Kristiina Luht

Keeletoimetaja: Elo Lindsalu

Kujundus ja küljendus: Piret Räni

ISBN 9985-9570-5-9

Raamatu tõlkis ja andis välja EV Sotsiaalministeerium

Raamat on trükitud AS Folger Art trükikojas

Tallinn 2006

Saateks eestikeelsele kogumikule

Käesolev artiklikogumik ilmus esmakordselt pealkirjaga „Who’s Buying? The Clients of Prostitution“ („Kes ostab? Prostitutsiooni kliendid“) Soome Vabariigi Sotsiaal- ja Tervishoiuministeeriumi väljaandena 1999. aastal. Miks otsustas Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium selle trükise tõlkida ja avaldada?

Prostitutsioon on sotsiaalne ja väga mitmetahuline nähtus, mis on seotud vaesuse, töötuse, soolise ebavõrdsuse, inimõiguste rikkumise ja paljude muude probleemidega. Prostitutsioon on probleemiks rahvatervise seisukohalt suguhaiguste ning HI-viiruse ja aidi leviku tõttu. Kogu maailmas läbi viidud uuringud näitavad, et prostitutsioonist saavad tulu eelkõige kuritegelikud rühmitused. Prostitutsiooniga kaasnevad väljapressimised, rahapesu, korruptsioon, inimkaubandus ja muud riigi turvalisust öönestavad nähtused. Kuigi Eestis on põhjalikumad uuringud prostitutsioonist alles valmimas, peegeldavad olemasolevad andmed samu probleeme¹. Just selle pärast tegeleb sotsiaalministeerium prostitutsiooni ja inimkaubanduse küsimustega ning püüab neile probleemidele lahendusi otsida ja nende tekkimist ennetada.

Prostitutsioon on üks sellistest teemadest, mille suhtes pea igaühel on oma arvamus ja kindel seisukoht vastavalt oma tähelepanekutele, subjektiivsetele hoiakutele ja mõtteviisidele, mis enamasti ei toetu mitmekülgetele ja argumenteeritud teadmistele. Kui lahvatatakse järjekordne arutelu seoses prostitutsiooni reguleerimise, legaliseerimise, keelustamise või muu taolisega, võtavad sõna väga erinevate elualade esindajad. Paraku on enamik sõnavõtte ja kahjuks ka uuringuid seotud prostitutsiooni ühe osapoolega – prostituudi-

ga. Seksi ostjaid on uuritud oluliselt vähem kui prostitueerivaid isikuid ning seetõttu on olemasolev teave üsna ühekülgne.

Soomes ilmunud ingliskeelse kogumiku eessõnas kirjutab Merja-Maaria Turunen, et ühiskondlike muutuste toimumiseks on tarvis uut arusaama kujunenud sotsiaalsetest struktuuridest. See tähendab ka uusi arusaamu sotsiaalsetest probleemidest, nende tekkepõhjustest ja tagajärgedest. Eestis on veel liiga vähe informatsiooni ja uuringuid prostitutsiooni põhjuste, olemuse ja tagajärgede kohta. Seega võime julgelt enda jaoks uusi teadmisi ammutada Soomes ilmunud trükisest. Seda enam, et Põhjamaad, kelle olukorda tõlgitud artiklid kajastavad, on meile sarnased ning prostitutsiooni ühe osapoolena näeme Eestis sageli just Põhjamaade seksituriste.

Kes on see salapärane seksi ostja? On ta veidrik, jõhkard, tosike või *tavaline* mees? Või äkki hoopis naine? Kuidas suhtub ta ise oma tegevusse, kuidas näevad teda seksteenuste pakkujad? Käesolev artiklikogumik püüabki veidi valgustada nõudluse olemust. Tegemist on esimese taolist informatsiooni sisaldava kogumikuga eesti keeles. 2006. aastal valmib ka esimene uuring eestlastest seksi ostjatest, seni aga võime antud kogumiku põhjal tutvuda naaberriikide uurijate arvamustega.

Marjut Jyrkinen ja **Laura Keeler** arutlevad oma artiklis ostjate nähtamatuse üle seksiäris, analüüsides seda, kuidas soo- ja seksuaalsuhetest räägitakse. Sõnaraamatute analüüs osutab rikkalikule ingliskeelsele sõnavalikule prostituudist naise nimetamiseks, kuid pakub vaid kaks varianti seksi ostja tähistamiseks. Selgub, et ka seksi müüva mehe kohta väljendeid napib. Millest on see tingitud? Analüüsiaineks pakutakse ka „seksitööstuse“ rolli riikide majanduses – kas äkki just selle suuruse tõttu pigistatakse silm kinni prostitutsiooni kahjulikkuse ees? Autorid rõhutavad vajadust mõista, kuidas globaalne seksitööstus toimib ning millist rolli selles mängivad

kliendid. Jyrkinen ja Keeler on ka ingliskeelse kogumiku toimetajad ja oma sissejuhatavas artiklis selgitavad nad artiklite valiku põhimõtet: nad on andnud kirjutajatele vabaduse, seksitööstuse kirjeldus lähtub otseselt analüüsi aluseks olevast filosoofilisest, sotsiaalsest ja poliitilisest vaatenurgast. Lugejale antakse soovitus ise otsustada, millised seisukohad neile kõige vastuvõetavamad on.

Antti Häkkinen annab oma artiklis ülevaate prostitutsiooni klientuurist Soomes ajaloolisest vaatenurgast, analüüsides perioodi 19. sajandi lõpust 20. sajandi alguseni. Artiklis käsitletakse seksi ostjate sotsiaalset ja ametialast positsiooni ning tüpoloogiat. Käsitlemist leiab suguhaiguste levik ning prostitutsiooni *näo* muutumine. Autor tõdeb sarnaste protsesside toimumist kõikjal Euroopas.

Minna Kimpimäki analüüsib prostitutsiooni kriminaalõiguse vaatenurgast. Artiklis tutvustatakse Soome seksuaalkuritegusid käsitlevaid seadusi ja nendes aja jooksul toimunud muutusi. Arutletakse mõiste *vabatahtlik* defineerimise üle kriminaalõigusteoorias seoses prostituudiks saamisega. Seksi ostu kriminaliseerimise ideele tuuakse paralleele alkoholimüügi ja narkokaubanduse keelustamisega. Arutletakse võimalike probleemide üle, mis võivad kaasneda prostitutsiooni keelustamisega.

Sari Näre tutvustab Soome seksibaaride kujunemislugu ning kirjeldab seksibaaride klientuuri. Tutvustatakse ka õhtulehtede seksibaaridest kirjutamise diskursusi. Näre esitleb mõistet *tegevusvabaduse pooldajad* ja toob sinna kõrvale võrdsusele suunatud diskursuse ning legalitaarse diskursuse. Artikli keskseks küsimuseks on, kuidas vastutab üksikisik prostitutsiooni leviku eest.

Jari Kuosmanen on sotsiaaltöötajana uurinud meessoost seksi ostjaid Rootsis ning iseloomustab nende põhitüüpe oma artiklis. Mehed jaotatakse viide rühma: superkliendid, intiimsusetõrjujad, täiendajad, intiimsuseotsijad ja äratõugatud. Tutvustatakse

Göteborgis läbiviidud projekti KAST, mille eesmärk oli aidata seksi ostjatel lahendada oma probleeme ning muuta oma käitumist.

Inger Lantz kirjeldab oma artiklis Stockholmi tänavaprostituitute kliente, nende ootusi ja omapärasid. Põhjalikult kajastatakse taolise sihtrühma uurimise keerulisust, hinnang antakse ka seksi ostu kriminaliseerimisele.

Ilpo Helén analüüsib kaasaegse prostitueerimise kultuurilist tausta, püüdes visandada sellise kultuuri liiki, mis loob tingimused ja alused prostitutsiooni kui nähtuse, kui tähenduste kogumi ja kui moraalsete ning poliitiliste küsimuste üle peetavate arutluste tekkimiseks. Artiklis käsitletakse seksuaalvabaduse mõiste kujunemist ning kirjeldatakse põhjalikult William Mastersi ja Virginia Johnsoni seksuoloogilisel uurimistööl ning teraapial põhinevat orgasmoloogia diskursust.

May-Len Skilbrei annab ülevaate sellest, kuidas Oslo massaažisalongide prostituudid suhtuvad oma klientidesse. Uuringu põhjal tutvustatakse ka prostituudiks hakkamise põhjuseid, massaažisalongide prostitutsiooni organiseerimist ning prostitueerivate naiste enesehinnangut. Arutletakse ka seksi ostu kriminaliseerimise üle.

Mari-Elina Laukkanen analüüsib oma artiklis meeste prostitutsiooni Soomes. Räägitakse põhjustest, miks mehed prostituudiks hakkavad, sellest, kuidas nad enda mehelikkusesse suhtuvad, samuti tõstatatakse küsimus nõudluse kohta. Mis paneb naise, mehi ning paare kohtuma meesprostituudiga ning talle maksma? Autor visandab ka naissoost seksteenuste tarbija profiili.

Eva Hedlund jagab artiklis oma kogemusi seksuaalse sundkäitumisega meeste ravi alal. Psühhoterapeudina on ta aastakümneid tegelenud inimeste nõustamisega seksuaalprobleemide, ka seksuaalse väärkohtlemise asjus. Artiklis käsitletakse tööd seksisõltlastest meestega: kuidas mehed esitavad oma probleeme, milline on

nende vanus ja sotsiaalne olukord, kehaline ja vaimne tervis, mida nad arvavad seksist ja armastusest. Ülevaade antakse raviprotsessist ja selle efektiivsuse hindamisest.

Johanna Lammi-Taskula tutvustab Soomes tehtud seksitööstuse klientide uuringut. Vastatakse küsimustele, kes on need kliendid, milliseid seksitööstuse tooteid nad kasutavad, milline on nende suhe alkoholi ja uimastitega, uuritakse ka väärtushinnanguid. Vaadeldakse, millist rolli mängib pornograafia füüsilises ja vaimses stressis olevate meeste elus. Artikkel tõstatab mitmeid küsimusi, millele vastamine on jäetud lugeja hooleks.

Anne-Maria Marttila artikkel on kirjutatud 2005.a. oktoobris ja see on lisatud kogumikule, andmaks värsket infot Eestit külastavate Soome seksituristide kohta. Autor kogus informatsiooni, jälgides nelja kuu jooksul meessoost seksituristide käitumisviise ja omavahelist kommunikatsiooni Tallinnas ning intervjuerides paljusid seksi ostjaid isiklikult. Artikkel annab põgusa ülevaate organiseeritud seksiärist Eestis.

Kogumikus olevad artiklid ilmusid esmakordselt aastaid tagasi ja vahepeal on Soomes, Norras ning Rootsis olukord mõnevõrra muutunud. 2002. aastast alates on Norras ametnikel seksteenuste ostmine keelatud, seda ka välisriigis komandeeringus olles. 1. jaanuaril 1999 kriminaliseeriti Soomes seksi ostmise alaealistelt ning sellise teo eest võetakse vastutusele sõltumata riigist, kus tegu toime pandi. 2006. aasta jaanuaris läks Soomes parlamenti ka täiskasvanutelt seksi ostu kriminaliseeriv eelnõu. Kuna kogemused on näidanud, et tänavaprostitutsiooni leviku piirkondades elavate inimeste elutingimused on oluliselt halvemad mujal elavate inimeste elutingimustest, keelustas Helsingi linn 1999. aastal tänavaprostitutsiooni, samuti nii seksi ostu kui müügi avalikes kohtades. Veelgi rohkem on muutunud seadused Rootsis. 1999. aastal kriminaliseeriti seal sek-

si ostmine täielikult.² Seaduse eesmärk ei ole mitte lihtsalt karistada seksi ostjaid, vaid väljendada kindlalt Rootsi riigi seisukohta, mille kohaselt inimese ost ja müük ei ole aktsepteeritud. Seksi ostu taunitakse paljudes teisteski riikides, samas ei pöörata enamikes riikides ostjale mingit tähelepanu, kuigi nt prostitueerimine võib karistatav olla. Seksi ostu käsitlevatest seadustest annab ülevaate kogumikule lisatud artikkel „Meetmed prostitutsiooni nõudluse vähendamiseks.“

Oleme väga tänulikud kolleegidele Soome Sotsiaal- ja Tervishoiuministeeriumist, eriti võrdõiguslikkuse nõukogu peasekretärile Hannele Varsale; ingliskeelse kogumiku toimetajatele Marjut Jyrkisele ja Laura Keelerile ning loomulikult kõikidele autoritele, kes lubasid oma artikli eesti keelde tõlkida ning avaldada. Eriline tänu Marjut Jyrkisele, kes oli suureks abiks autoritega kontakteerumisel.

Isiklikult olen tänulik heale kolleegile Katri Eesperele, kes tõlkis suurema osa kogumiku artiklitest. Tänan ka kolleeg Ülle-Marike Pappi väärtuslike nõuannete eest.

Kristiina Luht

Eessõna**Merja-Maaria Turunen****Prostitutsioon on vana nähtus****– milleks pead vaevata?**

Sugu ja rass on etendanud (ja etendavad siimaani) keerulist rolli inimeste sotsiaalsetes ja majanduslikes süsteemides. Vaikiv teadmine nende tähendusest ja mõjudest tuttavates kultuurides on osa igaühe isiklikest kogemustest, samas ei ole soo ja rassi struktuuriliste aspektide kohta piisavalt teavet. Nende aspektide ignoreerimine muudab suure osa informatsioonist marginaliseeritute jaoks kasutuks ja võõraks.

Uus teave peab saama nähtavaks ja kättesaadavaks ning muutuste toimumiseks on tarvis uut arusaama vanadest sotsiaalsetest struktuuridest. Uurimused on suurepärase vahend uute mõtete, ideede ja hüpoteeside formuleerimiseks ning nende katsetamiseks. Mõnikord peab uurija loobuma juba armsaks saanud hüpoteesidest, kui empiirilised andmed väidavad vastupidist. Paljud teaduslikud faktid jäid pikaks ajaks avalikustamata, kuna ajastu vaim neid ei soosinud – juhtiv teadlaste kogukond ei kiitnud heaks kas uuritavat teemat või uuringu tulemusi. Naisi ja lapsi ning nende elu puudutavaid uuringuid on pikka aega trivialiseeritud; prostitutsiooni on empiirilisel uuritud väga vähe. Samas on prostitutsioon silmaga nähtav ning seotud suurte majanduslike kuludega. Kas võib olla nii, et meie ühiskond kardab sellist informatsiooni, mis purustaks senise teadmatuse? Miks ei toetata uurimistööd, mis võimaldaks meil prostitutsiooni paremini mõista?

Orjandus ei ole vaid inimajaloo inetu peatükk, vaid eksisteerib ka tänapäeval erinevates vormides. Uusi põlvkondi üles kasvata-

des peame endale eesmärgiks seadma teiste inimeste õiguste ning inimväärkuse suurema austamise. Austuse ja eneseväärkuse juurutamine on eriti oluline arengueas – lapsepõlves. Laste ja noorukite seksuaalne kuritarvitamine ning alandamine seksiaaris on kuriteod, mida ükski riik ametlikult ei aktsepteeri ega toeta. Samas ei ole seda kriminaalsena defineeritud tegevust õnnestunud täielikult välja juurida. Seadused ei tööta üksi: informatsiooni jagamine ja teadlikkuse tõstmine on hädavajalikud selleks, et seadused saaksid efektiivselt toimida. Igaüks võib teha otsuseid, mis kas taastoodavad või kaotavad teiste inimeste kuritarvitamise tendentsi. Millised on sinu otsused ja tegevused täna?

1994. a lõi STAKES prostitutsiooniuurimise riikliku ekspertgrupi, mille eesmärk pidi olema uute teadmiste kogumine ning rahvusliku prostitutsioonipoliitika loomine. Tegevuse põhirõhk ei olnud mitte indiviidide kõrvaldamine ja piiramine, vaid prostitutsiooni ennetamine ning tähelepanu pööramine asjaolule, et prostitutsioonil on negatiivsed sotsiaalsed mõjud ning see ei sobi kuigi hästi põhjamaisesse heaoluriiki. Üheks olulisemaks ja suuremat tähelepanu vajavaks valdkonnaks nimetati uurimistöid.

Diskussioon ja kogemuste vahetamine selle kohta, millised on prostitutsiooni tagajärjed kohaliku elanikkonna jaoks, on aidanud erinevate tasandite otsuseid tegevaid kogusid.

1. jaanuaril 1999 kriminaliseeriti Soomes seksi ostmine alla-aalistelt (alla 18-aastastelt isikutelt) ning sellise teo eest võetakse vastutusele sõltumata riigist, kus tegu toime pandi. Parlamendile tehti Rootsi eeskujul ka ettepanek kriminaliseerida seksi ostmine täiskasvanutelt, kuid see ettepanek ei leidnud toetust. Kogemused on näidanud, et tänavaprostitutsiooni leviku piirkondades elavate inimeste elutingimused on tänu prostituutide ja klientide tegevu-

sele halvenenud – seetõttu keelustas Helsinki linn 1999. a tänava-prostitutsiooni.

Need tegevused tõestavad, et kohalik kogukond saab mõjutada oma elukeskkonda. Erinevaid kontrollimeetmeid käsitleva diskussiooni tulemusena on varasemast enam hakatud mõistma prostitutsiooni kui nähtuse keerulisust. Väga oluline on püsivalt jälgida nende otsuste mõju kogukondadele ja prostitutsiooni kaasatutele.

Rääkides pikemas perspektiivis – 1998. a käivitati Soomes viieaastane rahvuslik naistevastase vägivalla ennetusprogramm. Programmi koordineeris STAKES ning see koosnes kahest projektist: naistevastase vägivalla ennetamise projekt ning prostitutsiooni ennetamise projekt. Programmi juhatab Soome Sotsiaal- ja Tervishoiuministerium. 1999. a loodi Stockholmi tippkohtumisel antud lubaduste tõestuseks laste seksuaalse eksploateerimise juhtumitega tegelev ekspertgrupp.

Hoolimata vähesest toetusest ja rahastusest kasvab vaikselt selliste uurimustööde hulk, mis suurendavad teadlikkust prostitutsiooni kui nähtuse erinevate aspektide kohta. Ennetusmeetmed hõlmavad endas suurt hulka erinevaid teemasid (nt millised on üldised hoiakud ja väärtushinnangud teiste inimeste austamise ja nendega arvestamise suhtes). STAKES on viinud läbi uurimistöö ka prostitutsioonikuulutuste kohta ajalehtedes.

Prostitutsioonil on tihtilugu negatiivne mõju nende inimeste eludele, kes on sellega seotud, seetõttu on rehabilitatsiooni- ja muud abimeetmed väga vajalikud. Eriti keeruline on abi võimaldamine n-ö mobiilsetele prostituutidele, kellel on sageli tõsiseid raskusi juurdepääsuga sotsiaal- ja terviseteenustele, haridusele ning tööturule. Ka klientide teadlikkus oma käitumise pikaajalisest mõjust nii nende endi, oma perekondade kui ka prostituutide eludele on suhteliselt vähene.

Käesolev kogumik valmis tänu uurijatele, kes on oma oskusi ja aega pühendanud valdkonnale, mis ei ole siiamaani veel pälvinud teaduslikku huvi ja austust. Ma tänan südamest kõiki neid kirjutajaid, kes on prostitutsiooniteematika võtnud endale südameasjaks.

Laura Keeler ja Marjut Jyrkinen

„Nähtamatud“ ostjad seksiäris

Käesolevat publikatsiooni koostades tuli tihti jutuks see, kui nähtamatud on seksiäri kliendid. Nad on justkui varjud prostitutsiooniäri nähtavate osapoolte (prostituudid, kupeldajad) kõrval. Nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasandil, uuringutest kuni poliitika-tegemiseni on tähelepanu prostitutsioonile tähendanud tähelepanu naistele prostitutsioonis. Kas pole kummaline, et kliendid, kes on prostitutsiooni kui nähtusega seotud olnud sama kaua kui prostituudid, on suutnud jääda varjatuks?

Toimetades oma tööd ja mõeldes selle teema peale, tegime mõned avastused, mis iseenesest puudutavad küll rohkem meid endid, poliitikuid, aktiviste ja inglise keelt kui prostitutsiooni ennast.

Akadeemikutest ja uurijatest

Kogu prostitutsioon põhineb tegelikult kliendi vajadustel ja nõudmistel. Näiteks prostituutide riietumisstiil ja „punaste laternate tänavad“ eksisteerivad selleks, et kergendada klientidel oma rahast loobumist ning hõlbustada prostituutidega kontakteerumist. Samuti annavad need klientidele soovi ja vajaduse korral anonüümsuse ja nähtamatuse naabrite, mitteprostitueerivate naiste, töökaaslaste ja teiste inimeste eest.

Kliendid on nähtamatud vaid laiemale avalikkusele, kuid mitte prostituutidele ja teistele seksiäri osapooltele (seksiklubide ja massaažisalongide omanikud ja töötajad, kupeldajad, taksojuhid, hotellide personal jne). Järelikult ei ole klient nähtamatu ega isikupäratu. Vastupidi, suur hulk seksitööstusega seotud inimesi keskendub just klientidele ja nende rahulolule, kuna kliendid rahastavad kogu äri.

Klientide nähtamatus on suhteline ja põhjused, miks seksuaalteenuste tarbijad on pälvinud nii vähe akadeemilist huvi, vajaksid põhjalikumat tähelepanu ja uurimist.³

Kuigi näib, et seksi ostmist (regulaarset või ebaregulaarset) varjatakse kiivalt oma partnerite eest ega taheta sellest rääkida ning soovitakse iga hinna eest jääda anonüümseks, siis Rootsisis läbi viidud uuringud on näidanud, et tihtilugu on kliendid nõus *outsaideritele* (näiteks uurijaile) oma tegevusest rääkima. Teised uurijad ja eksperdid on sama kogenud nii seksi ostmist kui ka teisi tundlikke teemasid käsitledes. Näiteks Soomes on leitud, et naistepeksjad on nõus rääkima sotsiaaltöötajatega oma vägivaldsest käitumisest, kui nendega vestelda professionaalselt. Paljud meessoost kliendid on üsna avatult ja vastumeelsuseta rääkinud seksi ostmisest.⁴

Üks olulisi õppetunde käesoleva kogumiku koostamisel oli arusaam, kui tundlikud ja keerulised on sellised teemad. Probleemid ei asu mitte seal, kus me arvame neid olevat, vaid hoopis teisel tasandil, kus ootamatutest allikatest pärinevad institutsionaalsed ja personaalsed seisukohad sisenevad uurimusse. Isegi turvalises keskkonnas, kus pühendutakse sotsiaalsete teemade uurimisele, ei ole teatud teemade avalik uurimine teretulnud. Just see on peamine põhjus, miks seksitööstuse kliendid on käesoleva hetkeni jäänud varjatuks.

Meie arvates peaks klientide nähtamatusesse ning seksi ostmist ümbritsevasse vaikusesse (või oletatavas vaikusesse) suhtuma teisiti. Klientide nähtamatus ja mitteeksisteerimine ei ole absoluutne: klientide vaikus ei ole murdumatu. See on müüt, mille puhul peaksime endalt küsima, kes on selle loonud. Kas need on tõesti kliendid, kes seda müüti taastoodavad või on need pigem teenuste pakkujad ning sellest kasu saajad? Või on need uurijad, kellel puudub huvi klientide rolli uurimise vastu; ja need, kes rahaliselt või ad-

ministratiivselt sellist uuringut ei toeta? Müüdi tõepärasuses kahtlemine vajab suuremat hulka selle valdkonna valgustamisest huvitatud entusiastlikke uurijaid, kelle tegevust rahastatakse.

Keelest

Kuigi seksi ostjad ei pruugi olla üksmeelselt sõnakehvad, ei leia paljud meist antud teemast rääkimiseks vajalikke sõnu tänu väga pikaajalistele sotsiolingvistilistele protsessidele. Esmakordselt sain sellest aimu siis, kui teksti toimetades puutusin kokku sõnaga *punter* (e.k *kihlavedaja*, *pangapidaja*, *vastumängija* vms). Kuigi Marjut Jyrkinen teadis sõna tähendust, siis mina ameeriklasena polnud seda varem kuulnud, kuigi konteksti järgi võisin järeldada, mida see tähendas. Kuna sõna tõlkimine inglise keelde vähendas selle täpsust, otsustasime otsida alternatiivseid sõnu. Kuid kõigepealt tahaksin pisut analüüsida sõna *punter*. Websteri inglise keele entsüklopeediline sõnastik ütleb, et briti inglise keeles tähendab *punter* kedagi, kes teeb panuseid (hasartmängur). Collinsi sõnastik viib meid sammukese lähemale tunnistades, et tegemist on briti inglise keeles informaalsete sõnaga, mis ei tähenda ainult hasartmängurit, vaid „kõiki inimesi, kelle jaoks sa mõnikord midagi teed, eriti kui soovid nendele inimestele meele järele olla, ning kellega sa kunagi ei kohtu“; s.t näiteks (anonüümne) klient. Neid sõna kahte kasutusviisi tunnistab ka Oxfordi „Advanced Learner’s“ sõnaraamat. Adusime, et see termin, mida slängis kasutatakse kliendi kohta, võib rahvakeeles tähendada ka prostituutide kliente.

See väike avastus suurendas mu huvi sõnade tähenduste vastu. Alustasin väikest projekti, otsides samadest ja muudest allikatest üles *punter*’iga seotud sõnad. Arvasin, et oma visaduse tulemusel leian uue sõnavara, kuid pidin pettuma. Websteri sõnaraamatust leidsin küll sõnad *trick* ja *john*, mis tähistavad slängis prostituutide

klienti, kuid ei leidnud neile ühtki sünonüümi. Collinsi ja Oxfordi sõnastikud ei tunnistanud nende sõnade eelmainitud kasutusviisi.

Samas, vaadates Websteri sõnaraamatus sõna *prostituut*, leiame kohe põhidefinitsioonis kaks muud sõna (hoor, libu) ning paraja hulga sünonüüme (*call girl*, tänavatüdruk, kurtisaan, lirva, lits). Ristviidete otsimise teel püüdsin leida veel uusi sõnu, kuid üksnes sõna *lirva* viis mind edasi sõnapaarini *räpane naine*, mis omakorda viitas *litale*. Otsisin üles sõna *libu*, kuid ei leidnud sellega seonduvaid sõnu. Collinsi ja Oxfordi sõnastikud pakkusid *prostituudi* sünonüümideks üksnes libu ja tänavatüdruk. Seega ei andnud vaadeldud sõnaraamatud mulle ühtki sõna kliendi kohta, vaid suure hulga prostituudi kohta. Üks sõnastik andis näiteks 10 uut mõistet (ja viidetes oli: „vt ka *kurjategija*“!). Teine sõnastik pakkus 28 uut sõna ameerika inglise keeles, ühe sõna mehhiko murdes (*caliente*), ühe sõna briti inglise keeles (*bird*, e. k lind), ja ühe sõna prantsuse keeles (*fille de joie*, e. k lõbutüdruk). Teine sisestus andis 17 täiesti uut terminit, mis polnud seotud ühegi eelmisega. Mõned nendest terminitest ei tähendanud otseselt prostituuti, vaid viitasid naistele, kes elavad koos meestega, kellega nad abielus ei ole; või kes on seotud teiste naiste seksuaalteenuste pakkumisega; või naistele, kes kasutavad seksi oma soovide saavutamiseks. Kuigi paljud terminid (nt *konkubiin*) ei tähenda prostituuti, saab osa neist (nt *kurtisaan*) kasutada mitmes tähenduses. Collinsi ja Oxfordi sõnastikes ei tähista sõna *linnuke* mitte prostituuti, vaid solvavat väljendit (noore) naise kohta.

Ainuke meesprostituuti tähistav sõna oli *gigolo*, mida Websteri, Collinsi ja Oxfordi sõnastikes defineeriti kui konkubiini meessoost vastandit. Ühtki sünonüümi sõnale ei pakutud ning prostitutsiooni ei mainitud. Üks sõnastik pakkus välja mõisted *eskort*, *kaaslane*, *tantsupartner* ning 2., 3. ja 4. definitsioonis andis alternatiive sõnadele *kupeldaja*, *armastaja*, *playboy*.

Miks ma seda kõike analüüsin? Sellepärast, et lingvistilise konteksti uurimine pakub ühe võimaluse soo- ja seksuaalsuhete ühenduspunktide analüüsimiseks. Tegelikult oleks analüüsimiseks tarvis põhjalikumat uuringut allikmaterjalide ning tähenduste ja sünonüümide kohta, mille raames seksuaalsuhteid enamasti väljendatakse (abikaasa, naine, elukaaslane). Sellist analüüsi ma teile siin kogumikus ei paku, kuid ometi oletan, et peab olema mingi hea põhjus, miks on olemas vähemalt 34 sõna naise tähistamiseks, kes pakub seksi raha eest; 14 sõna naise kohta, kes on vaba oma seksuaalsetes eelistustes; 10 sõna tähistamaks naist, kes on olnud seksuaalvahekorras mehega, kellega ta ei ole abielus; 7 sõna naise kohta, kes elab koos mehega, kellega ta ei ole abielus. Enamik nendest sõnadest on halvustavad. Samas ei leidnud ma ühtki legitimeeritud terminit meesprostituudi tähistamiseks; mitte ühtegi terminit mehe kohta, kes on olnud seksuaalsuhetes naisega, kellega ta ei ole abielus; kuid 27 terminit mehe kohta, kes on vaba seksuaalsusega (nendest mõistetest 13 olid halvustava alatooniga). Prostituutide (meessoost) klientide tähistamiseks on niisiis olemas kaks laialt levinud sõna.

Inglise keeles on suur hulk sõnu, mis edastavad infot naise seksuaalse staatuse kohta, eriti teatud liiki seksuaalse staatuse kohta. Näib, et naise seksuaalne staatus on midagi, millest me peame rääkima väga mitmekesiselt ning võimalusega omistada sellele negatiivseid hinnanguid ja väärtusi. Tundub, et prostituutide klientidest ja mehe seksuaalsest staatusest rääkimiseks meil selliseid vajadusi ei ole, kuna puuduvad mõisted meesprostituutide ja väljaspool autoriteetide (riik, kirik, ühiskond tervikuna) poolt heaks kiidetud piire seksuaalsuhteid harrastavate meeste tähistamiseks. Selline olukord võib viidata emmale-kummale variandile: kliendi, prostituudi tarbi- ja staatus on selge, otsekohene ja aktsepteeritud või nähtamatu ja võib-olla ka häbiväärne. Tegelikult võib see olla mõlemat.

Meile – lugejatele, uurijatele, akadeemikutele – tähendab see seda, et oleme teatud lingvistilise pärandi varaaidas, mille juured

on väga pikka aega peitunud kultuuris, kus seksuaalteenuste kasutaja pole olnud diskussiooniobjektiks. Just sellest seemnest on kasvanud keeruline interaktsiooniprotsess keele, mõtte ja kultuuri vahel. Kui meil puuduvad sõnad millegi tähistamiseks, kui suur on siis tõenäosus, et see asi muutub meie jaoks tähtsaks ning hakame sellest mõtlema, rääkima või kirjutama? Või kerge vaevaga kontseptualiseerima? Peame tunnistama, et vähemalt inglise keeles puuduvad sõnad rääkimaks seksuaalteenuseid kasutavatest meestest. Kuigi me võime selles kahelda, mil määral keele (sõnade) muutmine muudab meie mõtlemist, on lootus, et see võib muuta tulevase põlvkonna mõtlemist.

Majandusest ja poliitikast

Ühe küsimusena peaksime analüüsima seda, kas vähene tähelepanu prostitutsiooni tarbijaile (klientidele) võib tuleneda mingitest sügavamatest põhjustest – näiteks seksitööstuse ökonoomikast ja äriga seotud ülisuurtest kasumitest. Globaalne seksitööstus on rahvusvahelises hallis tsoonis/mustal turul suuruselt kolmandal kohal pärast illegaalset relva- ja uimastiäri ja moodustab paljudes riikides olulise osa nende SKP-st.⁵ Eelnevale tuginedes võib oletada, et just majanduslikud tegurid julgustavad otsustajate tasandil silmi kinni pigistama selle väga kasumliku tööstuse ja seda finantseerivate meeste suhtes. Näiteks Taimaal on kõigile teada, et suure osa sealsest turismitööstusest moodustab seksiga kauplemine, kuigi ametlikud turismikampaaniad seda ei reklaami.

Seksuaalpoliitika ja küsimused vabast valikust moodustavad teise väga huvitava valdkonna seksiäri kliente ümbritseva vaikuse ja nähtamatuse ümber. Alles hiljuti esitasid feministlikud teooriad ning *gayde* ja lesbide liikumised väljakutse olemasolevatele patriarhaalsetele rollimudelitele ja varasematele eelarvamuslikele uurimustele. Tänu tugevale ja pikaajalisele vastuseisule liberaalse poliitika

suhtes (näiteks homoseksuaalsuse ja naiste õiguste küsimustes), on liberaalid nüüd väitnud, et igasugustesse seksuaalsete valikute lisa-piirangutesse tuleb suhtuda skeptiliselt. See kahtlus viib ettepaneku- kuteni piirata seksitööstuse iga aspekti, kartes alla astuda libedast filosoofilisest kallakust, mis viib seksuaalse hegemoonia auku. Kartus mõjutada seksuaalset valikuvabadust jahutab seksuaalteenuse ostmise ja ostjate teemalisi diskussioone.

Et kliendi rolli kohta puudub ühtne arusaam (ja ühtse selge tähendusega mõiste), valitseb ka segadus arusaamades, mida peaks prostitutsioon meie ühiskonna jaoks tähendama – on see vabastav võimalus müüjale müüa oma keha ning teenida raha; on see vabastav ostjatele, kellel on võimalus väljendada oma seksuaalseid ihasid, mida nad mujal väljendada ja rahuldada ei saa? Või meeste kambalik tegevus, mis taastoodab naiste allasurutust seksuaalses orjuses; tegevus, mis paljastab naistevihkamist, puudutab kõiki naisi ning suurendab soolist ebavõrdsust? Üheks sümptomiks on n-ö ebapühad liidud, mis on tekkinud prostitutsiooni puudutavas tülis selle üle, kuidas antud nähtust peaks käsitlema. Debati ühel poolel on jõulised prostitutsioonipooldajad, seksitöösturid ja aktivistid, kelle soov on parandada seksitööstusesse kaasatud inimeste „töötingimusi“. Vastasleerist võib leida üllatava koosluse, kuhu kuuluvad prostitutsioonivastased feministid ning äärmiselt konservatiivsed poliitikud ja usutegelased. Nende tegevuse ühiseks jooneks on aga asjaolu, et nad on justkui muuseas unustanud ühe olulise teguri: seksuaalteenuste tarbija.

Kokkuvõtteks

Hetkel on meil seksitööstuse klientide nähtamatuse ja vaikuse kohta küsimusi rohkem kui vastuseid. Nagu eelnev lühike analüüs näitas, võivad sellisele olukorrale kaasa aidata nii väikesed ja lokaalsed kui ka suured ja laialt levinud mõjutajad. Kõik tegurid on võim-

sad. Käesolev publikatsioon on üks väike samm selle poole, et neid tegureid ohustada ning tõsta teadlikkust seksitööstuse osapoole kohta, kellest ei ole piisavalt palju räägitud.

Kuigi klientidega kontakteerumine ning nende uurimine võib olla problemaatiline, on siiski väga vajalik mõista, kuidas globaalne seksitööstus toimib ning millist rolli selles mängivad kliendid. Vaikuse ja nähtamatuse võrk tuleb eest ära kiskuda. Mõned inimesed küll väidavad, et seksitööstus pakub klientidele vabastava kogemuse, kuid me ei tohi unustada selle tegevusala sügavalt negatiivseid mõjusid sugudevahelistele suhetele, naistele tervikuna ning eelkõige seksi müüvatele naistele ja nende lähedastele.

Seksi müüjad on üksteisest väga erinevad. Seda, kui palju erinevad üksteisest ostjad, ei saa me käesoleva kogumiku materjalide põhjal öelda. Küll aga võime öelda, et seksi ostjad on peamiselt mehed, kes näevad välja nagu kõik ülejäänud mehed meie ümber. Väga vajalik oleks analüüsida meeste identiteetide struktureerimist (näiteks, kuidas poiste ja meeste käitumist määravat mehelikkust luuakse ja taastoodetakse).

Käesolev kogumik rõhutab nii seksi ostjate tõsielu juba teadaolevaid aspekte kui paljastab selle, kuidas ostjad ja seksi müüjad end mõnikord tunnevad. Oleme toimetajatena andnud kirjutajatele vabaduse: seksitööstuse kirjeldus sõltub otseselt analüüsi aluseks olevast filosoofilisest, sotsiaalsest ja poliitilisest vaatenurgast. Ja kuigi me ei kiida kõiki vaatepunkte heaks, ei tsenseeri me siiski ühegi kirjutaja ideid. Käesoleva kogumiku tekstid erinevad üksteisest vaatenurga, sisu ja meetodite poolest, seetõttu soovitame lugejatel ise otsustada, millised seisukohad nendele kõige vastuvõetavamad on.

Antti Häkkinen

Prostituutide kliendid – ajalooline

perspektiiv Soomes

Prostitutsiooni subkultuuri tutvustus

Käesolevas artiklis annan ülevaate prostitutsiooni klientuurist ajaloolisest vaatenurgast. Toon välja ajaloolisi andmeid prostitutsiooni kohta Soomes (eelkõige Helsingis) ning käsitlen ka uusi prostitutsioonitrende.

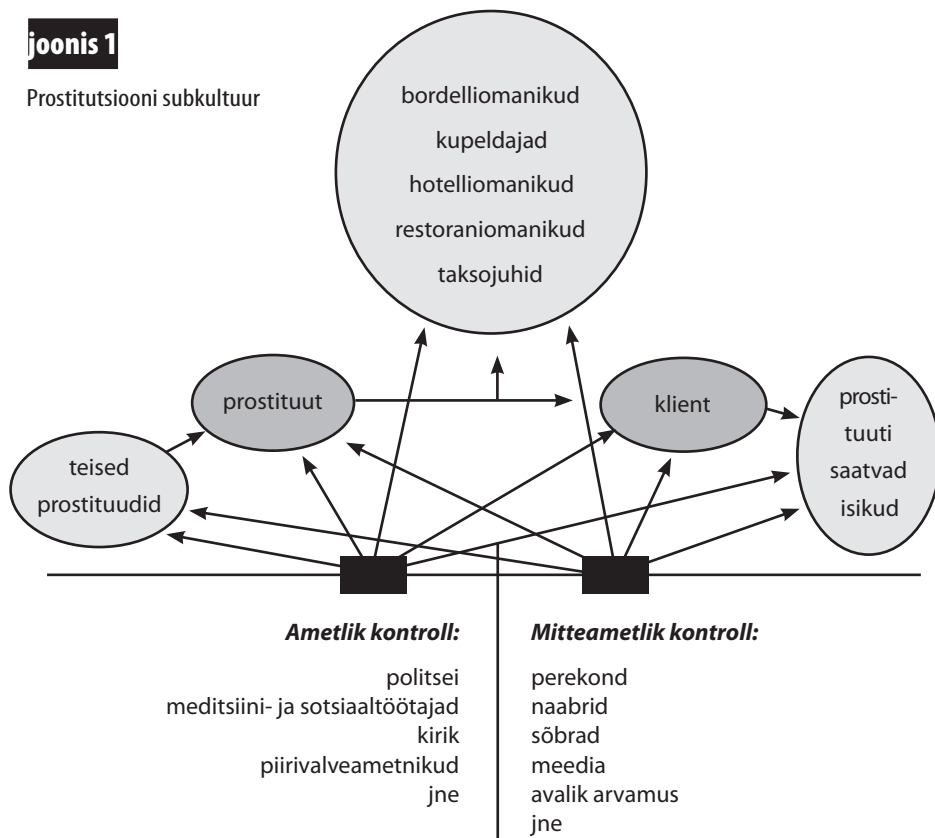
Kõigepealt sooviksin lühidalt tutvustada prostitutsiooni subkultuuri mõistet. Prostitutsiooni ajaloolisel uurimisel oleme pidanud vajalikuks vältida mõistete prostituut, klient, kupeldaja kasutamist eraldi. Selle asemel on otstarbekam kasutada mõistet prostitutsiooni subkultuur (vt joonis 1).

Prostitutsiooni subkultuur on kas keelatud, reguleeritud või avalikult heakskiidetud subkultuur, mille moodustavad naised ja mehed, kes teenivad otseselt või kaudselt elatist prostitutsiooniga. Laiemas tähenduses hõlmab prostitutsiooni subkultuur järgmisi osapooli: prostituudid, bordellide haldajad, kupeldajad, teenindussektori esindajad (taksojuhid, hotelliomanikud). Prostitutsiooni subkultuuri kuuluvad ka kliendid (eeskätt need, kes regulaarselt kasutavad prostituute); politseinikud, sotsiaal- ja tervishoiutöötajad kui ametliku järelevalvesüsteemi osad.

Mõistagi ei tohi me unustada mitteametlikku kontrollisüsteemi: prostituutide perekondi, naabreid, teisi prostituute, ajakirjandust jne. Joonisel 1 olevad nooled sümboliseerivad mõju suundi.

joonis 1

Prostitutsiooni subkultuur

Prostitutsiooni subkultuuri tuumikut iseloomustavad tunnused on järgmised: ise endale võetud selgelt määratletud reeglid; ise uute liikmete värbamine; isiklik territoorium (nn punaste laternate tänav); õigussüsteemi ning käitumis- ja kõlblustavade poolt tulev surve. Selleks, et mõista prostitutsiooni olemust ja muutuvat nägu, peame vaatama seda kompleksset süsteemi tervikuna. Varasemate prostitutsiooniuringute kritiseerijad on õigustatult öelnud, et prostitutsiooni mõiste on liiga tihti olnud sünonüümiks prostituutidele, jättes kõrvale terviku ning ignoreerides prostitutsiooni aluspõhjaks

olevate klientide tegevust ja rolli. Tänu mitmele Põhjamaades läbi viidud uuringule on meil nüüdseks parem ülevaade prostitutsiooni subkultuurist nendes riikides.

Käesolevas artiklis keskendun subkultuuri ühele osale – klientidele, analüüsid subkultuuri süsteemi nendest lähtuvalt. Jagan klientuuri neljaks põhiliseks rühmaks.

Minu andmestikus on rohkem kui tuhat kliendijuhtumit, mille leidsin kohtu-, politsei- ja tervishoiutöötajate toimikutest, Helsingi kasvatusteaduste osakondade ja üliõpilaste liitude koosolekute protokollidest. Andmed pärinevad 19. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi lõpuni.

Klientuuri sotsiaalne ja ametialane positsioon

Soomes ja ka teistes Põhjamaades õitses prostitutsiooni subkultuur 20. sajandi alguseni ning oli kuni Teise maailmasõja alguseni küllaltki laialt levinud. Pärast sõja algust vähenes levik drastiliselt. Ajaloolised allikad näitavad, et prostitutsiooni oli kõige vähem 1970.–1980. aastatel, mil enamiku klientuurist moodustasid ärimehed. Proportsionaalselt oli siis prostituutide arv 50 korda väiksem kui sajand tagasi.

Meil on olemas üsna põhjalik informatsioon selle kohta, kes prostituudid tol ajal olid. Olemas on ka info süsteemimehhanismide kohta, mille abil prostitutsiooni siseneti ja väljuti. Me võime küsida, kes olid prostituutide kliendid ning kuidas nad taastootsid ja säilitasid seda süsteemi. Lihtsuse mõttes keskendun seekord traditsioonilisele prostitutsioonivormile, kus mees ostab ning naine müüb seksi.

Kliendid pärinevad kõigist sotsiaalsetest klassidest, vanustest ning nende hulgas on nii vallalisi kui ka abielumehi. Siiski oli mõne grupi esindajaid klientide hulgas rohkem. Noored meremehed, sõdurid, tööliselised, armeehvitserid, ärimehed ja turistid on tüüpilised

prostituutide kliendid. Helsingis moodustasid Alexandria ülikooli meesstudengid olulise osa klientidest. Väga suur on kõrgklassi klientide osakaal. Valimisse kuulunud ligi 1000 mehest võib kõrgklassi hulka liigitada üle 40%. Kõrgklassi meeste osakaal prostituutide klientuuris on oluliselt suurem nende osakaalust Helsingi elanikkonnas tervikuna.

Sõdurite suurt osakaalu võib seletada asjaoluga, et Helsingi oli tol ajal Vene sõjaväe tähtis mereväebaas. Ka kodutud moodustasid proportsionaalselt suure osa klientidest võrreldes nende osakaaluga kogu elanikkonna hulgas.

Suguhaiguste statistika Helsingis andis klientidest sarnase pildi. Joonis 2 näitab, et veebruarist 1905 kuni oktoobrini 1907 diagnoositi peaaegu 5000 suguhaiguste juhtumit meeste hulgas ja umbes 2000 juhtumit naiste hulgas. Naispatsiendid olid enamasti prostituudid ja üle veerandi meespatsientidest olid kõrgklassist. Teisisõnu – mehed said suguhaiguse prostituudist partnerilt ning vastupidi. Kuigi kõrgklassi kuulujad on Helsingi suguhaiguste statistikas üleesindatud, on seal ka madalamad klassid esindatud.

Samale statistikale tuginedes võib väita, et üldiselt olid nad noored: peaaegu 80% klientidest olid 15–30-aastased. Enamasti oli tegemist kas vallaliste või lahutatud meestega. Varasemate andmete kõrvutamisel kiriku-, kohtu-, tervishoiuametnike-, politsei- ja üliõpilaste organisatsioonide arhiivimaterjalidega võib kliendid jagada nelja rühma:

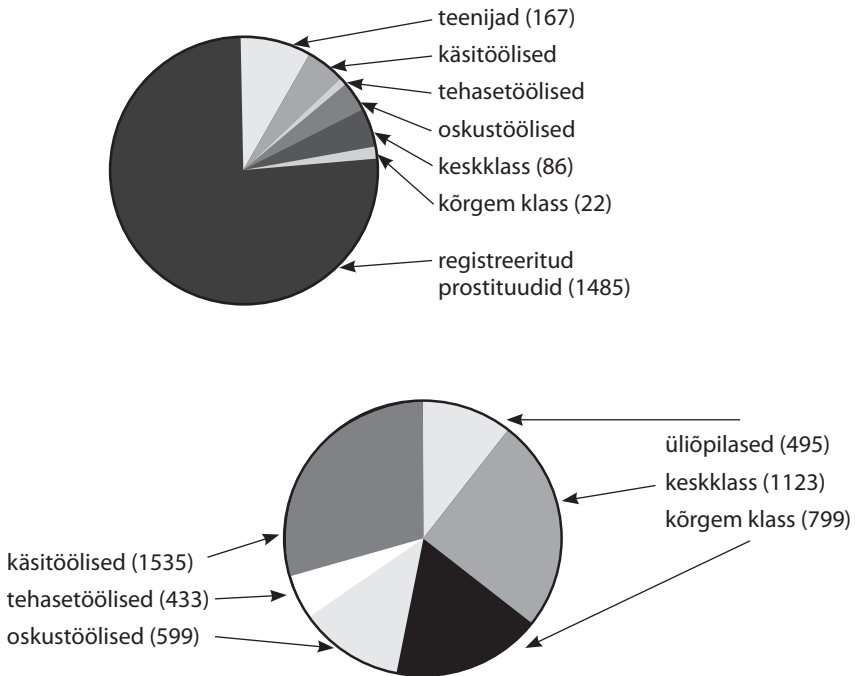
- 1) üliõpilased, sõdurid, meremehed, töölised – kõik, kes külastasid punaste laternate tänavat grupina;
- 2) heal järjel vanemad, kesk- või kõrgklassist härrasmehed, kelle abielud olid muutunud üksnes formaalseteks liitudeks. Prostitutsiooni tarbimine oli nende jaoks õnnetu abielu ase-

aineks. Neil olid prostituutide seas regulaarsed partnerid või isegi ülalpeetavad armukesed;

3) vallalised, rahatud mehed ühiskonna äärealadelt (näiteks hulkurid, kodutud), kellel olid ajutised seksuaalsuhted sama sotsiaalse positsiooniga prostituutidega. Enamasti puudus hulkuril võimalus luua stabiilne suhe naisega;

Joonis 2.

Suguhaiguste juhtumid Helsingis 1905–1907. Naised

Joonis 3.

Suguhaiguste juhtumid Helsingis 1905–1907. Mehed

4) teised: seiklusteotsijad ning need, kes otsisid erinevaid seksuaalseid kogemusi. Suhteliselt väiksearvuline rühm.

Eelnevalt loetletud neljast grupist vaatan käesolevas artiklis lähemalt kolme esimest. Esimest gruppi nimetan „noorteks“ ning teist ja kolmandat ühendatult „üksikuteks ratsanikeks“ ja viitan nende käitumisele vastavalt kui rituaalsele ja seksuaalsele.

„Noorte“ grupp – üliõpilased

Ajal, mil prostitutsiooni subkultuur oli Soomes kõige tugevam, oli tüüpiline klient noor, suhteliselt suletud sotsiaalsesse gruppi kuuluv mees. Enamasti oli ta Helsingi ülikooli tudeng, kes külastas öösiti koos kolme või nelja sõbraga bordelle. Võtan nimetatud grupi ning nende käitumisharjumused lähema vaatluse alla. Meeles tuleb pidada aga seda, et sarnaseid jooni võib leida ka teistesse gruppidesse kuuluvate klientide hulgas.

1884. aastal õppis Helsingi ülikoolis üle 700 ja Tehnikainstituudis umbes 100 meessoost tudengit. Üliõpilaste arv kasvas kiiresti ning 19. sajandi lõpul võeti kõrgkooli vastu ka esimesed naissoost üliõpilased. Üliõpilaskonna sotsiaalne struktuur muutus – varasem kõrgklassile orienteeritud elitaarne ülikool hakkas muutuma demokraatlikumaks. Keskklassil tekkisid paremad võimalused oma poegade (ja ka tütarde) koolitamiseks. Kogu üliõpilaselu atmosfäär muutus.

Selleks, et mõista üliõpilaste öiseid bordellikülastusi, peame tegema vahet kahel üksteisest üsna erineval elustiilil 19. sajandi Helsingis. Ettekujutuse ideaalsest tudengist saame üliõpilasorganisatsioonide koosolekute protokollidest. Eeskujulik üliõpilane oli laitmatute kommetega töökas, patriootlik, kokkuhoidlik, karske ja vapper härrasmees. Selliste omadustega noormehed kuulusid üliõpilaskonna juhtiva eliidi hulka, kuid neid oli suhteliselt vähe. Mär-

kimisväärne osa üliõpilastest veetis oma öid juues, kakeldes, mängides hasartmänge ning külastades bordelle. N-ö igavene üliõpilane (kes kunagi ülikooli ei lõpeta) oli laisk ja pillavat elustiili harrastav noormees. Neid toodi uutele tudengitele alati hoiatavaks näiteks.

Protokollidest ja märkmetest võib aga välja lugeda, et see dihhotoomia ei olnud sugugi absoluutne. Vabal ajal oli üliõpilastel lubatud alkoholi tarbida ja mõnikord prostituutide teenuseid kasutada. Kõige olulisemaks peeti asjaolu, et tudeng suudaks oma rahaasjadega toime tulla ega tekitaks võlgu. Üliõpilane oli oma sotsiaalse klassi esindaja ning ta pidi käituma sellele vastavalt. Helsingi ülikooli presidendi ja looja Zaharias Topeliuse tegutsemise ajal pärines enamik üliõpilasi ühiskonna kõrgematest kihtidest. Nad olid harjunud elama iseendi seaduste järgi ning seksuaalsuhted madalama klassi tütarlastega oli eriline kõrgklassi õigus. Kuid kogu raha raiskamine alkoholile ja prostituutidele oli juba teine asi. Sellist elu ei aktsepteeritud ning karistati karmilt üliõpilasliidu distsiplinaarkomitee poolt. Üks sellise elu võimalikke tagajärgi oli üliõpilase väljaviskamine üliõpilasliidust, ülikoolist ja isegi Helsingi linnast teatud ajaperioodiks.

1889. aastal karistati kolme üliõpilast kõlbmatu ja kergemeelse elustiili eest. Suhted ebamoraalsete naistega olid vaid osa nende pattudest. Nad pidid „põgenema“ Venemaale, Ameerikasse ja Jaava saartele ning ainult üks neist tuli hiljem tagasi. Pärast maine kaotamist akadeemilises maailmas jäi neile väga vähe võimalusi Soomes elamiseks.

Need tudengid kaotasid oma renomee tänu kergemeelsele elustiilile, mitte suhetele prostituutidega. Kuigi abieluvälised suhted olid seadusega karistatavad, rakendati seda seadust kesk- ja kõrgklassi kuuluvate poiste puhul väga harva. Tegelikult aidati neil end kaitsta negatiivse tähelepanu eest, kui bordellis käimise kohta oli algatatud kohtuasi. Minu uurimus tõestab, et eliidi harju-

muspärast elustiili võisid mõjutada üksnes väga erandlikud ja avalikud sündmused (näiteks mõrvasüüdistus).

Üliõpilaste eriline positsioon on mõistetav; nad elasid ülikoolilinnas vanemate kontrolli alt pääsenuna suhteliselt iseseisvat elu. Bordelle külastati kolmel eesmärgil:

a) vanemad üliõpilased viisid „rebased“ bordelli ja juhatasid neid seksuaalsuse saladuste juurde. Selline mäng poleks olnud võimalik nende endi klassi piires, kuna kõrgklassi tüdrukuid kaitsti igati abieluväliste seksuaalsuhete eest. Kuigi ülikool mõistis rituaali hukka, on see Euroopas säilinud tänaseni;

b) tudengid tähistasid eksamite lõppu kõva söömise ja joomisega ning läksid hiljem kas mõne tuttava prostituudi juurde või bordelli. Enamasti mindi bordelli umbes 10-liikmelise või isegi suurema grupina ning tihti kasutati vägivalda politsei, kupeldajate, bordellihaldajate ning teiste klientide suhtes. Tudengite vägivalda ohvriks võisid langeda ka prostituudid;

c) mõnikord said üliõpilased prostituutidega headeks sõpradeks, tuli ette isegi kooselu. Tegelikuses olid nii prostituudid kui üliõpilased sarnases olukorras: mõlemad elasid vanematekodust eemal, olid vallalised, elasid äärelinnas (võib-olla isegi samas majas) ning olid enam-vähem ühevanused. Mõlemal oli välismaailmaga eriline suhe. Tudengid valmistusid tulevaseks karjääriks; neil oli piiratud arv sotsiaalseid kontakte välismaailmaga.

Prostituudid (eriti Rootsist pärit) olid õigusteta grupp. Nad olid tihti naabrite pilkamise ja põlguse ning politsei ahistamise ohvrid. Just see oligi üliõpilastega omamoodi solidaarsuse ja sõpruse põhjuseks. Samas olid prostituutide tulevikuväljavaated täiesti erinevad; neid sildistati „langenud naisteks“ ja üliõpilased ei lubanud

endale pikaajalisemaid suhteid nendega. Suutsin tuvastada vaid ühe juhtumi, kus üliõpilane abiellus prostituudiga.

„Üksikud ratsanikud“

Väga sageli tekkis prostitutsioonisuhe jõuka härrasmehe ja süütu maatüdruku vahel. Sel puhul ei saa muidugi rääkida mingist sotsiaalsest võrdsusest. Sellises suhtes oli domineerivaks pooleks mõistagi mees, kes kuritarvitas noore naise naiivsust ja majanduslikku vaesust.

Härrasmehed – riigiteenistujad, armeeoohvitserid, ärimehed, artistid – võrgutasid äsja maapiirkondadest linna saabunud tüdrukud ning pidasid neid armukestena. Selle süsteemi taga võis sageli leida organiseeritud kuritegevust. Kõrgklassi kuuluvad mehed toetasid rahaliselt ja kaitsesid oma armukesi seni, kuni suhe kestis. Suhte lõppedes (või pigem siis, kui mees enam neiu teenustest huvitatud polnud) olid naised suures hädas; tihti visati nad tänavale, kus nad rahata ja elukohata ning sageli rasedana pidid hakkama saama. Peagi võis neid näha registreeritud prostituutidena tänavail raha teenimas.

Armukesi pidavad mehed olid enamasti abielus, kuid osa neist oli oma abikaasast aastaid (füüsiliselt või vaimselt) lahus elanud. Abielu ei lahutatud keeruliste juriidiliste protseduuride ning lahutuse majanduslike ja sotsiaalsete tagajärgede tõttu. Abieluväliste suhete peamine põhjus oli seksuaalne. Enamjaolt oli meestele oluline varjata oma kõrvalsuhteid välismaailma eest ning seetõttu ei tahtnud nad armukestega avalikult restorane ja teatreid külastada.

Ühiskonna madalamatesse kihtidesse kuuluvatel „üksikutel ratsanikel“ (võõrtöölised, sadamatöölised, hulkurid, töötud, kodutud jne) olid samuti ajutised seksuaalsuhted prostituutidega. 20. sajandi alguses oli neid Helsingis tuhandeid. Nad ei saanud abiellu-

da (vaesus, kodutus, hulkuri eluviis, alkoholism) ning suhted prostituutidega olid aseaineks. Mõnikord elasid nad siiski ühe partneriga pikemat aega koos, elatudes naise prostitueerimisega teenitud rahast. Mehel oli sageli kupeldaja roll.

Kupeldajate jaoks oli karistuse risk suur. Kriminaalseadustiku kohaselt oli kupeldamine keelatud ning madalama klassi mehi oli väga lihtne karistada. Ebamoraalsust puudutavad sätted hulkurluse seaduses muutsid tõenäoliseks ka klientide arreteerimise ning ametliku hoiatuse tegemise; mõnikord sunniti neid nagu prostituu-tegi läbima suguhaiguste kontrolli. Mõistagi kasutati neid regulatsioone üksnes alamklassi kuuluvate meeste puhul.

Rituaalset ja „seksuaalset“ tüüpi kliendid

Sõltumata klassilisest kuuluvusest käitusid kliendid prostituu-tidega üsna ühtmoodi. Esmalt kogunesid mehed tähistama mingit sündmust (eksami sooritamine, edukas äritehing, sõjaväest vabanemine, palgapäev vms) mõnes puhkepaigas – lemmikrestoranis, võõrastemajas või kõrtsis. Juhul, kui raha ei olnud piisavalt, osteti lihtsalt pudel alkoholi ning mindi linnast välja.

Prostitutsiooni subkultuur moodustas 19. sajandi lõpu Helsingi õitsvas meelelahutustööstuses olulise osa. 30 000–40 000 elaniku linnas oli kümme esimese klassi hotelli, 35 restorani ja kõrtsi, lugematul hulgal väiksemaid joogikohti – nii seaduslikke kui ebaseaduslikke – ning palju alkoholipoode. Meelelahutustööstus pakkus meestele võimalust nautida veini ja sööke, suhelda, juua ja mängida hasartmänge, tantsida ja laulda. Purju jäämine oli iga mehe eesmärk sõltumata sotsiaalsest klassist.

Pärast pikka öhtusööki oli aeg seada sammud „tüdrukutemajadesse“ ja bordellidesse, mida 19. sajandi lõpu Helsingis jätkus kuhjaga. Bordellid ja „tüdrukutemajad“ olid peamised rituaalset tüüpi

prostitutsiooni asukohad. Mehed oleks võinud tüdruku ka tänavalt üles korjata – prostituuti leida ei olnud keeruline. Meelelahutus-tööstus pakkus ametlikult tööd üle 1000 mehele ja naisele, kuid restoranide ja kõrtsidega oli seotud üle 400 registreeritud ning vähemalt sama palju registreerimata prostituudi. Ametlikult olid nad ettekandjad, kuid tegelikkuses „registreeritud naised“ – prostituudid. Lisaks võis linna peatänavatelt leida ka naisi, kes otsisid mehi ning siirdusid siis nendega bordellidesse.

Hoolimata paigast – bordell, hotell, restoran, kodu, park – kasutas tavaliselt ainult üks mees grupist prostituudi teenuseid (enamasti see, kes oli pidutsemiseks põhjuse andnud). Ülejäänud olid kaasas pigem moraalseks ja majanduslikuks toeks, sest prostituudi teenuse ostmine oli üsna kallis. Bordellikülastus pakkus meestele võimaluse nautida sööki ja jooki, naerda ja teha prostituutidega nalja. Nad lihtsalt nautisid üksteise seltskonda sõltumata kellegi sotsiaalsest klassist.

Sellega ei olnud õhtu veel läbi. Pärast bordellis käimist koguneti mõne mehe juurde koju või kuhugi restorani, kus räägiti äsjasest seksikogemusest ning jätkati pidutsemist. Rituaali lõpetas ühine hommikune kojuminek – olles valmis kinnitama lojaalsust gruppidele ning vajaduse korral võitlema politsei ja teiste meestegruppidega. Kojujõudmisega seiklus lõppes.

Rituaali korrati aastas mitu korda. Õistest palverännakutest võisid osa võtta isegi auväärased tudengid ning eakamad linnakodanikud ning nende seikluste peamiseks motiiviks oli pigem „ühine meiega“ tunne kui seksuaalne lõbu. Selline käitumine oli täis vastuhakku ja protesti võimude vastu ning mehed ei pidanud vajalikuks seda varjata. Mida rohkem publikut, seda parem, kuid mõistagi pidid nad meeles pidama teatud piiranguid.

Seksuaalset tüüpi klient erines eelmistest mitmel põhjusel.

Sellise kliendi puhul oli seksuaalne motiiv põhiline ja tihti ainuke põhjus prostituudi juurde minemiseks. Prostituudi ja kliendi suhtel puudusid seetõttu kõik muud interaktsiooni vormid. Enamjaolt oli tegemist lühikese ja mehaanilise ühepoolse võimusuhtega, kus mees domineeris. See tähendas juhuslikke kohtumisi hotellides, restoranides või isegi õues. Paljudel juhtudel olid mehed nii purjus, et hiljem enam ei mäletanud oma seiklusi.

Kesk- ja kõrgklassi kuuluvad mehed häbenesid selliseid suhteid. Seksuaalvahekord prostituutide või ülalpeetavate armukestega ei olnud asi, mille üle uhkust tunda. Selliste suhete omamine tõi endaga kaasa ka mitmeid ohte – suguhaigused, röövimised, kallaletungid –, mis olid paratamatult selle salajase ja üksiku eluviisiga seotud. Abielumehed riskisid abielurikkumise süüdistustega, hea maine kaotamise ja abielulahutuse ränkade majanduslike tagajärgedega. Nad pidid oma tegevust varjama. Madalamatesse klassidesse kuuluvatel meestel oli oht saada arreteeritud, kuna nende suhted prostituutidega leidsid enamasti aset õues. Kuigi paljudel neist oli kriminaalne minevik, politsei oli neid trahvinud ja hoiatanud, ei mõjutanud see nende käitumist. Neil oli lihtsalt ükskõik.

Seda tüüpi seksuaalsuhted ei saanud mingil moel rahuldada meeste emotsionaalseid vajadusi. Üks mees seletas asja järgmiselt: „See on lihtsalt noore mehe elustiil“.

Kui rituaalne klientuur oli 19. sajandi lõpus bordelliprostitutsiooni peamine rahastaja, siis seksuaalne klientuur toetas n-ö armukeste süsteemi ja tänavaprostitutsiooni. Kuid muutused olid alles ees.

Prostitutsiooni transformeerumine

1880. aastate algul viidi läbi massiivseid prostitutsioonivastaseid kampaaniaid nii Soomes kui ka teistes riikides. Negatiivset suhtumist toetas kunst ja kirjandus, poliitilised parteid, rahvuslikud

ja karskusliikumised. Tänu sellele toimusid muutused ka avalikus arvamuses.

Rituaalse prostitutsiooni asukohad – bordellid – pälvisid negatiivset kriitikat ning 1885. a kuulutati bordellid ebaseaduslikeks. Üheks peamiseks motiiviks ägedas bordellivastases liikumises oli prostitutsioonisüsteemi (eelkõige bordellide) oht Helsingi üliõpilaste vaimsele ja füüsilisele tervisele.

Prostituutide teenuseid tarvitavate tudengite arv vähenes järjepidevalt. Selle peamiseks põhjuseks olid varasemate klientide elustiili muutused ja kogu meeste subkultuuri staatus. Uus generatsioon ei olnud nii jõukas ja üliõpilased kaotasid oma erilised „õigused“ ja positsiooni ühiskonnas. „Igavese üliõpilase“ elustiil kaotas oma veetluse ning asemele tulid idealistlikumad rollimudelid. Teadlikkuse kasv prostitutsiooni negatiivsetest külgedest mõjutas suhtumist ka suletud „meesteklubidesse“. Aja möödudes tuhmus prostitutsioonikontaktide sära ja seoste loomine bordellikülastuste ja mehelikkuse vahel vähenes.

Hiljem hakkas muutuma ka meesüliõpilaste subkultuur, kuna ülikoolis õppis üha rohkem naisi. Meestudengite seksuaalsus suundus nüüd nendele. Meestudengid leidsid aina sagedamini oma seksipartneri ülikoolikaaslaste hulgast.

Siiski säilis traditsioon 1. mail prostituutide juures käia ning sel päeval prostituutidega läbikäimine oli lubatud ja populaarne. See traditsioon säilis kuni Teise maailmasõja lõpuni kui mälestus kaotatud eriõigustest. Samalaadsed muutused toimusid ka teistes meesetseltskondades.

Teisest küljest tõi seksuaalsuhete vähenemine prostituutidega kaasa muutused abieluseadustes ning madalamate klasside sotsiaalses staatuses. Helsingis ei olnud enam sellist hulka metsa-, ehitus- ja põllutöölisi. Hulkurlus kui nähtus oli peaaegu kadunud.

Ühiskonna areng vähendas hulkurite arvu, mille tõttu vähenes ka nõudlus prostitutsiooni järele.

Fundamentaalseid muutusi klientuuri hoiakutes ja sotsiaalses positsioonis põhjustasid ka muud tegurid. Prostitutsiooni absoluutset ja suhtelist vähenemist Helsingis mõjutas otseselt ka kõikehõlmava sotsiaalse hoolekandesüsteemi loomine 1930ndatel, mis parandas naiste positsiooni ühiskonnas ning soodustas abielude arvu kasvu. Seksuaalne moraal muutus liberaalsemaks nii Soomes kui ka mujal Euroopas, millest tulenevalt muutus võimalikuks partnerite leidmine ka väljaspool prostitutsiooni.

Kokkuvõtteks

Samasuguseid protsesse on võimalik olnud täheldada kõikjal Euroopas. Riikides, kus heaoluriik on olnud edukas ja vahed elustandardites väiksemad, on vähem võõrtöölisi ning prostituutide suhtarv on samuti väiksem. Riikides, kus on liberaalsemad vaated seksuaalsusele, on nõudlus prostitutsiooni järele vähenenud. Samuti on prostitutsioon vähenenud riikides, kus suhtumine prostitutsiooni on negatiivsem.

Hetkel oleme nii Soomes kui Euroopas silmitsi täiesti uue olukorraga prostitutsioonis. Rahvusvaheliste organisatsioonide andmete tuginedes võib väita, et prostituutide arv erinevates Euroopa riikides on võrreldes 10 või 20 aasta taguse olukorraga oluliselt kasvanud. On ilmselge, et selle nähtuse põhjused on sarnased. Ühelt poolt on tegemist elatustaseme tõusu ning teisalt seksuaalkäitumise küsimustega. Lisaks eelmainitule tuleks tegelda ka suhtumiste ja hoiakutega, kuna neid on märksa lihtsam muuta kui sotsiaalseid struktuure. Ja just see kõneleb avalike teavituskampaaniate kasuks.

Prostitutsiooni tarbijad ja kriminaalõigus

Prostitutsioon on mitmes mõttes sotsiaalne küsimus, kuna sellega kaasneb suur hulk sotsiaalseid probleeme. Prostitutsioon on olnud ka kriminaalõiguse ning kriminaalõigusteooria küsimus. Prostituudid ei ole elanud marginaliseeritud maailmas; nende eluviisi on tihti kriminaliseeritud. Ehk teisisõnu – seaduslikud meetmed on olnud enamjaolt suunatud prostituutidele, mitte nende klientidele. Alles hiljuti määratleti prostitutsiooni kui nähtust, kus (nais)prostituut müüb seksuaalteenuseid. Nüüdseks on prostitutsiooni määratlusse mõnikord kaasatud ka tarbijad ning kogu ühiskond. Viimasel ajal nähakse prostitutsiooni kui ärilist tehingut kahe võrdse osapoole – prostituudi ja kliendi vahel.⁷ Lisaks prostitutsiooni definitsiooni muutmisele on Põhjamaades tekkinud täiesti uus mõteteviis – kriminaliseerida seksuaalteenuste ostja tegevus⁸. Ostjaid ei ole kriminaalseadus kunagi varem karistatavatena käsitletud. Klientidele on hoopis pakutud kaitset näiteks haiguste eest (sundides prostituute läbima regulaarset kohustuslikku tervisekontrolli, mis piiras nende vabadust ja alandas eneseväarikust).⁹

Prostitutsioon küll dekriminaliseeriti Soomes 1937. aastal, kuid administratiivsed meetmed jäid jõusse ja olid osa sotsiaalpoliitikast. Nende esmane eesmärk oli aidata ja resotsialiseerida prostituute ning teisi heidikuid; meetmed olid koostatud lähtuvalt ideest, et prostituudid vajavad tuge ja kaitset rohkem kui karistust. Praktikas töötasid meetmed aga pigem prostituutide süüdistamise kui aitamise vahendina. Administratiivsed meetmed kaotati alles 1986. aastal. Ajal, mil prostitutsioon oli legaliseeritud, seda siiski ilmselgelt ühiskondlikult ei aktsepteeritud.¹⁰ Ühiskondliku aktsepteerimatuse

märke võis taas näha avalikes debattides 1990. aastatel kaubandusliku seksi taassünni ajal.¹¹

Prostitutsiooni kriminaliseerimise nimel peetud diskussioonides on toodud erinevaid argumente: tervis, avalik kord, sündsus, perekonnaelu kaitsmine jne. Traditsiooniliselt on sotsiaalpoliitika ja ühiskondlik moraal olnud tihedalt seotud: kui seksuaalvahekord oli sallitud üksnes abielus, siis oli põhjendatud administratiivsete meetmetega kriminaliseerida või piirata naiste professionaalset kõlblusevastasust. (Mees)klientide kõlblusevastasust aktsepteeriti märksa kergemini – mis tõestab topeltstandardite olemasolu.¹²

Tänapäeval on omaks võetud tava, mille kohaselt kriminaal-seadus täidab kindlat eesmärki; näiteks ei saa morali- või kõlbluseküsimumused olla mingi nähtuse kriminaliseerimise aluseks. Lisaks on üha raskem leppida kokku kogu ühiskonna jaoks ühistes morali- ja väärtusnormides. Liberaalne mõtteviis pooldab kõigi moraaliküsimuste eemaldamist kriminaalõigusest,¹³ kuid see ei paista pikas perspektiivis päris võimalik olevat, kuna erinevad väärtusküsimused tõusevad kriminaalõiguses kahtlemata esile. Üheks heaks näiteks on inimõigused, mis on taustaks kaasaegsele seadusandlusele: inimõigusi lähemalt vaadates näeme, et need on väga seotud väärtuste kaitsega. Inimõiguste ideid – inimeste väärtus, võrdsus jne – kasutatakse sageli selleks, et seadusega piirata kaubastatud seksi levikut. Vabadust ei nähta mitte ainult vabadusena otsustada iseenda tegude üle, vaid ka tihedalt seotuna kaitsmisega. Kaitsmise funktsioonil on kaks külge: see sisaldab endas kaitset nii teiste inimeste vägivaldsemise eest kui ka paternalistlikku kaitset inimese enda valedes otsustes eest. Või täpsemalt öeldes kaitset otsuste eest, mida ühiskond peab väärtuseks.

Seksuaalkuritegusid käsitlevad seadusaktid on Soomes uuendamisel. Valitsus on parlamenti viinud uue seaduseelnõu¹⁴ ning dis-

kussioon prostitutsiooni kriminaliseerimise vajalikkuse üle on taas käivitunud. Tänapäeval käsitletakse prostituute isikutena, kes vajavad erilist kaitset – mitte üksnes vägivalla ja teiste füüsiliste ohtude, vaid suure hulga teist tüüpi kahjude ja prostitutsiooni tagajärgede eest. Prostitutsiooni seaduslikud raamid ei arvesta üksnes klientide ja üldise kõlblusega, vaid kaitseb ka prostituute ning riskirühmas olevaid inimesi.

Prostituutide seksuaalset iseseisvust kaitstakse näiteks kupeldamise keelustamisega. Kupeldamise kriminaliseerimist peetakse nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil oluliseks meetmeks, mis garanteerib prostituutidele võimaluse ise oma tegevuse üle otsustada, kuigi tegelikkuses teenib kupeldamise kriminaliseerimine paljuski pigem avaliku korra ja kombuse tagamise kui prostituutide seksuaalse iseseisvustamise huve. Võtame näiteks prostitutsiooni tarbeks ruumide kasutada andmise kriminaliseerimise. Muutusteprotsessi käigus on pakutud välja mõte, et selline kriminaliseerimine muudab prostituutidele turvaliselt tegutsemise raskeks.¹⁵

Uut, kaitsvat lähenemist kasutatakse kõige rohkem alaealiste prostitutsioonist rääkides. See on Soomes esmakordne. Kuni 1971. a reformini oli Soome seksuaalkuritegusid käsitlev seadusandlus seisukohal, et ei ole mõtet kaitsta noort inimest, kui see on ise end „kõlblusevastasesse tegevusse mässinud“.¹⁶ Noori prostituute nähti juba kadunud hingedena, kes „ei väärinud“ päästmist. Isegi pärast 1971. a reformi võidi ohvri varasem elustiil arutluse alla võtta, kui tuli mõista kohut seksuaalkuriteo juhtumi üle. Vanamoodne mõtaviis oligi üks põhjustest, miks alaealistelt seksi ostmise keelustamise punkt ei läinud 1971. a seksuaalse rünnaku seaduseelnõusse. Klientide tegevuse keelustamise diskussioonis kerkis üles nende turvalisuse küsimus: kardeti, et klientide kriminaliseerimist hakatakse väärarvitama väljapressimiseks.¹⁷ Alles hiljutine uuendus paneb ette alaealiselt seksi ostmise keelustamise. See seaduseelnõu rõhu-

tab täiskasvanud kliendi tugevamat positsiooni ning vastutust võrreldes alaealise prostituudiga.¹⁸

Uus reform ei tee ettepanekut kriminaliseerida prostitutsiooni kahe täiskasvanud isiku vahel.¹⁹ Kuigi sotsioloogilisest aspektist võib väita, et prostituudiks saamine ei ole kunagi täielikult vaba valik, siis kriminaalõigusteoorias peame sõna *vabatahtlik* defineerima täpsemalt, pöörates peamist tähelepanu sundimise ja reaalse jõu kasutamise puudumisele. Väga deterministliku lähtepunkti aktsepteerimine viib kriminaalõiguse alustalade purunemiseni. Kriminaalõiguse vaatenurgast tegutsevad nii prostituudid kui ka kliendid enamjaolt vabatahtlikult, mistõttu prostitutsiooni kriminaliseerimine teeniks eelkõige üldise kombuse ja teiste inimeste tunnete kaitsmise huve. Prostituutide ja nende klientide vabaduse ohverdamine üldise kombuse kaitsmise nimel oleks täiesti vastu reformi põhiideedele ning prostitutsiooni negatiivsed tagajärjed avalikule korrale ei ole piisavad argumendid, mis õigustaks kriminaliseerimist.

Prostituute peab kaitsma kõikvõimalike kahjude, ohtude ning prostitutsiooni tagajärgede eest. Inimesi tuleb kaitsta prostitutsiooni löksu langemise eest; neil peab olema reaalne valik. Alaealiste puhul oleks üheks ratsionaalseks kaitsmise võimaluseks kriminaalseadus: täiskasvanud klient peaks olema see, kes on vastutav ja süüdi. Kah-te täiskasvanut hõlmavate juhtumite puhul on olukord keerulisem: prostitutsioon on kahtlemata sotsiaalne probleem, kuid mitte selline, mida saaks ainuüksi kriminaalseadustikuga lahendada. Üheks ilmekaks näiteks, kuidas sotsiaalseid probleeme on püütud kriminaalseadustikuga lahendada, on kahtlemata alkoholi keeluseadus. Tegelikult ei lahendanud see seadus alkoholist tingitud sotsiaalseid probleeme, vaid tekitas neid juurde.²⁰ Tänapäeval ümbritsevad sarnased probleemid näiteks uimastite kasutamise keelustamist. Uimastite kasutamise kriminaliseerimise ratsionaalsuse ja efektiivsuse üle on vaieldud kriminaalpoliitika väärtusi ja eesmärke käsitle-

vates debattides. On väidetud, et uimastikasutajaid defineeritakse ja stigmatiseeritakse kurjategijatena, mis soodustab organiseeritud kuritegevuse ja muu pörandaaluse tegevuse lakkamist uimastiäris. Lisaks muudab see uimastitarbijate jaoks abi ja võõrutusravi saamise keerulisemaks.²¹ Seega ei oleks ilmselt prostitutsiooni keelustamine väga efektiivne viis sellega seotud sotsiaalsete probleemide lahendamiseks; kriminaliseerimine võib endaga kaasa tuua täiesti ootamatuid kulutusi, probleeme ja raskusi.

Mõistagi ei ole kriminaalõiguse rakendamise põhjendamisel efektiivsus ainsaks eeltingimuseks. Karistus peab olema õiglane ja aus ning pöörama tähelepanu nii ühiskonnale tervikuna kui ka karistatavale isikule. Seetõttu peab kriminaliseerimine alati olema väga põhjendatud, seda ei tohi seadusesse lisada üksnes avaliku sallimatuse demonstreerimiseks. Karistused tuleb määrata tegudele, mis on selgelt ja kahtluseta kahjulikud. Kui kaks täiskasvanud isikut vähem või rohkem iseseisvalt ostavad-müüvad seksuaalteenuseid, siis ei ole siin vajadust kriminaliseerimise järele. Kuid diskussioon peab jätkuma, kuna siin võib olla vajadus ühiskondliku abi ja/või ühiskondliku süüdistamise järele.

Sari Näre

Tegevusvabaduse pooldamine

seksibaari klientide diskursuses

Seksibaaride sissemurre Soomes 1990. aastatel oli osa vabanemisest ja sellele järgnevast turumajanduse kriisist. 1993. a oli seksibaaride kõrgeaeg. Esimene *topless*-baar avati Helsingis 1992 ning järgmisel aastal oli neid juba ligi kümme. 1994. a lõpul hakkas baaride arv vähenema ning hetkel on Helsingis umbes kolm *topless*-baari. Allesjäänud baarid püüavad ellujäämise nimel leida mingit unikaalset profiili.²²

Üheks baaride arvu vähenemise põhjuseks võib olla klientide soov end seksibaaris mitte purju juua, enesekontrolli kaotada ega kulutada raha seksibaari teenustele. Pealegi ei vaja mehed seksibaaris julgustuseks alkoholi, kuna enamasti on seal aktiivsemaks pooleks hoopis naised. Algatajateks on stripparid ning baare külastavad prostituudid.

1994. a viisin koos Jaana Lähteenmaaga Helsingi seitsmes seksibaaris läbi 28 intervjuud baari klientidega. Analüüsisime ka seksibaaridest kirjutatud artikleid Ilta-Sanomates ja Iltalehtis ajavahemikus 1993–1995. Järgnevad tõlgendused põhinevadki meie uuringul.

Seksibaari kui fenomeni taust

Hulkurluse seadus, mis deklareeris prostitutsiooni kui ebaseaduslikku tegevust, tühistati 1987. a alguses. Prostitutsiooni määr oli jätkuvalt madal kuni 1990. aastate alguse majanduskriisini, mil seksiäri puhkes õide ning turule tulid seksibaarid. Seega võib järeldada,

et seksikaubandust (sh seksibaare) mõjutavad kõige rohkem pigem majanduslikud kõikumised, mitte seksuaalsed ihad.

Seksibaaride toimimist mõjutas otseselt majanduskriis, mille tulemusel kasvas konkurents erinevate restoranide vahel. Lisaks lagunes Nõukogude Liit, mis tõi kaasa suured muutused Soome idanaabri majanduselus. Piiride avanedes algas uudne seksiturism, kus müüjad tulid ajutiselt klientide riiki. Kõik see muutis prostitutsioonikultuuri varasemast märksa avatumaks, agressiivsemaks ja kliendikeskemaks.

Seksibaaride populaarsust võib seletada ka muutustega sookultuuris (ingl *gender culture*), sh prostitutsioonis. 1980. aastatel tähtsustus naiste seksuaalne rahulolu ning vähenes seksuaalsuse reguleerimine. Naised hakkasid meestele varasemast rohkem seksuaalseid nõudmisi esitama. Seksiäri pakub meestele võimaluse kaitsta oma kõrgemat positsiooni, kui seda tavaelus ohustab naise sotsiaalne kompetentsus ja kvalifikatsioon. Emotsionaalsetest sidemetest distantseeritud seksuaalne tegevus pakub võimaluse ignoreerida partneri vajadusi ja soove. Seksiäri on seega ka sugu-devahelise võimuvõitluse keskkond. Võitlus võib puudutada nii seksuaalset naudingut, moraali kui ka avaliku ja psühholoogilise ruumi kontrollimist.

Kolmas seksibaaride fenomeni põhjendav tegur on olemuselt ideoloogiline. 1980. aastatel väärtustatud hedonism ja liberalism löid ideoloogilise ja poliitilise aluse seksikaubanduse invasiooniks. Seksiäri liberaliseerimine toimus seksuaalse vabanemise arvelt. Väärtuste muutumine purustas modernsed õigluse, vastutuse ja võrdsuse ideaalid - kliendi nauding muutus tähtsamaks kui „seksitöötaja“ kuritarvitamine.

Tegevusvabaduse pooldajate maksimaalset vabadust ja naudingut käsitlevas diskursuses on vabaduse ja naudingu subjekti-

deks alati kliendid, mitte prostituudid. Turu ja klientide privileegidel ja vabadustel põhinev ideoloogia sümboliseerib vastureaktsiooni kaasaegsele võrdsuseideoloogiale.

Tegevusvabaduse pooldajate seksibaari klientide diskursus

Helsingi seksibaaride kliendid ei ole homogeenne grupp, nad erinevad üksteisest vanuse, harjumuste, atraktiivsuse, rassi, haridustaseme, elukutse ning sotsiaalse ja majandusliku staatuse poolest. Seksibaaride atmosfääri iseloomustas „vaikiv solidaarsus“ – mehed istusid üksinda ega otsinud kontakti teiste meestega.

Uurimuse tulemustele tuginedes võime eristada kolme tüüpi seksibaari kliente. „Turiste“ huvitab seksibaar kui nähtus ning nad võivad seda külastada kord või paar. „Küllastajate“ eesmärk on omavahel võrrelda erinevaid seksibaare ning mõnikord teevad nad impulsiivseid oste (näiteks ostavad privaatsõu, mille käigus kliendil on luba masturbeerida). Kõige väiksema grupi moodustavad „sõltlased“, kes külastavad seksibaare sageli ning on sõltuvuses seksikaubanduse toodetest. Sõltlased külastavad baare üksi, otsides osaliselt kontakti naistega. Turistid ja küllastajad tulevad baari enamasti mitmekesi. Meestegrupp külastab seksibaari peoõhtu alustamiseks ja lahkub mõne aja pärast ööklubisse või restorani.

Klientide hulgas esines ka kolme erinevat suhtumist seksiaärisse. Kriitiliste klientide arvates ei esinda seksiaäri seksuaalset vabadust, vaid pigem võimusuhteid. Ambivalentsed kliendid kõnelesid seksikaubanduse ja -baaride headest ning halbade külgedest – mõnikord üsna suurte vasturääkivustega. Hedonistlikud kliendid olid seksikaubanduse suhtes kõige positiivsemalt meelestatud, paljud neist olid sellest täiesti lummatud. Hedonistliku suhtumisega kliente oli kõige rohkem „küllastajate“ hulgas. Kriitilised kliendid ei kiitnud seda heaks, et keegi on sunnitud töötama seksiaäris. Nemad

rõhutasid (seksuaalsete) õiguste tähtsust kõigi inimeste jaoks – mitte üksnes klientide, vaid ka prostituutide õiguste olulisust.

Erinevalt suhtuti ka striptiisitaridesse: empaatiliselt ja küüniliselt. Enamik kliente leidis, et striptiisitarid on valinud sellise töö üksnes raha pärast. Sellest tulenevalt olid nad empaatilised ja kaastundlikud seksiäris olevate naiste suhtes. Teisalt leidsid mõned kliendid küüniliselt, et parem on midagi teha kui niisama vedeleda – „seksitöö“ polnud nende jaoks ses suhtes erand.

(Seksuaalset) vabadust ning õigust olla vaba inimeste bürookraatlikust kontrollimisest toetasid eelkõige hedonistlikud kliendid. Nad olid veendunud, et seksikaubandus on kahe inimese – ostja ja müüja – vaheline asi, kellel peab olema vabadus otsustada oma raha teenimise ja kulutamise viisi üle. Nende arusaamade kohaselt on seksitööstusel emantsipatoorne roll ning seksibaarid ei sümboliseeri üksnes seksuaalset, vaid ka sotsiaalset vabadust – vabadust riigi kontrollist. Ostja vabadus on tarbida, müüja vabadus on müüa end raha eest. Sellisest argumentatsioonist võib leida protestantliku eetika ning inimloomuse voluntaristliku käsitluse jooni. Seksiäris toimuvat peetakse ratsionaalseks tegevuseks, mis põhineb teadlikel valikutel (jättes tähelepanu alt kõrvale alateadlike valikute ning tunnete rolli).

Nimetan sellist diskursust „tegevusvabaduse pooldajate seksuaalpoliitikaks“. Tegevusvabaduse pooldajad kuuluvad liberalismi radikaalsesse voolu, rõhutades hedonismi ja individualismi parandit. Tegemist on maksimaalse naudinguga poliitikaga, mille pooldajad leiavad, et ühiskond peaks seda toetama. Tahtevabaduse pooldamine seksuaalpoliitikas julgustab inimesi otsima erinevaid seksuaalseid naudinguid. Selle lähenemise kohaselt on maksimaalset rahuldust võimalik saavutada üksnes maksimaalse vabadusega. See idee on sarnane majanduses kasutatava „nähtamatu käe“ ideega – mida

vähem riigi kontrolli, seda parem majandusele. Tahevabaduse pooldajate seksuaalpoliitika „tagab“ seksuaalse rahulduse juhul, kui seksitööstust ei kontrollita. See arusaam on seotud funktsionalistliku prostitutsiooni tõlgendusega, mille kohaselt prostitutsioon on justkui ventiil sotsiaalse *status quo* säilitamiseks, mistõttu seda ei tohiks keelata.

Seksibaaride diskussioon õhtulehtedes

Soome meedia oli seksibaaride temaatikast väga huvitatud. Esimesed artiklid olid täis entusiasmi ja uudishimu. Samm-sammult kasvas kriitiliste artiklite osakaal; suhteliselt hiljuti hakati diskursuses kasutama seksitööstuse normaliseerimise ideid. Seksitööd nähakse osana igapäevaelust. Leidsime oma uurimuses koos Jaana Lähtenmaaga õhtulehtedest veel kolm erinevat seksibaaride diskursust.

Päris alguses domineeris õhtulehete artiklites selgelt tahevabaduse pooldajate diskursus. Selle esitajaks olid peamiselt seksibaaride omanikud ja töötajad. Sarnaselt seksibaaride klientide diskursusega kritiseeriti artiklites vabaduse huvides heaoluriiki. Seksikaubanduse esiletõusu seletati argumentidega, et see tõusis esile paralleelselt liberaliseerumisega selleks, et rahuldada inimeste vajadusi (kuigi tegelikkuses oli küsimus pigem ihades).

Võrdsusele suunatud ehk egalitaarne diskursus oli vastureaktsioon tahevabaduse pooldajate diskursusele. Seda diskursust toetasid seksiäri suhtes kriitiliselt meelestatud feministid ja uurijad. Nende arvates on heaoluriigi kohus garanteerida võrdsuse ja solidaarsuse põhimõtete järgimine.

Legalitaarne diskursus keskendus seksiäri legitiimsusele; seda diskursust juhtisid erinevate parteide naispoliitikud. Kokkuvõtlikult võib öelda, et tahevabaduse pooldajad palusid (kaubanduslikku)

vabadust oma vajaduste rahuldamiseks; egalitaarid kaitsesid võrd-
suse ideaali ning legalitaarid olid huvitatud seksuaalseid vajadusi ja
õigusi puudutavatest juriidilistest küsimustest. Kuid seksiäris ja prostitutsioonis paistavad vajadused olevat määratletud raha kaudu.

Tegevusvabaduse pooldajate tagajärg – ohtude privatiseerimine

Tegevusvabaduse pooldajate arusaamades garanteerib vaba-
dus isiklike õiguste kaitse enamiku tahte vastu. See tähendaks, et
seksiäris osalejail on õigus oma tegevusele prostitutsioonist häiri-
tud enamuse õiguste kulul. Et prostitutsioon ei hõlma mitte üksnes
ostjat ja müüjat, vaid tervet ühiskonda, peab ühiskond vastu võtma
kõik prostitutsiooni ja seksikaubandusega seonduvad riskid ja taga-
järjed. Seksiäris riski võtmist motiveerib eneseteostus, kavatsus ise
otsustada seksuaalkogemuste hulga ja kvaliteedi üle. Individuaalne
vabadus tähendab mõistagi ka individuaalseid ohte senise jagatud
vastutuse asemel juhul, kui tahtevabaduse pooldajad soovivad saa-
da lahti heaoluriigist kui kontrolliinstitutsioonist.

Riskide privatiseerimine on seotud moderniseerumist iseloo-
mustava individualiseerimisprotsessiga. Tegevusvabaduse poolda-
jate seisukoht on, et mida suurem on sotsiaalne ja seksuaalne vaba-
dus, seda suurem on üksikisiku vastutus, kuna igaüks võib endale
ise valida sobiva elustiili (ning sellega kaasnevad riskid). Eneseteos-
tuse ja individualismi väärtustamise kõrgajal kuuluvad eri ohud kõi-
gi elustiilide juurde, sh prostitutsiooni elustiili juurde. Seega loob
prostitutsiooni legitimeerimine ühelt poolt uued sotsiaalsed ja ter-
viseriskid ning teisalt jätavad tegevusvabaduse pooldajad need ük-
sikisiku vastutada.

Kindlustust saab kasutada riskide võrdseteks osadeks jaga-
mise tehnikana. Riskide sotsialiseerimine on heaoluriigi peamine

möte. Kindlustus võimaldab inimestel nautida vabaduse mõnusiid ning jagab õnnetusjuhtumite maksumuse õigluse nimel võrdselt kõigi ühiskonnaliikmete vahel. Tegevusvabaduse pooldajad sooviksid üksikisikute rolli suurenemist. Tahtevabaduse pooldajad legitimeerivad ihade rahuldamise maksimeerimisega kaasnevaid riske.

Allikad

Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari (1994): Lama ja Helsingin seksibaarit. – Vesa Keskinen (ed). *Lama sulkee – lama avaa*. Helsinki, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (1995): Seksityötä baarien yössä – kiista seksibaareista. – Jaana Lähteenmaa & Laura Mäkelä (eds). *Helsingin yö*. Helsinki, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Näre, Sari (1998): Seksibaarien seksuaali poliitiikkaa. – Taava Koskinen (ed). *Kurtisaaneista kunnian naisiin. Näkökulma Huora-akatemiasta*. Helsinki, Yliopistopaino.

Näre, Sari (1998): Seksibisnestä koskeva seksuaalipoliittinen libertarianismi ja egalitarismi – Kaj Ilmonen (ed). *Moderniteetti ja moraali*. Helsinki, Gaudeamus.

Prostituutide meessoost kliendid Rootsis

Torsk

Rootsis kutsuvad inimesed prostitutsiooni klienti sõnaga *torsk*, mis on inglise keeles *codfish*, soome keeles *turska*.²³ Sõna *torsk* võib mõista ka teisiti: verb *torska* tähendab, et oled olnud puupea ja sind on kuidagi haneks tõmmatud. Näiteks ei tea väga paljud prostitutsiooni kliendid Rootsis, et seksteenuseid müüvad naised üksnes mängivad himura naise rolli.

Mõlemad terminid on normatiivse tähendusega ja neid kasutavad sageli nii meedia kui ka sotsiaaltöötajad. Prostitutsiooni tarbijaid hakati eriti 1970.-1980. aastatel pidama veidrateks olevusteks, kes esindavad patriarhaalse ühiskonna negatiivseid külgi. Aga nende meestega näost-näku seistes on raske neid ühise nimetaja alla viia; neist saavad inividid. Nii juhtus ka meiega, kui tegime prostitutsiooni klientide uuringut „Könsköparna“. Tänapäeval kutsume neid mehi „köpare av sexuella tjänster“ – seksteenuste ostjateks ehk seksi klientideks.

Kes on tegelikult prostituutide meessoost kliendid?

Tööd alustades oli see meie põhiline küsimus. Selle uuringu tegemise ajal olime me kõik Göteborgi prostitutsiooni töörühma (*Prostitutionsgroup*) sotsiaaltöötajad.²⁴

Varem on Põhjamaades selliseid uuringuid läbi viinud peamiselt sotsioloogid ja kriminoloogid, kes on tulnud järelausele, et seksistjad on üsna tavapärase sotsiaalse ja majandusliku positsiooniga mehed. Kas see tähendab, et kõik mehed ostavad aegajalt seksitee-

nuseid? Ei, nii see ei ole. Ühe 1996. a läbi viidud uuringu kohaselt on millalgi oma elus ostnud seksteenuseid umbes 14% Rootsi meestest. Teistes Põhjamaades on see näitaja ligikaudu samal tasemel: Norras on 13%, Taanis 12% ja Soomes 10% meestest seksi ostnud.²⁵

Sellised tulemused panevad küsima: kui seksiteenuste ostjad on keskmise sotsiaalse ja majandusliku staatusega mehed, miks ei osta siis kõik mehed seksi? Meie arvates on siin ainuüksi küsimuse sotsioloogilise tasandi mõistmisest vähe. Tuleb pöörduda suuremal määral psühholoogiliste mõistmismudelite poole ja püüda mõista ühiskondliku ning individuaalse tasandi vahelisi seoseid.

Töömeetod

Me kavatsesime küsitleda Göteborgi Rosenlundi tänavaprostitutsiooni piirkonna kliente. Meil õnnestus korraldada umbes 50 üsnagi lühikest tänavaküsitlust, kuid leidsime, et sellest ei piisa ja tuleb kaugemale minna. Allpool esitatud liigendatud biograafilise küsimustiku abil viisime läbi järgmised 40 küsitlust. Püüdsime teada saada, kuidas nende meeste elu oli üldjoontes kulgenud.

Veidi statistikat

Küsitletute arv: 40

Vanus: 20–76, keskmiselt 45 aastat

Perekonnaseis: Umbes pooled küsitletud meestest olid kas abielus või elasid koos oma tütarlastega.

Vanus esimese seksuaalakti ajal: 9–25 aastat, keskmiselt 17 aastat. Üheksal mehel toimus esimene seksuaalvahekord prostituudiga. Kuus meest polnud kunagi olnud vahekorras kellegagi peale prostituutide.

Vanus esmakordselt prostituudi juurde minnes: 13–74 aastat, keskmiselt 26 aastat. 15 mehel toimus see välismaal ja 25 mehel Rootsis.

Sagedus: Kolm meest olid ühel korral seksi ostnud. 13 meest olid seda teinud mitte üle 20 korra. Kuus meest olid ostnud seksi 21–100 korral. Kolm meest olid ostnud seksi üle 500 korra ja üks küsitletu oli teinud seda üle 3500 korra. Kaheksa neist 40 mehest ei tarbinud küsitluse ajal enam seksuaalteenuseid.

Milliseid teenuseid osteti: Kolm neljandikku meestest maksid peamiselt seksuaalvahekorra eest. Ülejäänud eelistasid suuseksi või tavalist massaaži. Kuid oli ka neid, kes olid valmis maksma sadismi, masohismi, poseerimise ja lihtsalt seltskonna eest.

Jagunemine vanuse ja põlvkondade järgi

Et klientide kohta rohkem informatsiooni saada, märkisime oma uuringus üles autonumbreid ja jõudsime väga huvitavale järeldusele. 1970. aastate lõpul korraldatud uuringutest oli selgunud, et kõige arvukamalt oli 30–39 aasta vanuseid mehi. Aga meie kümnekond aastat hilisemas uuringus oli kõige rohkem mehi vanuses 40–49 aastat. Tundub, et 1940. aastatel sündinud mehed on teiste põlvkondadega võrreldes sagedamini selle turu klientideks. Millega seda seletada? Oletan, et sotsialiseerumise sisu ja vormid on eri põlvkondade meestel erinevad, näiteks selles, mis puudutab nende seksuaalsust.

Rootsis öeldakse 1940. aastatel sündinud meeste kohta *fyrtiotialister*. 1960. ja 1970. aastatel toimusid inimeste suhtumises seksuaalsusesse suured muutused, mille realiseerijateks oli peamiselt "lillelaste" põlvkond. Hipide põlvkond mõjutas kõige rohkem 1970. aastaid. Koos seksuaalse vabanemisega muutusid ka pornograafia ja prostitutsioon senisest palju kättesaadavamaks.

Seksuaalsuhete võrgustikud

Teiste uuringutega tegime kindlaks ka selle, et prostituutide kliendid olid ühiskondliku ja majandusliku seisundi poolest tavalised mehed. Aga uurides nende seksuaalsust ja suhteid naistega, märkasime erinevaid käitumismustreid. Neid käitumismustreid võib jaotada viit tüüpi seksuaalsuhete võrgustikeks.

1. rühm

Tahaksin alustada kirjeldust meestest, kelle seksuaalsuhete võrgustikud olid kõige suuremad. Me nimetasime nad superklientideks (*allkonsumenter*).

Sellesse rühma kuulus 12 meest. Nende seksuaalsuhete võrgustikud koosnesid abikaasast või tüdruksõbrast, armukestest ja seksuaalteenuseid müüvatest naistest. Need mehed tundsid seksi vastu väga suurt huvi ja kulutasid selle saamisele palju aega ning raha. Võib öelda, et seks oli kujunenud neile elustiiliks. Nad olid seksituru püsikliendid ja ainult mõni üksik neist leidis, et see võiks kuidagi vale olla.

Oma materjali analüüsima asudes ei taibanud me, miks need mehed seksist nii huvitatud olid ja miks oli neil tarvis seksi osta, kui nad sellega oma naiste ja armukestega juba niigi palju tegelesid. Täpasi hakkasime neid superkliente paremini mõistma. See, millest nad puudust tundsid, polnud seotud seksiga. Asi oli selles, et neil oli oma suhetes tõsiseid raskusi emotsionaalse läheduse ja intiimsuse saavutamiseks. Nii näiteks küsisime ühe mehe arvamust armastuse ja seksi kohta. „Armastus?” mõtles ta tükk aega ja vastas siis: „Ma arvan...”, et see on keppimine. Seks.” Ta oli väga rõõmus, et teadis nüüd vastust: „... see on keppimine.” Üks teine mees ütles: „Armastus on hea asi, sest kui on tegemist armastusega, siis saad tasuta seksida. Ei pea selle eest maksma.”

Paljudel superklientidel ei olnud naistega lähedasi suhteid, nad suhtusid neisse kui oma mitmesuguste vajaduste rahuldamise objektidesse. Mõned neist pidasid prostitutsiooni millekski teatrietenduse taoliseks ja arvasid, et tüdrukud on omamoodi sõltumatud ettevõtjad. Nad maksid nende teenuste nagu mistahes muude teenuste eest. Umbes samamoodi, nagu läheksid habemeajaja juurde.

Kõigile neile meestele esitasime ka küsimuse, kas nad näevad oma senise elu ja praeguse seksuaalelu vahel mingit seost. Üks mees vastas: „Ei maksa asja nii keeruliseks ajada. Sugutung on esmane eluvajadus, umbes nagu nälg. Kunagi ei küsita ju, kuidas on söömine seotud sinu senise eluga.”

2. rühm

Teise rühma kuulusid ainult kaks meest ja nad sarnanesid nii mõneski mõttes superklientidega. Nad olid samuti seksist väga huvitatud. Neil polnud aga mingeid püsivamaid suhteid. Selle asemel oli neil palju juhuslikke partnereid ja nad ostsid palju seksuaalteenuseid. Oli selge, et suhetes naistega püüdsid nad vältida tundeid ja intiimsust. Ristisime need mehed intiimsusetõrjuteks (*relationsundvikare*).

Üht neist meestest hüüdsime me Kolleksionääriks (*Samlare*), sest ta kolleksioneeris ja dokumenteeris iseäralikul viisil oma seksuaalkogemusi. Ta pildistas naisi ja (heli)salvestas oma suguakte nendega. Tal oli kodus andmeid umbes 3500 erineva naise kohta. Roots

3. rühm

Üheksa meest neljakümnest kuulus sellesse rühma, meeste hulka, kelle seksuaalsuhete võrgustik koosnes nii abikaasast (või

tüdrüksöbrast) kui ka seksuaalteenuseid müüvatest naistest. Enamik neist ütles, et seksiks parema meelega oma naisega, aga et kodune seksuaalelu ei rahulda teda. Nad ei pidanud armukesi, sest armastasid ikka veel oma naist ega tahtnud abielu ohtu seada. Nad soovisid seksi ja selle raha eest ostmine oli praktiline lahendus. Me nimetasime neid mehi täiendajateks (*kompletteringsköppare*).

Nad hakkasid seksuaalteenuseid ostma siis, kui seksuaalelu oma naise või tütarlapsena hakkas alla käima. Nad ei teinud seda kohe, sest uskusid, et saavad oma seksuaalsuhted kuidagi korda. Neid mehi kahe eelmise rühma omadega võrreldes näeme mitmeid erinevusi. Täiendajad ei ostanud seksuaalteenuseid nii sageli ja neil võisid olla soojad ning lähedased suhted oma naisega. Veel võis märgata, et nad oskasid tunnetest ja armastusest siiralt rääkida.

Üks neist meestest oli olnud 40 aastat abielus. Ta rääkis, et oli alati olnud oma naisele truu, olgugi et aastate jooksul oli tal tekkinud mitmeid võimalusi teiste naistega vahetada astuda. Neil oli hea seksuaalelu seni, kui naine jäi haigeks ja talle tehti günekoloogiline operatsioon. Tema suguiha vähenes järsult ja kadus viimaks hoopis. Mees ootas veel paar aastat, enne kui esmakordselt seksi ostis.

Praegu ostab ta seksiteenuseid kolm kuni viis korda aastas, ja iga kord erinevatelt naistelt. Ta ei taha riskida sellega, et tema ja nende tüdrukute vahel võiks tekkida mingeid tundeid. Ta kardab, et see võiks ohustada ta suhteid oma naisega ja armastust tema vastu.

4. rühm

Selle rühma mehi nimetasime intiimsuseotsijateks (*relationsökare*). Siia kuulus meie poolt uuritute 11 meest, kes partneri olemasolul olid talle trued. Kui neil partnerit polnud, oli lahenduseks seksi ostmine. Selle rühma meestel oli väga madal enesehinnang ja neil oli raske naistele läheneda. Sellepärast püüdsidki mõned neist

koguni prostituutidena tegutsevate naistega abielluda. Tegelikult igatsesid need mehed sooje suhteid ja nende ettekujutus abielust oli üsna romantiline. Aga neil oli väga raske endale tütarlast leida. Meie arvates oli sel peamiselt kaks põhjust. Kõigepealt oli neil väga madal enesehinnang ja teiseks ei osanud nad seda teha – nad olid tõepoolest tantsusaalis korvi saajad.

Üks meie intervjueeritud tänavatüdruk nimetas neid mehi kleepekateks (*klisterlappar*), sest tihtipeale soovisid nad suuremaid intiimsusi, kui tema oli valmis andma. Veel oli neil abielust ja suhetest üldse väga romantiline ja ebarealistlik arusaamine, ja kui sellisel mehel oli oma tütarlaps, oli tal kalduvus tugevasti tema külge klammerduda. Meie arvates oli see üks peamine põhjus, miks neil pikaajalisi vahekordi harva ette tuli.

Selle rühma ühe esindajana võib kirjeldada Võõrtöölis (*Utlandsarbetaren*). Ta töötas mitu aastat Lõuna-Ameerikas. Lapsena oli tal väga autoritaarne isa, kes teda halvasti kohtles, ja ka ema ei hoolinud temast. Noorena oli tal väga vähe sõpru ja poistekambad terroriseerisid teda sageli. Ta muutus seesmiselt väga ebakindlaks ega suutnud tütarlastega lävida.

20-aastaselt oli tal esmakordne seksuaalvahekord endast vanema mehega. Kui ta pärast seda seksuaalteenuseid ostma hakkas, tahtis ta alati naistega, kellele ta maksis, abielluda. Küsitluse ajaks oli ta muutunud realistlikumaks ja neist katsetest loobunud. Sel ajal elas ta ühe Kaug-Idast pärit tütarlapsega ega käinud enam seksiteenuste turul.

5. rühm

Viienda rühma liikmeid nimetasime äratõugatuteks (*refuserade*). Nende kuue mehe seksuaalsuhete võrgustikud olid üsnagi hõredad. Väljaspool prostitutsioonisfääri neil seksuaalkogemusi ei

olnud. Selle rühma mehed sarnanesid intiimsuseotsijatega selle poolest, et nende enesehinnang oli samuti väga madal ja naistega tutvumine valmistas neile raskusi. Kuid mõned neist meestest ei suutnud isegi ette kujutada, et nad võiksid naistele huvi pakkuda.

Esimesed seksuaalkogemused omandasid selle rühma liikmed küllalt hilja, umbes 20. eluaasta paiku. Algul olid nad lootnud tavalist seksuaalelu elada, mõne aasta möödudes löid aga käega ja lahendasid probleemi seksi ostmisega. Nagu intiimsuseotsijatel, oli ka selle rühma meestel hulgaliselt romantilisi ettekujutusi ja unistusi abielust ja niinimetatud õigetest tüdrukutest, keda nad edaspidi kohtavad. Nad ei tahtnud tegelikult seksi osta ja tundsid end seda tehes üsna ebamugavalt. Ometi moodustasid nemad ühe kolmest suuremal hulgal seksuaalteenuseid ostvast rühmast. Lisaks tarbisid nad palju pornograafilisi filme ja ajakirju.

Me küsitlesime meest, kellele panime hüüdnimeks Ebakindel. Ta oli 50-aastane, üksik, talus üles kasvanud ja ka ise talupidaja. Tema vanemad ei saanud omavahel hästi läbi ja tülitsevad sageli. Ta muutus kodus kartlikuks ja närviliseks ja tõmbus endasse. 20-aastasena käis ta Saksamaal ja ostis esmakordselt raha eest seksi. Selle järel hakkas ta Göteborgi seksiklubides käima, kuid tellib alati ainult poseerimist ja mitte kunagi seksuaalvahekorda, mis tema arvates kuulub üksnes abielu ja perekonnaelu juurde. Võib aga arvata, et tõenäoliselt ei täitu ta unistus kunagi. Ta mõistis seda isegi ja ütles: "Ma pole kunagi naist saanud, sest olen nii tagasihoidlik, ja vanemaks saades enam ei loodagi." Selle rühma teised mehed olid nooremad ja tuleviku suhtes lootusrikkamad. Üks neist kinnitas: "Ma loodan, et leian naise, kellega abielluda ja perekonda luua."

Mis on saanud pärast uuringu valmimist?

Tegime uuringut sotsiaaltöötajaina ja olime töötanud seksuaalteenuseid müüvate naistega: tänu uuringule veendusime, et ka paljud nende kliendid olid oma eluga hädas ja oleksid tihtipeale tahtnud seda muuta. Sellepärast käivitaski Cityenheten – Prostitutsioonigrupp ja Rahvatervise osakond 1997. aastal Göteborgis projekti nimega “Seksuaalteenuste ostjad” (rootsikeelne lühend KAST). Projekti eesmärk oli seksituru kliente mitmel erineval moel abistada.

Uuringu lõppedes olime arvanud, et superkliendid ja intiimsusetõrjujad ei tahagi oma käitumist muuta, aga me eksisime. Projekti KAST käivitamisest on nüüdseks möödunud kuus aastat ja aeg on näidanud, et projektilt otsivad abi igat tüüpi seksituru kliendid. Superkliendid ja intiimsusetõrjujad võtavad projektiga ühendust sellepärast, et nende sõltuvus seksist teeb neile muret. Sellepärast loodame isegi selliste meeste pöördumise peale. Need mehed vajavad pikaajalist teraapiat enne oma seksuaalsusele teistsuguste lahenduste leidmist.

Loodame, et täiendajad on kõige kergem grupp, kellega kontakti leida. Sageli tunnevad nad, et prostituudi külastamine polnud kõige toredam. See oli nende lahendus seksiprobleemidele oma abikaasaga. Meie arvates on mitu võimalust nende meestega töötada. Oluline on aidata neil olla avatum ja õpetada neid rääkima oma seksuaalsetest vajadustest oma naisega. Ka mingisugune pereteraapia võiks aidata neil oma probleemidega toime tulla.

Meie hinnangul tahaksid eelkõige projektis osaleda intiimsusevältijad ning äratõugatud. Juba siis, kui me oma uurimust tegime, soovisid nad väga meile oma probleemidest rääkida. Nad lausa kannatasid ja tundsid end halvasti prostituutide külastamise pärast. Nad soovisid leida kedagi, kellega abielluda. Kuna nende madal enesehinnang on üheks takistuseks selle eesmärgi saavutamisel,

arvame, et neid võiks aidata enesehinnangut tõstvate tegevustega eneseabi gruppides. Üks uuringus osalenus mees kavatseb taolise grupi luua koos teiste seksioistjatega.

On liiga vara öelda, kui edukad me oma töös saame olema, aga on väga tähtis teha prostitutsiooni kliendid nähtavaks ning läheneda neile uute meetoditega. Normatiivne lähenemine on olnud üsna edukas, kuna suurem osa meestest ei pea seksi ostmist õigeks. Kui me tõepoolest tahame jõuda järelejäänud vähemuseni ja luua meetodeid nendega töötamiseks, peame nägema neid kui indiviide oma erinevate mõtete ja vajadustega.

Allikad

Andersson-Collins, Gunnel (1990): Solitärer – en rapport om prostitutionskunder. *Rapport*, nr 124 från FOU-byran vid Stockholms socialförvaltning.

Bengtsson, Margot ja Frykman, Jonas (1987): Om maskulinitet – Mannen som forskningsobjekt. JÄMFÖ, Delegationen for jämställdhetsforskning. *Rapport*, nr 11.

Borg, Arne m fl (1981): Prostitution, beskriving, analys och åtgärder. Liber, Stockholm,

Chodorow, Nancy (1987): Femininum – maskulinum. Natur och Kultur, Stockholm.

Fromm, Erich (1989): Kärklens konst. Natur och Kultur, Stockholm.

Hedlund, Eva (1989): Med könet som vapen och värn. Sesam, Stockholm.

Hertoft, Breben (1977): Kliniskt sexologi. Natur och Kultur, Stockholm.

Hyden, Lars-Christer (1990): De osynliga mannen, en socialpsykologisk studie av manliga prostitutionskunder. Rapport nr 122 från FOU-byran vid Stockholms socialförvaltning.

Kuosmanen, Jari (1992): ARENA-projekt – En studie om inomhusprostitution i Göteborg. Citynheten SDF Centrum, Göteborg.

Lenneer Axelson, Barbro (1994): Männens röster. Natur och Kultur, Stockholm.

Månsson, Sven-Axel ja Linders, Annula: Sexualitet utan ansikte: könsköparna. Carlsson ja Jönsson, Stockholm, 1984.

Persson, Leif G W (1981): Horor, hallickar och torskar. Norstedts, Stockholm.

Prieur, Annick ja Taksdal, Arnhild (1989): Å sette pris på rinner – men som kjøper sex. Pax forlag, Oslo.

Punter²⁶ – prostituutide kliendid Stockholmis

Käesolev artikkel põhineb uurimustööl, mille eesmärk oli intervjueerida Stockholmis tänavaprostituutide kliente.²⁷

Prostituutide kliente on käsitletud mitmes uurimuses, kus uurijad on intervjueeritavate leidmiseks kasutanud massimeediat, mistõttu võib valim olla eelnevalt mõjutatud. Enda uurimuse tarbeks intervjueerisin kliente tänavatel, kus tänavaprostitutsioon aset leiab, ning klientide autodes. Nii sain olla täiesti kindel, et intervjueeritud isikud tõepoolest on tänavaprostituutide kliendid.

Juhin tähelepanu asjaolule, et „Torsken i flickstimmet“ ei ole teaduslik raport, vaid minu igapäevase töö käigus prostitutsiooni-grupis tehtud dokumentatsioon.

Tehes ühel tänavaprostitutsiooni poolest tuntud tänaval aastaid sotsiaaltööd, hakkasin ühel päeval mõtlema, kes küll on need mehed, kes sõidavad autoga ringi ja kulutavad seal nii palju aega. Politsei on sel tänaval teinud palju haaranguid ning nende andmed näitavad, et enamik seksi ostvaid mehi on üldjuhul kained.

Töögrupp koostas intervjuu kavandi 56 küsimusega ning ma läksin sellega tänavale, eesmärgiks intervjueerida tänavaprostituutide kliente. Rääkisin umbes 500 mehega, kellest 50 olid intervjuuga nõus. Prostitutsiooni tarbimine on salajane tegevus – sellest meeleldi ei räägita.

Need viiskümmend meest ei öelnud: „Oh, kui tore! Tule istu mu autosse ja räägime.“ Nende veenmine oli üsna keeruline. Pidin kasutama erinevaid lähenemisviise. Näiteks alustama vestlust küsimusega: „Olen sind siin tänaval mõnikord märganud, mida sa arvad

kõigest sellest, mida ajalehtedes kirjutatakse HIV-st ja AIDS-ist seoses selle tänavaga?” Kui olin lõpuks kontakti saavutanud, kutsusin mehe autosse ning alustasin intervjuud.

Minu üheks tingimuseks oli, et saan tänavaprostituutide hulgas teha sotsiaaltööd. Sellepärast teadsid isegi kliendid mind. Intervjuuga soostunud mehed olid üldiselt meie töö suhtes positiivselt meelestatud ning ei pidanud mind ohtlikuks. Teine tingimus oli, et samal ajal pidid tänaval sotsiaaltööd tegema mu kolleegid, kes hoidsid mul silma peal ning jälgisid, millisesse autosse ma parasjagu istusin.

Malmskillnadsgatani tänav (kus tänavaprostitutsioon toimub) ei ole turvaline. Politsei on liigitanud selle üheks Rootsi ohtlikumaks tänavaks. Malmskillnadsgatan on tuntud mitmete kriminaalsete tegevuste poolest: uimastikaubandus, varastatud asjadega kauplemine, relvakaubandus ning mõistagi ka vägivald tänavaprostituutide vastu. Peaaegu kõik need naised langevad varem või hiljem röövimise, kuritarvitamise või vägistamise ohvriks. Seetõttu on arusaadav, miks mu kolleegid olid pisut mures, kui istusin täiesti võõraste meeste autodesse.

Kes on need mehed, kes ostavad seksuaalset rahuldust tänavaprostituutidelt? Ajalehtedest võime lugeda, et nad on „tavalised mehed“, perede leivateenijad. Uuring kinnitab eelnevat väidet suuresti.

Rootsi rahvastiku avalikud registrid sisaldavad infot isiku sisetuleku, ühiskondliku positsiooni, elukoha jm kohta. Selles mõttes on tänavaprostituutide kliendid tavalised mehed. Enamik neist (peaaegu 70%) teenis aastas 100000–300000 SEK-i ning 32% neist oli abielus.

Mul oli hea meel, et Malmskillnadsgatani prostitutsiooni ei olnud kaasatud alaealisi. Tänavaprostituutide keskmine vanus oli 34 aastat. Enamik intervjueritud kliente (64%) olid 40–60 aastat vanad.

Väga murettekitav oli olukord sugulisel teel levivate haiguste osas. Viiekümnest intervjuueeritud kliendist ei olnud 32 mitte kunagi teinud HIV-testi, kuna nad olid täiesti veendunud, et neil puudub selleks igasugune põhjus. Kuigi intervjuueeritute teadlikkus HIV/AIDS-ist oli kõrge, olid nad kindlad, et neid sugulisel teel levivad haigused ei ohusta. 18 HIV testi teinud mehest oli 11 teinud testi mitu korda ning üks respondent oli teinud testi 16 korda. Nende jaoks oli test justkui juhiluba, mis andis loa „sõitmiseks“.

Kui üks erand välja arvata, siis leidsid kõik mehed, et kondoomi kasutamine on (väga) hea meetod enda kaitsmiseks HIV vastu. Ent vastustest selgus, et prostituudiga seksides kasutavad kondoomi vähem kui pooled. Kondoomi mittekasutamist põhjendati väitega, et seksi ostetakse vaid „tuttavatelt“ prostituutidelt. Asjaolu, et neile „tuttav“ prostituut tunneb ka sadu teisi mehi, ei tulnud respondentidele pähe.

Klientidelt küsiti, kui palju võib nende arvates prostituutide hulgas olla HIV-positiivseid. Arvati, et HIV-positiivsed prostituudid moodustavad umbes ühe kolmandiku. Küsimusele, kui palju võiks klientide hulgas olla HIV-positiivseid, vastati, et tõenäoliselt pole ühtegi või maksimaalselt kaks meest kõigist ostjatest. Klientide koguarvu hinnati 5000 mehele. See tähendab, et meeste arvates võib 5000 kliendist maksimaalselt kaks meest olla nakatunud HIV-ga!

Suur osa klientidest on pühendunud seksiteenuste kasutajad. 41 meest 50-st ütles, et ostab seksi lisaks tänavale ka mujalt: massaažisalongides, solaariumides, pornoklubides nii Rootsis kui välismaal.

Suurel osal on lisaks prostituutidele veel teisigi seksipartnereid. 42 mehel 50-st on seksuaalsuhe ka kellegi teisega (abikaasa, sõbranna, mõni teine naine) lisaks prostituutidele.

Prostituudilt seksi ostmise ei eelda purjus olemist või kontrolli kadumist. Üle kolmveerandi vastanutest ütles, et pole kunagi

uimasteid ega alkoholi tarbinud enne prostituudi juurde minekut. Narkojoobes prostituut suuremat osa klientidest ei heiduta. Pigem saab narkojoobes prostituudilt osta „perversset“ seksi, kuna ta on nõus kõike tegema.

Vaatame nüüd pisut lähemalt, millal mehed hakkavad prostituute tarbima. Enamik intervjuueeritud mehi olid esmakordselt prostituudi teenuseid ostes 15-25aastased ning umbes veerand oli vanuses 26-35 aastat. Esimene tasulise seksi kogemus oli enamikul tänavaprostituudiga, kuna nad olid massimeedia kaudu kursis vastavate tänavatega ning leidsid prostitueerivad naised hõlpsalt üles.

Enamik mehi ostab seksuaalvahekorda, umbes veerand ostab massaaži või erinevaid teenuseid. Seksi ostmise „debüüt“ mõnes massaažisalongis või pornoklubis eeldab suuremat julgust ning paksemat rahakotti.

Prostituudi ja kliendi elud on mõnes mõttes väga sarnased – mõlemad elavad äärmiselt salajast elu. Peaaegu 70% meestest ütles, et nad ei tunne Malmskillnadsgatanil ühtki teist klienti. Küsimusele, kas keegi meeste lähedastest teab, et ta ostab seksi prostituutidelt, vastas ligi 90% meestest eitavalt. Mehed ei ole oma tegevuse üle uhked ega soovi avalikult sellest rääkida. Paljud pidasid ennast veidi imelikuks. Üle poolte meeste leidis, et mitte igaüks ei julge prostituudilt seksi osta.

Miks on siis need mehed tänaval prostituute otsimas hoolimata sellest, et nad kardavad oma kliendistaatuse avalikuks tulekut? Pooled ostjad tõdesid, et neile meeldib käia just sellel tänaval, kuna see on pisut ohtlik ning „keelatud vili“ on magus. Hoorafenomen pakub neile teravat naudingut ning seksi ostmise on omamoodi kinnisidee. Nad teavad, et nende tegevus on vale, kuid ei suuda seda lõpetada.

25% mehi tunnistas, et nad on üksikud ning otsivad partnerit. Teine põhjus prostituudilt seksi ostmiseks oli, et abikaasa või tüdruksõber ei soovinud seksi nii palju kui mees. Mõned mehed ütlesid, et nad ei saa oma partneritelt oodata mingit teatud tüüpi seksi – seetõttu maksavad nad prostituudile selle eest.

Mõned mehed väitsid, et läksid tänavale lootuses leida elukaaslane, kellega õnnelikult koos elada. Üksikud mehed arvasid, et neil ongi normaalne suhe prostituudiga, kellesse nad on armunud – nad olid armukadedad ning sõimasid naist litsiks, kui see mõne teise kliendiga kaasa läks. Eelnev aitab ehk pisut paremini mõista seda, miks pooled klientidest pidasid oluliseks, et prostituut saaks „midagi enam“ kui lihtsalt raha seksimise eest. Selle põhjusena töid mehed välja soovi „tunda end tõelise mehena ning rahuldada naisi“ või parema enesetunde illusioonist, et tegevust naudivad mõlemad osapooled.

Kuidas mehed leiavad sobiva naise prostituute täis tänavalt? Kõige esimene tingimus on hind – 39 meest tunnistas, et hinnal on määrav osa, ning enamik ütles, et nad ei taha üle 500 SEK-i maksta. Kui hind kõrvale jätta, siis olid igal mehel omad eelistused – mõni tahtis naist, kes oleks „täpselt nagu mu seksuaalfantaasiates“, teine tahtis prostituuti, kes oleks „täpselt selline, nagu mu ema“. (Me võime ju loota, et oma emaga seksimisest unistav mees ei kuulu „tavalistele meestele“ kategooriasse.)

Pöördudes tagasi uurimuse eesmärgi juurde, küsime – millised mehed sõidavad autodega Malmskillnadsgatanil? Võib väita, et tegemist on päevast-päeva ühtede ja samade meestega. 36 meest 50-st tunnistas, et käivad Malmskillnadsgatanil kuni neli korda kuus. Umbes igal teisel korral ostavad nad prostituutide teenuseid. Nad käivad sel tänaval ohtliku ja erutava keskkonna pärast. Kõik intervjueritud leidsid, et meie grupi töö prostituutidega on kasulik ning kiiduväärne.

Kui küsisime, kas sotsiaalhoolekandeteenused võiksid neile kui prostitutsiooni klientidele abi pakkuda, vastasid pooled eitavalt. Märkimisväärne on aga asjaolu, et suur osa mehi vastas ka jaatavalt või kahtlevalt.

1993. a Rootsis läbi viidud uuringu kohaselt on prostituutide kliente umbes 100 000. Meie julgeme selles numbris kahelda, kuna tegemist on väga regulaarsete tarbijatega, kes ostavad seksi erinevates kohtades, ka reisidel. Seetõttu on võimalik, et ühtesid ja samu mehi on mitu korda loetletud tänu eri asukohtades viibimisele. Näiteks minu Stockholmis küsitletud klienti intervjueeris Jari Kuosmanen Göteborgis samuti.

Lõpetuseks sooviksin öelda paar sõna prostitutsiooni kriminaliseerimise kohta. 32 meest 50-st arvas, et seksi ostmise kriminaliseerimine ei pane neid prostituutidelt seksi ostmisest loobuma. Need 32 meest tõlgendasid prostitutsiooni puhtalt ärilisest vaatenurgast. Nende arvates ei ole seksi ostmise keelustamise seaduse vastuvõtmine realistlik, kuna seadust peaks eelnevalt põhjendama. Paljude klientide arvates tooks aga seksi ostmise keelustamine kaasa prostitutsiooni põranda alla mineku ning vägivalda suurenemise prostituutide vastu. Paar meest leidsid, et seksi ostmise kriminaliseerimine oleks hea idee, kuna siis saaks seksi osta veel odavamalt kui praegu.

On aeg laiendada oma silmaringi ning pöörata tähelepanu nii müüjatele kui ostjatele prostitutsioonist rääkides. Peaksime ostjatele võimaldama samasugused abivõimalused kui prostituutidele (näiteks võimaluse vabaneda prostitutsioonisõltuvusest). Minu järeldus pärast intervjuude tegemist on, et prostituutide klientide puhul on näiliselt tegemist „tavaliste meestega“, kuid nende seksuaalsus erineb oluliselt tavaliste meeste omast.

Maskuliinsus ja seksuaalvabaduse eetos

**prostituere* = eksponeerima

Selles kirjatöös teen mõned tähelepanekud tänapäeva prostituteerimise kultuurilise tausta kohta. Ma proovin visandada ülevaate seksuaalvabaduse kultuurist, mis loob tingimused ja alused prostitutsiooni kui fenomeni, kui tähenduste kogumi ja kui moraalsete ning poliitiliste arutluste põhjustaja tekkeks.

„Seksuaalvabaduse kultuuri“ all mõtlen erinevaid kujundeid, kategooriaid ja üldistusi, mis võimaldavad meil kui tänapäeva „vabameelsetel“ meestel ja naistel väljendada, hinnata ja edastada meie suhete ja kehaliste naudingute alaseid kogemusi. Seksuaalvabadus on olemuselt eetos. Ta sisaldab eetilisi probleeme. Ehk teiste sõnadega küsimusi, milline on üldiselt ja individuaalselt sobiv seksuaalkäitumine, milline on ideaalne seksuaalelu ja suhe isiklike seksuaalsete soovide, naudingute ja kogemuste vahel.²⁸ Lisaks on seksuaalvabadusel ka poliitiline dimensioon. See puudutab jõu- ja heakordade ja individuaalse vabaduse ja õiguste küsimusi.

Järgnevalt keskendun meestele. Ma teen lühida kõrvalekalde peatumaks mehel ja maskuliinsusel ning nende kujutamisel seksuaalvabaduse eetoses.

Vabastusliikumise ala

Seksuaalvabaduse all mõtlen muutusi lääne kultuuris ja kõlbelises käitumises, mis said järk-järgult alguse 1960. aastate keskel ja on muutunud tavapäraseks viimase kolme aastakümne jooksul. On olemas kolm peamist seksuaalvabaduse liiki, mis moodustavad vabameelse seksi maailma, luues “kaasaegse iharuse” tingimused.

Kõige mõjukamaks seksuaalvabaduse vooluks 1960. ja 1970. aastatel oli pornograafia laienemine. 1960. aastate lõpul sai pornograafia seaduslikuks, ning sündsusetute ja erootiliste piltide, filmide ja muude materjalide tootmine ja turustamine muudeti edukaks tööstuseks. Pornograafiliste väljaannete tohutu hulk turul, erutavates ja võrgutavates poosides alasti inimkehade „vaba vool“ on loonud vajalikud tingimused vabadele seksuaalnaudingutele. Kehad piltidel, mida levitavad Hefneri ja Flynti impeeriumid, kujutavad enamasti naisi ja need on mõeldud meeste tähelepanu püüdmi-seks, neis ihade tekitamiseks. *Playboy* lahtiriietatud *pin-up* tüdrukud, *Hustleri* litsakad aktid, Linda Lovelace'i vitt ja *deep throating* on kõik esile toodud kui ihaldusobjektid, erutamaks meesvaatajat.

Lisaks on olemas kaks diskursust, mis alates 60ndate lõpust ja 70ndate algusest on kõige enam kujundanud kaasaegseid „vabameelseid“ vaatenurki seksuaalnaudingute olemusest, tähendusest, normidest ja praktikast. Need kaks diskursust on loonud valitseva seksuaalpoliitika ja eetika elementaarse pildi, moodustades praktilise seksuaalvabaduse mõtteviisi aluse.

Esimene diskursus on orgasmoloogia, mis põhineb William Mastersi ja Virginia Johnsoni seksuaalsel uurimistööl ja teraapial. Masters ja Johnson olid ühed tähtsamad 1960ndate lõpu seksuaalvabaduse propageerijad. Nende orgasmoloogia esitas väljakutse psühhoanalüüsile kui seksuaalteooriale ning ka kui praktilisele teraapiale. Tegelikult sai sellest üks populaarsemaid psühhoanalüüsi kriitika vorme, mis levis peamiselt Ühendriikides 1960. aastate alguses. Sellest sai alustugi mitmetele seksuaalteraapia mudelitele, millest inspireerituna tekkis ka uus seksuaalterapeudi amet. Mastersi ja Johnsoni kontseptsioonidele raviteraapiast viidati ka kõige tihemini populaarsetes seksi ja teraapia käsiraamatutes, mis hakkasid ilmuma alates 1970. aastast. Tuntuimad teosed on Alex Comfort'i „Joy of Sex“ ja „More Joy of Sex“ ning David Reubeni „All You Want To Know About Sex“.

Mastersi ja Johnsoni uurimistööl ja seksuaalteraapial on ühi-seid jooni ning need on mõjutanud teist peamist seksuaalvabaduse voolu, milleks on radikaalne feminism. Teiste hulgas on Kate Milletti, Germaine Greeri ja Ann Oakley analüüsid ning poliitilised programmid tõlgendanud seoseid naiste allasurutud sotsiaalse staatuse ja nende isiklike seksuaalse rõhutuse kogemuste vahel. Lisaks avaldati mitmeid feministlikke käsiraamatuid ja moodustati teraapia- ja tugiühmi, eesmärgiks aidata naistel leida oma seksuaalsust ning õpetada neile toimetulekut isiklike naudingute otsingul.

Orgasmoloogilise ja feministliku vabaduse vaatenurkadel on suuri erimeelsusi, kuid samas jagavad nad põhitõdesid. Mõlemad käsitavad seksuaalsust kui tavapärast nähtust inimese bioloogias, mis on sarnane nii meeste kui naiste puhul. Nad rõhutavad olemuslikku iseärasust ja seksuaalse kogemuse individuaalsust ning naudingu kogemise „mustreid“ või „repertuaari“. Nad tõstavad orgasmi või selle puudumise (s.t võimetuse kogeda orgasmi) keskele positsioonile. Nii orgasmoloogias kui ka radikaalfeminismis on isiklik ja algupärane seksuaalnauding ühendatud orgasmis. Mõlemad seksuaalvabaduse eetika versioonid määratlevad suhte loomise eesmärgi kui oma seksuaalsuse leidmist „orgastiliseks muutumist“.

Lisaks toetuvad nii orgasmoloogia kui ka radikaalne feminism sugudevaheliste suhete problemaatikale. Esiteks, mehe ja naise vahelise seksuaalsuhte küsimus. Orgasmoloogias käsitletakse seda kui paarisuhet, feministlikus diskursuses aga kui meeste subordinatsiooni naistele. Teiseks probleemiks on, kuidas käsitleda selgelt ja kindlapiiriliselte meeste ja naiste vahelist erinevust. Orgasmoloogia räägib feminiinsest või maskuliinsest seksuaalsusest, mis ei ole loomupärased omadused. Samas püüavad feministlikud projektid leida eraldiseisvat naiselikku seksuaalsust ehk naiselikku iha, kogemust ja nautimisviisi.

Ometi on kahe diskursuse kõige ilmekamaks ühtivuseks kalduvus keskenduda naisele ja rõhutada naiselikkust. Nii orgasmoloogia

kui ka radikaalfeminismi kesksed teemad on seotud naiste seksuaalsuse ning selle vabastamisega ja peamine mure seisneb selles, kuidas naised „muuta orgastiliseks“. See kalduvus ilmneb selgelt juba Mastersi ja Johnsoni tekstides ning nüüd viitangi neile selgitamaks sellise rõhuasetuse kujunemist.

Naise vabastamine

Mastersi ja Johnsoni teooria ei keskendu sisemistele seksuaalsetele tungidele ja instinktidele, vaid loob empiirilise pildi inimese seksuaalsest reageeringust. Seksuaalsuse olemust kirjeldatakse kui teatud ärritusele reageerimise mudelit, keha ärrituste füsioloogiliste reaktsioonide seeriat, mis kulmineerub orgasmiga. Ka arvavad nad, et psüühilised ja sotsiaalsed faktorid – käitumismustrid, kogemused, harjumused, väärtushinnangud – võivad kergendada või blokeerida keha orgastilisi reaktsioone. Haakudes selle seksuaalsuse kontseptsiooniga, põhineb nende seksuaalteraapia biheivioristlikul psühholoogial ja rekonditsioneerimistehnikatel.

Masters ja Johnson ei tunnista anatoomilist erinevust meeste ja naiste seksuaalse erinevuse alusena. Vastupidi, nad rõhutavad korduvalt, et algselt, s.o erutumise füsioloogilise reaktsiooni ja orgasmi tasandil, puudub naiste ja meeste vahel oluline erinevus.

Vaatamata sellele käsitlevad Masters ja Johnson nii inimkeha orgastilist reageeringut kui ka selle häiret – normaalsete reaktsioonide väärtalitlust – sugudevaheliste bioloogiliste ja kehaliste erinevustest lahutamatu osana. Seksuaalne erinevus – erinevuse kontseptsioon mehe ja naise, maskuliinse ja feminiinse vahel, mis põhineb ja mida põhjustab tegelik keha- ja elufunktsioonide bioloogiline erinevus – on orgasmoloogiliste teadmiste ja teraapia praktika alus. Seega nimetavad nad nii reageeringuid kui ka väärtalitlust seksuaalseteks (orgastilisuse asemel). Siinkohal muutub Mastersi ja

Johnsoni seisukoht naise keha ja seksuaalsuse keskseks. Sellel rõhul on kolm erinevat konteksti.

Esiteks, Masters ja Johnson esitavad naise keha orgastilise inimkeha mudelina. Oma orgastilise suutlikkuse (võime saada mitmekordseid orgasme) ja kompleksuse tõttu satub naise keha kui inimese seksuaalse reageeringu musternäidis keskpunkti. Nad rõhutavad, et laboratoorne uurimistöö tõestab naise keha suuremat võimet saada orgasme võrreldes mehe kehaga:

Naistel on reageeringu potentsiaali saavutada korduvalt rahuldust igast lahendusfaasi punktist, juhul kui nad alluvad püüdlilikult efektiivsele stimulatsioonile. See võimaldab mitmekordse orgasmi avaldumist (...) Mehe lahendusfaas sisaldab pikendatud murdeperioodi (...) Efektiivne uuesti stimuleerimine kuni seksuaalse pinge kõrgeima astmeni on võimalik ainult selle murdeperioodi lõpetamise järel (...) Naise füsioloogiline võimekus ületab mitmekordselt mehe oma.^{29 30}

Seksi käsiraamatutes on see naise „lõputu“ ja ülimalise võime saavutada seksuaalset naudingut esitatud kui iseenesestmõistetav tõde ja kui teatud mõõdupuu (orgastiliste naudingute võimaluste jaoks). Mis puutub seksuaalse rahulduse taseme tõstmisesse, on naine orgasmi oskuste ja tehnikate maailmas inimese loomupärase piiramatu potentsiaali kehas: „naise seksuaalne varustus ületab mehe oma igal võimalikul moel – nii disaini, funktsiooni, kompleksuse, kui ka vastupidavuse osas.“³¹

Orgasmoloogia keskendub kliitorile kui orgastiliste reaktsioonide ja naise keha võimete organiseerijale. Masters ja Johnson ütlevad, et kliitori abil teostuvad naise orgasmilised naudingud, kliitor muudab naise orgastiliseks, on naise orgastiliste võimete kehas.

Pealegi, kliitorist saab naise seksuaalse sõltumatus ja enesekindluse tulipunkt. Masters ja Johnson esitavad laboratoorseid

märkmeid, mille kohaselt naise keha ei vaja peenist, mis „vallandaks” orgastilise reaktsiooni, ning tegelikult saavutavad naised kõige võimsama orgastilise reaktsiooni masturbeerides – sellele „faktile” juhtis juba Kinsey tähelepanu. Naise orgasmile ei viidata enam kui mehega vahekorras olemise tulemusele, mida seksuoloogiaalased nõustamisraamatud „abielus armunutele” 1920.–1950. aastate ni olid esitanud kui normaalset ja loomulikku, vaid kui iseseisvale nähtusele. Mastersi ja Johnsoni tekstides on seda naise orgastiliste naudingute iseseisvust kehastatud ja sümbolseelt võimendatud kliitori kujul.

See pilt on kooskõlas orgasmoloogia ontoloogilise alusega. See tõlgendab inimese seksuaalsust olemuslikult sõltumatu orgasmilise monaadina. Järelikult, kuna naine on inimese seksuaalse tundlikkuse mudel ja kehastus, on tema ja ta kliitor sõltumatu seksuaalne subjekt.

Teine Mastersi ja Johnsoni naisekeskne kontekst on seksuaalpoliitika. Nad märgivad korduvalt, et enamik naiste seksuaalseid probleeme – „väärtahtlusi” nende terminoloogia kohaselt – on teatud moel üldise sotsiaalse ja isikliku seksuaalse rõhutuse sümptomid. Nad arvavad, et naised on olukorras, kus peamiselt meeste poolt juhitav kultuur ja ühiskond ei võimalda neil vabalt väljendada oma seksuaalsust, ning takistab nende seksuaalset aktiivsust. See uskumus on lähedalt seotud nende üldise üleskutsega võitlusele seksuaalse rõhumise vastu, laiendamaks seksuaalvabadust. Feminiiinne kujund koondab endas seksuaalpoliitika eesmärgi: naine ja tema seksuaalsus on kõige ilmsemad ja näitlikumad lääne kultuuri repressiooni ohvrid, seetõttu on naine otseseks seksuaalse ja orgastilise vabastuse subjektiks. Kolmas ja kõige olulisem punkt, kus Masters ja Johnson keskenduvad naisele, on terapeutiline. Nende seksuaalteraapia tegeleb peamiselt „seksuaalsete väärtahtlustega”, s.t juhtumitega, kus mõni psühhosotsiaalne mõjutaja häirib normaalset seksuaalset reaktsioo-

ni, blokeerides orgasmini viivate kehaliste reaktsioonide seeriat. Väärtalitlused väljendavad „inimese seksuaalset küündimatust“ ehk Puudulikkust, ning seksuaalteraapia eesmärk on analüüsida ja ravida seda Puudulikkust, mille all iniviid kannatab. Inimese seksuaalne küündimatus on sotsiaalne – „ühiskondlik nuhtlus“ – ja seda põhjustab judaistlik-kristliku kultuuri üldine vaenulik suhtumine seksuaalsusse. Kuid veelgi tähtsamad on siin isiklikud põhjused – kuidas kogeda, endale tunnistada ja üle saada takistustest ja pettumustest, mida on põhjustanud konkreetset personaalsed situatsioonid elus.

Orgastiliselt reageeriva keha kujund muutub tähendusrikkaks just praktilise seksuaalteraapia kontekstis. Orgasmoloogia väljendab seksuaalse subjektiivsuse teemat läbi inimese seksuaalse puudulikkuse fenomeni, ilmestades individuaalset orgastilist tundlikkust läbi konkreetsete iha vormide ja naudingukogemuste kaudu. Teiste sõnadega, (naudingu) Puudulikkus väljendab seksuaalsust kui subjektiivset individuaalset asjaolu. Meeste puhul on kõige tavalisemad probleemid impotentsus ja enneaegne ejakulatsioon ning naiste puhul „orgastiline väärtalitus“, millega Masters ja Johnson tähistavad frigiidsust. See erinevus ei põhine paraku bioloogial. Väärtalitluse erinevatel põhjustel ning mõjutajate kontekstil on kultuuriline päritolu:

Läbi sajandite on ainsaks püsivaks etioloogiliseks allikaks kõikide mehe seksuaalsete väärtalitluse vormide puhul olnud kultuuriliste nõudmiste tase mehe seksuaalse etteaste efektiivsuse suhtes. Kultuuriline seisukoht, et meespartner peab võtma enda kanda täie vastutuse suguühete eduka läbiviimise eest, on igale mehele seadnud psühholoogilise koorma ja vabastanud kõik naised sarnasest vastutusest.³²

Ja edasi:

Ühiskondlikud ja kultuurilised mõjutajad asetavad naise sageli seisundisse, kus ta peab kohandama, pidurdama

või isegi moonutama oma loomulikke seksuaalseid võimeid, mida täidavad tema geneetiliselt määratud rolli. Siin peitub naise seksuaalse väärtalitluse peamine allikas.³³

Niimoodi väljendavad Masters ja Johnson Puudulikkuse soolist loomupära ja sugude erinevust seksuaalses subjektiivsuses. Selle definitsiooni tuum on, et väärtalitlust põhjustavad mehe ja naise psüühiliste mudelite erinevad tingimused. Mehe impotentsuse taga on hirm suguühete ees, nagu naise orgastiline suutlikkus on moonutatud „kõikide“ seksuaalsete stiimulite ja reaktsioonide rõhutusest. Tüüpilise mehe seksuaalse väärtalitluse „psühholoogiline“ dimensioon koosneb tegutsemisvõime kahjustusest, mis on hirmureaktsioon teatud situatsiooni ja toimingu ees. Kontrastina puudutab naise orgastiline väärtalitus kogu tema iseloomu ja seksuaalset mina.

Seda mehe ja naise vahelist erinevust, mida on defineeritud teraapia praktilises kontekstis, pidasid Masters ja Johnson kõige tähtsamaks. Läbi Puudulikkuse – või Puudulikkuse kogemuse – täpsustab orgasmoloogia erinevust seksuaalses subjektiivsuses. Mehelik, maskuliinne puudulikkus seisneb suguühete läbiviija ebakindluses, kuid naiseliku, feminiinse puudulikkuse puhul on kogu naise seksuaalne identiteet ja iseloom – s.t tema kui naise olemus – Puudulikkusest mõjutatud. Inimese seksuaalse küündimatuse naiseliku vormi peetakse palju tõsisemaks ja raskekujulisemaks; naise Puudulikkus on põhjalik ja totaalne. Seega on naine konkreetne Puudulikkuse ja terapeutiliselt orgastiliseks muutumise subjekt.

Erinevad seksuaalvabaduse projektid on vastu võtnud ja omandanud Mastersi ja Johnsoni kujundi orgastilisest naisest. Paljud seksuaalteraapiad võtavad seda lähtepunktina. Ka seksikäsiraamatutes, kus jagatakse nõuandeid orgastilise rahulduse „repertuaari“ rikastamise ja laiendamise kohta, kaldutakse rõhutama naiste seksuaalvabadust. Eksisteeris ka side Mastersi ja Johnsoni ning nende projektide vahel, mis kujutasid naiste isiklikku naudinguvabadust

feministliku poliitika lähtepunktina. Mastersi ja Johnsoni klitoralism ja naise seksuaalse iseseisvuse „teaduslik tõestus” sobisid kokku Anne Koedti meelevaadusega „vaginaalse orgasmi müüdi” vastu. Orgasmoloogia esitatud faktid käidi välja kui seksuaalse reaalsuse kujundid, mille suhtes naised – nii kollektiivselt kui ka individuaalselt – saaksid end määratleda kui rõhutuid, nõudmaks õigust seksuaalsele rahuldusele, mõistes et nende kehad, kogemused ja naudingud on alla surutud.

Naisekesksed seksuaalvabaduse vaated võib kokku võtta järgnevalt. Nii orgasmoloogia kui ka radikaalne feminism määratlevad naist kui seksuaalsuse subjekti läbi kolme aspekti. Naine on klitoraalne, tema seksuaalsed kogemused on kompleksed ning tema seksuaalsust rõhub mehekeskne kultuur. Naine on inimese orgastilise loomuse ja potentsiaali mudel ja ta on oma seksuaalse rahulduse kogemuses iseseisev. Selle koha pealt väljendab feminiinne kujund kahte „vabastatud” seksuaalse subjekti tunnusjoont: ta on enesega rahulolu ja valiku subjekt. Kuid lisaks on naine ka seksuaalse takistatuse ja rõhutuse ehk Puudulikkuse kehas: ta on eriomaselt seksuaalse allasurutuse ohver ja „orgastiline väärtalitus” ning katse leida „omaenda” seksuaalsust, „isiklikku” teed, saavutamaks orgastilist rahuldust ja naudingut, puudutab kogu tema isikut ja identiteeti.

Seksuaalvabaduse poliitika ja eetika koondub Valiku ja Puudulikkuse ümber. Nõudes õigust ja turvalisust indiviididele orgastilise rahulduse leidmisel ning seksuaalse naudinguga ja suhte viiside valikul, põimuvad isiklik ja poliitiline. Veelgi huvitavam on enesesse suhtumise – eetika kujund. Seksuaalvabaduse vallas on enese seksuaalsuse vabastamine, „orgastiliseks muutumine”, omaenda Puudulikkuse määratlemine. Indiviid peab selgusele jõudma omaenda küündimatuses, takistatuses ja allasurutud ihades. Seejärel, läbi oma kogemuste mõistmise ja „traumaatiliste” elus juhtunud sünd-

muste, läbi seksuaalsete kogemustega seotud negatiivsete tunnete ületamise ja läbi isiklike rahulduste kogemise „muutub indiviid orgastiliseks”. Pärast seda protseduuri on indiviid võimeline tegema seksuaalseid valikuid ja olema seksuaalselt reageerimisvõimeline tagasihoidmatul moel. Märkimisväärne on, kuidas orgasmoloogia ja radikaalne feminism rõhutavad mõlemad, et seksuaalvabadus puudutab nii poliitilises kui ka eetilises mõttes esmajoones naisi. Teiste sõnadega, „isiklik seksuaalsus” on feminiinne teema.

Maskuliinsed märkused

Seksuaalvabaduse feminiinses maailmas jääb mees väljaheidetult tahaplaanile. Naise seksuaalsuse problemaatika puudutab naise inimolemust tervikuna, seevastu mehelikkuse kujund keskendub vaid peenisele ja selle võimekusele. Mehe orgastiline olemus on esitatud lihtsustatult, selle keskpunktiks on ejakulatsiooni „draama”. Impotentsust ja enneaegset ejakulatsiooni kaldutakse defineerima kui suguühte ja selle läbiviimise probleeme. Lisaks, nõuanded, mida seksi käsiraamatud jagavad „meespartneritele”, on esitatud tehnilise repertuaarina, mis peaks edendama mehe kui suguühte läbiviija eesmärke.

Pealegi, vastupidiselt naiselikule „lõputu” orgastilise võimekuse ja iseseisva masturbeerimise mudelile, on meest ja tema keha kirjeldatud kui mingisugust seksimasinat, kui erutuse vallandamise tööriista. Selline meherolli kontseptsioon teeb võimalikuks näiteks järgmise avalduse feminiinsest naudinguvõimalusest: „Vaginaalne rahuldus sõrmede, dildo või peenise abil on väga erootiline.”³⁴

Seksuaalvabadus tunnistab kahte maskuliinsuse kujundit. Need on teatavad mehe varjuküljed, mis saadavad naisekeskset seksuaalvabaduse eetikat ja poliitikat. Need kujundid on vuajerist ja vägistaja. Seksuaalvabadus võtab maskuliinsuse suhet seksuaalses-

se erutusse ja naudingusse, algupärast mehelikku lähenemist naistele kui vahtimist ja/või vägistamist, s.t jõuga võtmist.

Mehe ja maskuliinsuse kujund on tavapärane orgasmoloogiliste ning radikaalsete feministlike projektide võitlusväli. Mõlemad „nõustuvad” mehe ja maskuliinsuse aluste osas, kuid suhe „fakti” põhjustatud praktilistesse tagajärgedesse on erinev.

Esiteks, mees on vuajerist. Ta kasutab pilku, et paljastada naise keha oma ihadele ja naudingutele. Selline on tavaline mehe kirjeldus orgasmoloogilistes käsiraamatutes. Näiteks, Alex Comfort viitab korduvalt oma raamatus „Joy of Sex” „faktile”, et mehe seksuaalse olemuse tunnuseks on „vajadus” vaadata ja nauding, mis selle tulemusel saavutatakse. Toetudes mehe seksuaalsuse „algupäraselt fetišistlikule iseloomule”, esitab Comfort võimalikud ülesanded naisele. Naine võib ja peaks esitlema end meelitlevalt „erootilises maneeris”, taandama end mehe pilgu ja iha objektiks, ning sel moel, apelleerides tema vuajeristlikele/fetišistlikele kalduvustele, tekitama mehes erutust ja iha. Teiste sõnadega, naine peab kohandama end mehe pilgule.

Radikaalses feminismis on sellel pilgul meestepoolse naiste alistamise tähendus. Mehe pilk riietab naise lahti kui objekti, ta eitab ja surub alla naise seksuaalse aktiivsuse ja tema ihad, ignoreerides feminiinset seksuaalset kvaliteeti. Seega on Vuajeristist Mees – mehekeskse kultuuri kehastus – üks peamisi feminismi oponente.

On olemas ka teatav „kakkulepe”, et tänu oma agressiivsusele on mehel loomupärane iha ja kalduvus võtta naise jõuga, s.t vägistada. Vägistaja kujund esindab teatud meheliike seksuaalsete tungide, tegude ja ihade paratamatut animaalsust. Maskuliinsus on muutunud võrdseks animaalsusega; meest defineeritakse tema seksuaalse olemuse, teguviisi ja väljenduse osas kui agressiivset looma.

Orgasmoloogilised käsiraamatud esitlevad mehe loomalikku agressiivsust bioloogilise tõsiasjana, mis on siiski seksuaalse käitumi-

se tsiviliseeritud jõul moonundanud erootiliste fantaasiate ja mängude elementideks. Näiteks, kui Alex Comfort toob esile meest iseloomustava „seksuaalse käitumise ja tungi mudeli“, siis toetub ta selle puhul etoloogilisele tõendile ja kirjeldab maskuliinset seksuaalsust kui loomupäraselt agressiivset ja püüdlikult „domineerivat“. Sarnaselt ahvile surub mees paaritudes oma seksuaalsust jõuga peale; teiste sõnadega, mehe orgasmiline tung ja käitumine sisaldavad maskuliinset vägistamise elementi – kuigi kujuteldavas vormis – ning see on osa normaalsest seksist. Orgasmoloogilised käsiraamatud soovivad nauditava seksi tehnikaid proovides leida kasutust mehe loomalikule agressiivsusele. Naine peab olema võimeline end kohandama meheliku agressiivsusega, et seda nautida, ning isegi õppima selle kasutamist oma rahulduse suurendamiseks. Seega viitab Comfort, et normaalselt peaks iga naine olema pidevalt valmis selleks, et mees teda „jõuga võtaks“.

Radikaalse feminismi seisukoht on vastupidine. Maskuliinne animaalsus on nende kohaselt tõeliseks ohuks naise kehalisele ja seksuaalsele tervikule. Meeste naistele suunatud seksuaalne aktiivsus väljendab maskuliinsuse vägivaldset olemust, mis kulmineerub sellega, kuidas mehed naisi rõhuvad. Radikaalse feminismi mehe ja maskuliinsuse definitsioon viitab vägistajale, andes mõista, et igas mehes peitub vägistamise impulss ja potentsiaal – sisemine loom, et mitte öelda koletis.

Seega, orgasmoloogilise ja feministliku naisekesksuse tagajärjel tegelevad seksuaalvabaduse projektid mehe seksuaalse individuaalsusega äärmiselt pealiskaudselt. Siiski pööravad seksuaalteraapiad tähelepanu meeste seksuaalsetele „väärtalitlustele“ ning seksi käsiraamatud jagavad nõuandeid meeste orgastilise kogemuse rikastamiseks. Kuid asi on selles, et suhtest omaenda seksuaalsusesse, isiklikust Puudulikkusest, Valikust, orgastilise rahulduse viisidest ja orgastiliseks saamise harjutustest ei räägita kui „mehe probleemidest“. Seksuaalvabaduse isikliku Puudulikkuse ja Valiku vahelises ruumis puudub maskuliinsuse termin. Seega pole olemas maskuliinset indi-

viduaalsust seal, kus feminiinse seksuaalsuse probleemid on peaaegu et ülepaistatud. Mehele ja maskuliinsusele pole antud võimalust tõlgendada oma iha ja Puudulikkust, tal ei ole kohustust mäletada ja läbi töötada oma seksuaalelu traumasid ning pidevalt otsida enese orgastilisust. Järelkult ei iseloomusta meest kui seksuaalse rahulduse subjekti individuaalsus ja iseseisvus, vaid üldine maskuliinsus.

Teiste sõnadega, mehe nauding ei ole tema „enda oma”, vaid kuulub „mehele” üldises mõttes, see nauding on teiste oma ja suunatud teiste vastu. Seksuaalvabaduse eetika tegeleb puudulikult maskuliinsuse suhtega enese naudingutesse ja kogemustesse ning kaldub viitama igasugusele tundlikkusele enese suhtes kui naiselikule ja naisele kuuluvale. Kõigile suunatud seksuaalvabaduse maailmas figureerib maskuliinne seksuaalsus ainult üldise mõistena. Ja seda üldist maskuliinsust on kujutatud kahes mainitud kujundis: vuajeristis ja vägistajas.

Falliline ettekujutus ja feminiinne mina

Üldine mehe visuaalne vorm on tihedalt seotud pornograafilise olukorraga. Vuajeristlik Mees ja alasti erutavate piltide „vaba vool” on üksteist täiendav paar. Pornograafilised objektid ja tooted meelitavad üldist maskuliinsust, mehe pilku, ning kindlustavad seda, lastes sel pilgul järgida lõputut alasti kehade voolu.

Kokkuvõttes, seksuaalvabadus asetab „mehe” vuajeristi positsiooni, ning mehe pilk põimub pornograafilise esitlusviisiga. Teine mehe või üldise maskuliinsuse positsioon on bioloogiline ettemääratus. Populaarne teaduslik maskuliinse seksuaalsuse kontseptsioon väljendab seda – meeste ihasid, teguviise ja kogemusi kui kaasasündinult loomalikku ja olemuselt agressiivset. Seda mõjutab vuajerismi, pornograafia ja animaalsuse kombinatsiooni, mis defineerib „vabastatud” maskuliinsust, võib pidada kestva lääneliku fallilise traditsiooni jätkumiseks.

Võib öelda, et poolteist sajandit on lääne suguliste naudingute kultuuri ja moraalsust iseloomustanud seksuaalse ja fallilise režiimi vahelised pinged. Esimest määratleb feminiinne müstilisus, mille näiteks sobib kuulus Freudi küsimus „*Was will das weib?*”; teine koondub maskuliinse jõu ja mehe ülemvõimu sümbolite ja rituaalide ümber.

Omal moel kaitseb ja teisendab seksuaalvabaduse maailm seda duaalsust ja vastasseisu. On olemas naiseliku seksuaalpraktika ala, mida iseloomustab feminiinse iseseisvuse kindlustamine enese seksuaalsuse otsimise ja tasakaalustamise läbi. Sellega opositsioonis on mehelik praktika, mida iseloomustab üldine maskuliinsus ja enesega suhestatuse puudumine, millel on väsimatu vuajerismi ja seksuaalse agressiooni vorm.

Mõned seksuaalse ja fallilise vastuseisu aspektid on kokku võetud alljärgnevas skeemis. Kõige huvitavam aspekt on, et seksuaalsuse vallas puudub „tõeline” mees: maskuliinsust ei ole käsitletud kui reaalselt printsiipi. Naiselikkusel on side „tõelise” seksuaalkogemuse ja naudinguga – see on naise isiklik reaalsus, tema enda seksuaalsuse maailm, millel on nii orgasmoloogia kui ka radikaalfeminismi järgi lähedane side fantaasiatega. See määratleb individuaalse iha vormi. Vastupidiselt on „tavalise” mehe orgastiliste tungide objektiks naudingute maailm. Tänapäevases kommertsliku sündsusetuse olukorras on pornograafiline pilt maskuliinse naudinguobjekti musternäidis. „Vabastatud” keskmise mehe jaoks pakub primaarset naudingut alasti keha hüperrealistlik kujutis, mis on tundetu materjal, puhas objekt, tõsiasi, mis vallutab iha ja blokeerib igasuguse fantaasia.

Lõpetuseks, eelpool visandatud seksuaalse „vabaduse” kultuurile vastuseisvalt, tahaksin teha mõtteavalduse prostitutsiooni tänapäevase olukorra kohta. Seksuaalvabaduse ajajärgul on saanud

Seksuaalne	Falliline
individuaalsus	üldisus
(=> mina sõltumatus)	(=> enesele viitav maskuliinsus)
mälu, fantaasia	aseaine
oma keha tunnetamine ja puutumine	sissetung teise kehasse
siseloomus	püüdlus välise objekti poole
enesesepööratus	pöördumine välja – „teise“ poole
rõhutud	sundimatu

globaliseerunud prostitutsioonist laieneva pornotööstuse osa. See-ga on prostitutsioon muutunud suuremaks kaubaartikliks ja rahaal-likaks kui kunagi varem. Niisiis eksisteerib ta pornokultuuri ja turu tingimustes kui laieneva pornotööstuse osa. Pornograafiline „puhas suhe“ iseloomustab ka tänapäeva prostitutsiooni. Prostituudi jaoks tähendab see, et temast on saanud üha vabamalt ja abstraktsemalt võetav seksuaalsete tungide ja rahulduse objekt. Analoogselt on klient üldise maskuliinsuse kandja positsioonis, iga „mees“ on (po-tentsiaalselt) see „vabastatud“ keskmine mees, kelle iha paneb liiku-ma võrgutavate sündsusetute kujundite vaba vool. Prostitutsioon ei kuulu enam eluviisi juurde, tal puudub tähendus ükskõik millise maskuliinse eetose suhtes. Prostitutsioon on oma olemuselt muu-tunud puhtaks rahulduse vahetustehinguks või „teenuseks“, ning prostituudi külastamist ei peeta enam harjumuseks, vaid puhtaks kinnisideeks.

May-Len Skilbrei

Kuidas massaažisalongide prostituudid

suhtuvad oma klientidesse?

Käesolev artikkel annab ülevaate, kuidas massaažisalongide prostituudid, kelle eluolu ma 1994. aastal Oslos uurisin, suhtuvad oma klientidesse. Uurimus põhineb kvalitatiivsetel meetoditel. Viisin läbi vaatlusi massaažisalongide ja tänavaprostituutide seas, samuti intervjueerisin põhjalikult kahtekümnet Norra naist, kellel oli prostitutsioonikogemus tänaval (11 intervjuud) ja massaažisalongis (11 intervjuud). Küsitletud naised on töötanud mitmetes Oslo massaažisalongis. Nende vanus oli vahemikus 18-39 aastat ja prostitutsioonikogemust oli neil 2 kuust 22 aastani. Lisaks neile naistele olen oma uuringuteemadel rääkinud veel 40 prostituudiga. Leidsin, et kasutatud uurimismeetodid on parimad saamaks rohkem informatsiooni prostituutide värbamise ja nende elu kohta Norras. Läbi viidud vaatluste ajal veetsin aega nende naiste keskkonnas, õppisin tundma nende igapäevaelu ja uurisin, kuidas nad suhtuvad oma klientidesse. Kirjeldamaks massaažisalongiprostituutide ja nende klientide vaheliste suhete tausta, alustan põhjustest, miks mu intervjueeritud naised üldse prostitutsiooniga tegelema hakkasid ja mida nad arvavad töötamisest massaažisalongis.

Alustamine massaažisalongiprostitutsioonis

Põhjused, miks massaažisalongide prostituudid alustasid taolist tegevust, osutusid väga keerukateks erinevate asjaolude koosteks, mis naisi prostitutsiooni poole kallutasid. Ma võin naiste taustu kokku võttes öelda, et neil oli madal haridustase, nende ko-

gemused seaduslikul tööturul olid lühikesed, mitterahuldavad ja kehvalt tasustatud. Naiste eelmised töökohad olid kõige sagedamini teenindussektoris ja kui nad esmakordselt kuulsid massaažisalongiprostitutsioonist, siis ei näinud nad seda oluliselt erinevat teistest töödest, mida naised ühiskonnas teevad. Paljud naised olid enne prostitutsiooniga alustamist olnud pikalt töötud ja tundsid, et neil puuduvad seaduslikud võimalused oma elu parandamiseks. Hetkel, mil naised said eri allikatest informatsiooni massaažisalongiprostitutsioonist, olid nad olnud rahaliselt laostunud. See teave andis mõista, et seksi müümine massaažisalongides on ohutu ja kerge viis elatise teenimiseks. Sellist arvamust pooldavad ka salongiprostituudid ise, levitades seda naiste hulgas, kes veel kaaluvad prostitutsiooniga alustamist, ja mõjutades nii viimaste otsuseid.

Kuni viimaste aastateni oli tänavaprostitutsioon Oslos peamine prostitutsioonivorm ja n-ö siseprostitutsioon tundus eksisteerivat vaid väikses mahus. Alates 1980. aastate lõpust on massaažisalongiprostitutsioon Oslos kasvanud ja järgnevatel aastatel sai sellest äärmiselt nähtav prostitutsiooni liik. See kasv tõenäoliselt mõjutas naiste arvamust prostitutsioonist kui võimalikust valikust. Enamiku naiste jaoks, keda ma massaažisalongides intervjuueerin, oli tänavaprostitutsioon võimalusena välistatud. Nad hakkasid prostituutideks just massaažisalongide eriliste omaduste tõttu, mida muudel prostitutsiooniliikidel ei esine.

Naiste soov proovida prostitutsiooni oma elujärje parandamiseks oli tingitud nende isiklikest kogemustest mittekvalifitseeritud tööjõuna. Samuti mängisid rolli kontaktid prostituutidega, kelle töökeskkond ei tundunud kasimata ja kole ja kes tundusid olevat leidlikud ja oma valitud ala poolt n-ö vigastamata.

Kuidas massaažisalongiprostitutsiooni organiseeritakse

Kui klient siseneb massaažisalongi, siis ta maksab massaaži-teenuse eest tihti vastuvõtulauas. Sel hetkel ei ole veel korraldatud seksiteenuse osutamine ja klient ei ole enamasti kohtunud veel oma massöoriga. Klient käib duši all ja siseneb massaažituppa, kus ta kohtub massöoriga/prostituudiga. Pärast tellitud massaaži saamist mainib klient või massöör seksiteenuse osutamise võimalikkust. Siinkohal tuleb rõhutada, et mitte kõik kliendid ei soovi seksiteenuseid pärast massaaži, kuid massöör peab selleks siiski valmis olema.

Reeglina on kliendid massaažisalongis töötavate naiste vahel võrdset ära jagatud, kuid selles tehakse erand, kui kliendil on naise väljanägemise osas erisoove. Tagajärjeks on, et kliendi soovidele mittevastav naine teenib vähem. Kõige sagedamini küsivad kliendid suurte rindadega naisi. Seetõttu on paljudel naistel, kellega ma kohtusin, rinnaproteesid. Teiseks soovivad kliendid tihti blonde naisi. Sellele soovile vastu tulles on massaažisalongide naised tihti värvinud oma juukseid või kannavad parukat. Mõned kliendid soovivad ka erilisi seksiteenuseid nagu sadomasohhismi, mida kõik prostituudid ei osuta, ning mis samuti rikub klientide võrdset jagamist. Mõned naised müüvad ainult käega rahuldamist (*hand-job*) ja võivad kaotada raha, kui kliendid tahavad suguühet või oraalseksi ja lähevad seetõttu teise prostituudi juurde, kes neid teenuseid osutab. Kõige sagedamini soovivad kliendid aga siiski käega rahuldamist. Naiste arvates võib põhjuseks olla teenuse süütus võrreldes suguühete või oraalseksiga. Mõlema poole jaoks on lihtsam käega rahuldamist pidada „kogu keha massaažiks“ ja mitte mõelda sellest kui prostitutsioonist.

Massaažisalongiprostituutide enesehinnang

Lisaks prostitutsiooniga alustamisele küsitlesin naisi ka selle kohta, kuidas nad näevad end olukorras, kuhu nad ei arvanud va-

rem end sattuvat. Leidsin, et paljud naised on võrdlemisi hästi kohanenud massaažisalongis töötamisega. Nad näevad seda tööd kui võimalust elada lõpuks nii, nagu nad on ära teeninud, ja omandada sel viisil elustandard, mida nad on soovinud. Töö pakub neile paremaid materiaalseid võimalusi ja rohkem vaba aega. Naised on säilitanud oma uhkuse, kuigi ühiskond peab nende tegevust hälbeliseks ja valeks. Massaažisalongis töötavad naised moodustavad meeldiva atmosfääri, kus nad saavad end hästi tunda. Nii kaitsevad nad end ka probleemide eest, millest teised prostituudid räägivad, näiteks madal enesehinnang. Salongiprostituudid tundsid uhkust töötades hästi teeniva massöörina ja massaažisalong oli nende identiteedi ja igapäevaelu oluline osa.

Uhkus, mida massaažisalongiprostituudid oma tööst tunnevad, oli kohati erinev. Küllastasin seitset erinevat massaažisalongi Oslas. Sealsete naiste staatuse ja töötingimuste osas peeti neid enamasti keskmisteks või tippsalongideks. Mulle räägiti, et madalama staatuse ja kehvemate töötingimustega salongides ei ole naised nii uhked oma töö üle ning neist mõeldakse ja neid koheldakse libudena.

Paljud massaažisalongis töötavad naised ei tarvita narkootikume. Nende identiteet on tihti kinnistunud väljaspool prostitutsiooni, kus nad tunnevad end rohkem massööri, ema või üliõpilasena. Salongiprostituutide jaoks on oluline, et nad oma tööd n-ö normaliseeriks. See ei tähenda, et naised püüavad oma seksuaalsuhteid klientidega muuta tavapäraseks suheteks, vaid nende eesmärk on, et töö massaažisalongis tunduks ja näeks välja nagu iga teine teenindustöö. Suurem osa intervjueeritud naistest olid varem töötanud interaktiivses teenindussektoris ja soovisid prostitutsiooniklientidega käituda samamoodi. Massaažil on siinkohal oluline roll, kuna selle teenuse osutamine tekitab naistes tunde, et nad teevad „tõelist“ tööd ega ole „litsid“. Massaažisalongiprostitutsiooni iseloom võimaldab naistel tunda uhkust oma töö üle ja prostitutsioon ei ole siinko-

hal „peamise staatusega“. Naiste suhteid nende klientidega mõjutab see, kuidas naised end ses olukorras näevad ja mida nad teevad.

Massaažisalongiprostituudid ja nende kliendid

Massaažisalongide töötajate ja nende klientide vahelised suhted on siiski tihti vastuolulised. Enamik intervjueeritud soovisid oma eraelu ja prostitutsiooni lahus hoida. Selline lahutamine on oluline mõistmaks, kuidas naine end antud olukorras näeb, ja see omakorda mõjutab naise ja kliendi vahelist suhet. Lisaks sellele, et naised varjavad oma tuluteenimise sisu inimeste eest, keda nad tunnevad väljaspool tööd, nagu kallimad, perekond, sõbrad, peidavad naised ka oma privaatset mina klientide ees. Naised näevad palju vaeva, et varjata, kes nad on ja mida nad tegelikult mõtleavad. Üks naine ütles, et tal oli võimalik olla prostituut ilma suurema näitlemiseta, mida on samas tihti kliendi rahuldamiseks vaja. Ta ei teeselnud, et kliendid ja seks nendega talle meele järele on. Siiski väga tihti ütlesid naised, et nad teesklesid seksi nautimist ja et klient neile huvi pakkus. Üks intervjueritud naine ütles, et hetkest, mil ta siseneb massaažituppa, on ta täiesti teine inimene. Vestlesin ka tüdrukuga, kes oli just seksimüümist alustanud. Ta ütles, et ta peab veel harjutama, et olla tööajal üks ja kodus teine inimene ja et pärast tööd unustada, mida ta päeval tegi.

Paljudel intervjueritud naistel oli olnud endiste klientidega armusuhteid, kuigi need olid keerulised. Üks positiivne aspekt sellise suhte puhul on avatus, kus mees teab, millega naine tegeleb. Suheldes mitteklientidest meestega peavad naised tihti valetama oma töö kohta. Tõe teadasaamine naise prostitutsioonikarjääri kohta purustab tihti ka suhte. Prostitutsioon on abikaasade ja kallimate jaoks valdkond, mida on raske käsitleda.

Klientidega mittesuhtlemine on üks viis hoidmaks neist eemale. Teine võimalus on kondoomi kasutamine, mis kaitseb ühtlasi suguhaiguste ja soovimatu rasestumise eest ning piirab ka in-

tiimsust, sest kliendi ja naise vahel on kumm. Veel ühe moodusena end otsest prostitutsioonist eemale hoidmiseks püüavad naised klientidega vältida seksuaalset erutust. Mõned kliendid teevad selle raskeks, kuna soovivad enda ja prostituudi vahelist suhet „normaliseerida“, et see oleks rohkem nagu „tavaline“ suguühe täiskasvanute vahel. See tähendab, et klient võib tihti rõhutada prostituudi seksuaalset naudingut ja osad kliendid on valmis ka maksma, et seks oleks ka vaimselt ühendav.

Norras on prostituutide muresid rõhutatud meedias ja uurimustes. Informatsioon prostituudi mittekaasatuse kohta seksi ajal on ilmselt jõudnud ka klientideni ja viimased on huvitatud, et nad kogeksid prostituudi juures midagi erilist. Nii tänava- kui ka salongiprostituudid rääkisid mulle klientidest, kes soovisid, et prostituudid saaksid orgasmi. See on huvitav aspekt kliendi ja prostituudi suhetes.

Intervjueeritud naised väitsid samuti, et paljud massaažisalongi kliendid on mehed, kes ei ostaks seksiteenuseid tänaval töötavatel prostituutidel ja need kliendid näevad salongiprostitutsiooni kui midagi täiesti erinevat tänavaprostitutsioonist. Massaažisalongi ja tänavaprostitutsioonil on siiski ilmselt palju ühiseid kliente, kuid tänu salongide erilisele väljanägemisele ja taolise prostitutsioonikooha legitiimsusele 1990. aastate alguse Oslos võib küll öelda, et mõned salongide kliendid ei kasutanud siis tänavaprostitutsiooni.

Kriminaalseerimise küsimus

Norras on taasalanud debatt prostitutsiooni kriminaliseerimise üle. Üks suuremaid poliitilisi parteisid (KrF) avaldas toetust seksiteenuse ostmise kriminaliseerimiseks. Minul on, tulenevalt mu teadmistest kliendi ja prostituudi vahelistest suhetest, seda seisukohta keeruline toetada. Minna Kimpimäki on välja toonud seaduste kaks erinevat kaitseaspekti: kaitse teiste inimeste väärkohtlemise eest ja kaitse iseenda eest. Kui ei leita, et suhe prostituudi ja tema kliendi

vahel sisaldab selgelt kuritarvitamise elemente, kus prostituut on ohvriks, siis on kliendi kriminaalset tegevust raske tõestada. Prostitutsiooni ostmise kriminaliseerimine võib siinkohal seega tähendada paternalistlikku naiste kaitsmist. Prostitutsiooni illegaalseks muutmiselega on sellega alustamine tehtud raskemaks. Naised peavad astuma n-ö pikema esimese sammu ja see võib neid oma valiku eest pisut kaitsta.

Enamik naisi, keda ma intervjuueerisin, ei oleks prostitutsiooniga algust teinud, kui see oleks olnud illegaalne. Naiste jaoks oli tegemist alternatiiviga, mis tundus parem kui tänavaprostitutsioon ja mis oli parem või vähemalt sama hea kui töö legitiimsel tööturul. Prostitutsioon tundus naistele tihti tavalisest tööst parem, kuna madala kvalifikatsiooniga tööjõu palgad olid väiksed ja massaažisalongis prostitutsiooniga teenitud rahasumma suurem. Kui prostitutsioon oleks illegaalne, kaaluksid naised sügavamalt sellega seonduvat riski. Kriminaliseerimise küsimus on seega keeruline: kas me peaksime madala kvalifikatsiooniga naistelt võtma ära võimaluse teenida suuremat sissetulekut prostituutidena või proovima enne parandada nende olukorda madalapalgalisel töökohal?

Üks suuremaid raskusi prostituutide ja/või klientide kriminaliseerimise juures on mõju, mida see avaldab inimeste arvamustele prostitutsioonist, prostituutidest ja prostitutsiooni tarbijatest. Sellele diskussiooni erinevad pooled toetavad prostitutsiooni keelustamist erinevatel põhjustel. Mõned soovivad prostitutsiooni kriminaliseerida naiste kaitsmise eesmärgil saates ühiskonda sõnumi, et viimased vajavad meie abi. Teised peavad silmas kogu ühiskonna kaitsmist, mille sisuks on ajalooliselt tihti olnud soov kaitsta ühiskonda nende „suguhagusi kandvate amoraalsete naiste“ eest. Seega on oluline rõhutada, et ühe või mõlema prostitutsiooni poole kriminaliseerimine võib kaasa tuua tõsiseid tagajärgi, millega tuleb enne seaduste väljatöötamist arvestada.

Mari-Elina Laukkanen

Tal puudub nimi – meeste

prostitutsiooni uurimine Soomes

„Oled Sa kunagi mõelnud eskortteenuse pakkumise peale? ... Kujuta ette, et atraktiivsed ja rahakad naised on nõus sulle maksma, et oleksid nende kaaslasteks näiteks õhtusöögil, mõnel üritusel või teeksid neile massaaži. Nii uskumatu kui see ka pole – see on tõsi!“ (<http://www.pmes.com>)

Eelnevat Inglise meesescortteenust reklaamiva agentuuri kuulutust lugedes jääb mulje, et naiste jaoks on täiesti normaalne kutsuda keegi lõbujanuste soovide rahuldamiseks enda juurde. Kuigi Soomes meesprostituute või -escortteenuse pakkujaid „ametlikult“ ei vahendata, on olemas piisav hulk mehi, kes iseseisvalt pakuvad teenuseid nii meestele, naistele kui ka paaridele. Sellest hoolimata ümbritseb meeste prostitutsiooni palju tabusid. Soomes otsivad meesprostituudid oma kliente tänaval kõndimise asemel pigem kuulutuste kaudu seksiajakirjades ja ajalehtedes.

Minu uurimuse eesmärk oli anda sõna meesprostituutidele endile. Milline oli kontekst, kui neist said prostituudid? Kuidas nad hindavad oma mehelikkust ja naiste meelelahutaja rolli, kui on müüki pannud oma keha ja libiido? Kas nad hindavad oma tegusid moraalsest aspektist või ei?

Uurimuse teine eesmärk oli tõstatada küsimusi nõudlusest meesprostituutide järele. Rääkides meeste prostitutsioonist on väga oluline vaadata ühiskonnaga seotud nähtust tervikuna. Millised sot-

siaalsed vajadused tekitavad nõudluse selliste teenuste järele? Mis paneb naise, mehi ning paare kohtuma meesprostituudiga ning talle maksuma? Nendele küsimustele püüan oma artiklis vastuseid leida. Lisaks arutlen teemal, miks naistele teenuseid pakkuvad meesprostituudid on nii suureks tabuteemaks, et uurijad seda peaaegu täielikult ignoreerivad. Toon välja ka mõned praktilist laadi raskused, millega oma uurimust läbi viies kokku puutusin.

Minu uurimuse andmestik koosneb 18 intervjuust meesprostituutidega. Olen kokku puutunud nii meestega, kes pakuvad seksuaalteenuseid üksnes vastassugupoolele kui ka mõlemale sugupoolele, ja paaridele teenuste pakkujatega. Klientide valik ei ole tingimata seotud meesprostituudi seksuaalse orientatsiooniga. Näib, et see nähtus on kõike muud kui homogeenne. Kuigi ühiskondlik tolerantsus on suurenenud ning inimesed võivad üha kergemini end liigitada homo- või biseksuaalseteks, on ikka olemas mehed, kes liigitavad end täiesti heteroseksuaalseteks, suudavad lähedasi suhteid omada üksnes naistega, ent müüvad seksuaalteenuseid ainult meestele. Defineerides homo- või heteroprotituutsiooni, tuleb selgelt välja tuua, kas definitsioon põhineb prostituudi seksuaalsel orientatsioonil või klientide seksuaalsel orientatsioonil. Minu arva-tes ei ole mõtet jäigalt määratleda homo- või heteroseksuaalseid meesprostituute üksteisest erinevatena. Tähelepanu tuleks pöörata klientide soole ning muudele omadustele, ning selle põhjal määratleda protituutsiooni liik.

Teiseks oluliseks aspektiks meeste protituutsiooni uurides on ülalpeetavate poiste institutsioon homoseksuaalses kultuuris. Ma ei väida, et sellist nähtust ei esine heteroseksuaalsetes suhetes, kuid geidele mõeldud ajakirjades võib tihti näha kuulutusi, kus otsitakse endale „väikest venda“ – s.t nooremast meest, kes elab vanema mehega koos riiete, raha ja elamispinna eest. Tegemist on kindlat tüüpi vahetussuhtega, mida teatud tingimustel võiks liigitada pros-

titutsiooni mõiste alla. Järgnevalt käsitlemegi selliseid piiripealseid juhtumeid ning arutleme, millist tegevust klassifitseerime seksikaubandusena.

Meesprostituutide otsingul

Minu sisenemine meeste prostitutsiooni subkultuuri oli väga keeruline, kuna tegemist on peaaegu nähtamatu subkultuuriga. Selle põhjuseks on ühelt poolt asjaolu, et meesprostituudid tegutsevad enamasti üksi ning teisalt otsivad nad kliente peamiselt seksiajakirjades ja ajalehtedes kuulutades. Enamik intervjueeritud meesprostituute otsib kliente Soome suurima päevalehe Helsingin Sanomat tutvumisrubriigist. Nad tegutsevad üksi ning kasutavad teatud viisil kodeeritud sõnumeid tõmbamaks potentsiaalsete klientide tähelepanu.

Käesoleva uurimuse tarbeks jälgisin süstemaatiliselt 21 erineva seksiajakirja tutvumisrubriike ja vastasin 69 kuulutusele, mille taga arvasin olevat meesprostituudi teenuste pakkumise. Panin kuulutused, milles tegin seksuaalteenuseid osutavatele meestele ettepaneku intervjuu tegemiseks, ka 11 erinevasse seksiajakirja, suurima päevalehe tutvumisrubriiki ning mõningatesse Interneti foorumitesse. Lisaks võtsin ühendust kahe tutvumisrubriikidele spetsialiseerunud geiajakirja toimetajatega, kuid esimene ei vastanud ning teine keeldus aitamast mind kuulutuse avaldamisel. Eetilistel kaalutlustel ning allikate usalduse võitmiseks ja kontakteerumise lihtsustamiseks lisasin kuulutustele enda nime ja ajalehekuulutustes avaldasin oma eratelefoni numbri.

Otsustasin riskida oma isikliku telefoninumbri avaldamisega. Telefoninumber saigi peamiseks võtmeks meesprostituutide leidmisel. Mõistagi ei jäänud tulemata ka arusaamatud kõned õnnetult meestelt, kellel polnud mingit pistmist prostitutsiooniga. Kok-

kuvõttes rääkisin 134 mehega. Siia hulka kuuluvad ka mehed, kes kasutasid võimalust anonüümselt telefoni teel ahistada naist ning mehed, kes olid lihtsalt huvitatud kaubastatud seksi temaatikast.

Uurimust läbi viies selgus, et väga oluline on mitte kohe n-ö asja kallale asuda – vältida sõnu „meesprostituut“ ning kirjeldada kogu nähtust kuidagi kaudselt. Meesprostituudi mõistele ei reageeri need mehed, kes end prostituudina ei identifitseeri ning kes tegutsevad kas aeg-ajalt või kelle peamine sissetulek tuleb kuskilt mujalt.

Minu kui uurija sugu osutus samuti oluliseks. Mitmed allikad tunnistasid, et neil oleks raske rääkida mõne mehega nii intiimsetel teemadel. Paljudel juhtudel sai määravaks just minu kui intervjuueerija naissoolisus, mis pani mehi üldse nõustuma intervjuu andmisega.

Pärast esmase usalduse loomist olin üllatunud, kui suur on nende meeste vajadus oma salajasi teadmisi kellegi väljastpoolt tulnuga jagada. Tegemist on nii deviantse³⁵ nähtusega, et ükski meesprostituut polnud oma tegevusest kellelegi rääkinud. Kuna nad tegutsevad täieliku saladuskatte all, ei tundnud nad ka ühtegi teist meest, kes samal moel seksuaalteenuseid pakuks. Meesprostituutide elus puudub täielikult kogukonnatunne – nad on justkui üksikud hundid. Oleks loogiline, kui prostituute deviantseks tembeldavas ühiskonnas otsiks meesprostituut moraalset tuge ja õigustust gruppist, mille ühiskondlikud väärtused oleks tema käitumisega sarnased. Kas meesprostituudina tegutsemine on oma olemuselt midagi nii uskumatut, et see takistab meestel igasuguste sidemete loomist endasugustega? Või on tegemist hoopis hirmuga kaotada oma mehelikkus?

Edukate meesprostituutide nähtamatus

Pärast pool aastat kestnud meesprostituutide otsinguid kuulutuste tutvusin edukate prostituutidega, kes olid teinud iseseisva otsuse prostitutsioonimaailma astumiseks. Selliste juhtumite kohta ei leia aga rahvusvahelisest teaduskirjandusest ning uurimustest eriti palju toetavat materjali. Piisavalt võib leida materjali probleemsete meesprostituutide ning nende murede kohta, ent edukad prostituudid on tähelepanu alt kõrvale jäänud. Enamasti käsitletakse meeste prostitutsiooni väga problemaatilise nähtusena. Väga palju rõhutatakse meesprostituutide kui potentsiaalsete HIV levitajate ohtlikkust „tavarahvastiku“ jaoks. Meeste prostitutsiooni on uuritud seoses teiste sotsiaalsete probleemidega, nt kriminaalsus, uimastite kuritarvitamine ja kodutus.

Paljud autorid on meeste prostitutsiooni püüdnud seletada prostituutide individuaalsete psühhosotsiaalsete teguritega. Kurbi elulugusid ning raporteid psühholoogiliselt kahjustatud meeste kohta on lihtne leida. Peetakse enesestmõistetavaks, et meesprostituudina tegutsemine on selge luuseri tunnusjoon. Paljude uurijate jaoks on prostitueerimise kahjustav mõju ilmselge. Ma olen nõus, et prostituutidena tegutsenud meeste vaimsele tasakaalule on prostitueerimine negatiivselt mõjunud. Tegelikult ei saagi prostitutsiooni (ükskõik, mis tüüpi) ilma eksploateerimiseta ette kujutada. Kuid edukate meesprostituutide olemasolu eitamine ei võimalda meil näha prostitutsiooni kui nähtuse mitmekesisust.

Teiseks meeste prostitutsiooni käsitlevate uuringute iseloomulikuks jooneks on nais klientide olemasolu ignoreerimine. Visalt püsib uskumus, et meeste prostitutsiooni tarbijateks on samuti mehed. Näiteks on uuritud meesprostituutide seksuaalseid identiteete. Ning kuigi uuringutest on selgunud, et suur hulk meesprostituute väidab end olevat hetero- või biseksuaalsed, jäetakse järjekindlalt

tähelepanu alt välja asjaolu, et nende klientideks võivad olla naised. Asjaolu, et meestekaubanduses võivad naistarbijad etendada väga olulist rolli, annab kogu teemale hoopis teise varjundi.

Naistarbijate olemasolu ignoreerimist uurijate poolt ei saa põhjendada väitega, et sellist tüüpi prostitutsiooni ei ole. Minu andmed näitavad, et naistele seksuaalteenuseid pakkuvad mehed on eksisteerinud juba 1970. aastatel. Üldjuhul on see äri toimunud suletud uste taga: suurem osa kokkuleppeid sõlmitakse telefonitsi, kus lepatakse kokku täpne kohtumispaik ning -aeg. Seda tüüpi prostitutsiooni nähtamatust võib seletada ka selle ebaprofessionaalse ja organiseerimata struktuuriga. Kindlasti omab teatavat mõju ka nende meeste ebatüüpiline sotsiaalne taust – enamasti ei ole nad pärit problemaatilisest keskkonnast (alkoholism, kodutus, seksuaalne ahistamine lapsepõlves vms). Nii tekibki olukord, kus „tavaliste“ edukate meeste poolt juhitud äris on suhteliselt vähe juhuseid, kus inimesed selle nähtusega silmast-silma kokku puutuvad (nt paikades, kust prostituudid otsivad abi oma probleemide lahendamiseks).

Minu ettekujutus Soome meesprostitutsioonist võib olla liiga roosiline kanalite tõttu, mida kasutasin seksuaalteenuseid pakkuvate meeste leidmiseks. Enamik intervjueeritud mehi võttis minu isa ühendust. Arvatavasti oleks pilt olnud hoopis nukram, kui oleksin intervjuerinud hoopis neid prostituute, kes käivad Helsinki Prostituutide Nõustamiskeskuses oma probleemidest rääkimas. Minu intervjueeritustest leidsid vaid üksikud, et prostituutide nõustamisteenustest on kasu ning olid keskusega ühendust võtnud. Seetõttu võib öelda, et ilmselt iseloomustavad minu kogutud andmed Soomes seksuaalteenuseid pakkuvate meeste hulgast ühte ja suhteliselt õnnelikku osa.

Peenistega kehad

Suur hulk meesprostituute müüb seksuaalteenuseid aeg-ajalt, sõltuvalt naiste nõudlusest. Hetkest, kui keha on müüki pandud, muutub see seksuaalteenuste tarbijate jaoks objektiks, esemeks. On öeldud, et kui keha hinnatakse erotitsismi parameetritest lähtuvalt, ei ole enam ruumi isemääramisele ja vabale tahtele. Ilma igasuguse kahtlusega on see nii pornograafia, lasteprostitutsiooni ja „vaba valikuta“ prostitutsiooni puhul. Milline on olukord meesprostitutsiooni kui potentsituru osas?

Tõepoolest, meesprostituut on tänu oma ostetavusele müüdavusele esemeks muutunud, ent asi pole niisama lihtne. Kui potents, mehe libiido, on müügiks, nõuab see ka kõne all oleva mehe juuresolekut. Mehe seksuaalne võimekus, tema potents loob vajalikud tingimused edukaks vahekorraks, välja arvatud juhul, kui meesprostituut on meeskliendi jaoks passiivne pool. Sellest vaatenurgast ei suuda mees vaimselt seksi müümise tehingust kõrvale astuda. Võiks väita, et vastupidiselt naisprostituudile, kes meeskliendiga ühtib, nõuab meeste prostitutsioon enimsoovitav seksteenuse – suguühete müümisel aktiivse subjekti kohalolekut. Mõtestatud diskussioon sellise dispositsiooni tähendusest on kindlasti vajalik meeste prostitutsiooni ja naiste kui klientide temaatika laiemaks problematiseerimiseks.

Meesprostituuti, kes paneb oma keha naistele müüki, võib näha deviantide deviandina, kuna prostitutsioon ise on juba sildistatud kui deviantne, aga teda võib ka näha mängimas rolli, mis on alati seotud naistega, rolli, mis langeb kõige madalamale mehelikkuse hierarhias. Siiski ei ole meesprostituudi kuvand nii vilets kui tema naiskolleegidel. Sageli kaasneb esimese reaktsiooniga meesprostituudile teatav imetus: „ta peab olema tõeline täkk, kui suudab rahuldada kõiki neid naisi, kes isegi maksavad talle selle

eest! Parim töö mis mehel saab olla!” Sellest vaatenurgast tundub, et meesprostituudid ei esitagi madalaimat maskuliinsuse taset. Kas selline vastuoluline staatus võiks olla osaliselt seletatav meesprostituutide olemuslikult aktiivse rolliga võrreldes nende naiskolleegidega? Samas, isegi kui meeste prostitutsioon tegevusena naudib suuremat lugupidamist kui teist tüüpi prostitutsioon, on see niivõrd tabuteema, et mehed ei saa oma eduga teiste meeste ees kiidelda.

Isegi kui meesprostituudi karjäär pakuks *playboy* elustiili, ei suudaks see kahjutuks teha fakti, et kui mees on naiste rahuldamiseks müügiks, on ta tarbimisobjekt. Paljud mehed ütlesid, et on pigem reegel kui erand, et naised pärivad esimese telefonikõne ajal nende peenise suuruse kohta. See tõestab, et need mehed ei ole muud kui objektid ning et naised on omaks võtnud „meheliku“ praktika „toote“ teatud viisil hindamiseks – ja nad tellivad seda!

Naissoost tarbija

Kui (mees)prostituudil on võimalik eristada ärilist seksi armastusest ja pühendumisest, siis peaks naissoost seksitarbija samaks võimeline olema. Tegelikult on meesprostituudiga kontakteerumise alguspunktiks naisele seks ükskõik kellega, ennast sidumata. Tundub, et naised valivad ise seksi eest maksmise, mitte ei tee seda mingite asjaolude tõttu. Arvan, et on olemas naisi, kes on valmis võtma, mida nad tahavad ja kui nad seda tahavad, ning meesprostituudid pakuvad mugavat ja pühendumiseta seksi just nendele naistele. Mõned mu küsitletud mehed kuulsid prostitutsioonist oma esimeselt klientidelt: restoranis või tööalaselt kohatud naistelt, kes tegid ettepaneku maksta meestele vahekorra eest.

Mis muudab prostitutsiooni ostmise stsenaariumi mõningate naiste jaoks köitvaks? Üks vastus võib olla, et pärast vahekorda meesprostituudiga pole muret partnerist lahtisaamisega. Lisaks ei

tarvitse naine oma kõrvalehüppega ohtu seada oma eraelu, privaat-sust ning võimalikku abielu, sest mõlemad osalised jagavad soovi hoida vahejuhtum saladuses. Siiski, ka nais klient võib olla piisavalt avatud, et kõnelda seksiteenuste ostmisest oma lähemate sõbrannadega. Mõned mehed, kellega ma rääkisin, isegi ütlesid, et nad on naiste tutvusringkondade abil laiendanud oma klientide baasi.

Kui me räägime prostitutsiooni nais klientidest, tuleks lisaks nendele praktilistele aspektidele tähelepanu pöörata ka abieluins-titutsioonile. Suletud uste taga võib õnnetu suhe kesta aastaküm-neid. Kodust idüllis võib varjutada partneri truudusetus ja seksuaal-elu võib võõrdumise või partneri suutmatus/küündimatus tõttu olla soiku jäänud/lakanud. Ühe meesprostituudi sõnade kohaselt võib isegi tuledevalgel armatsemine olla abielus naise jaoks revo-lutsiooniline kogemus. Ilmselt on naised valmis rahuldust nõudma ja selle poole püüdlema. Küsimus, kas meesprostituutsioon on koha-ne lahendus naistele, kes otsivad seksuaalset rahuldust, tõstatab omaette teema, mis nõuab edasist arutelu.

Allikad

Boles, J. & Elifson, K. W. (1994): Sexual identity and HIV: The male prostitute. – *Journal of Sex Research*, 31 (1), lk 39-46.

De Graaf, R. de & Vanwesenbeeck, G. & Zessen, G. & Traver, C. J. & Visser, H. J. (1994): Male prostitutes and safe sex: Sifferent settings, Different risks. – *Aids care*, 6 (3), lk 277-288.

De Graaf, R. de & Vanwesenbeeck, G. & Zessen, G. & Traver, C. J. & Visser, H. J. (1995): Alcohol and drug use in heterosexual and homosexual prostitution, and its relations to protection behaviour. – *Aids care*, 7 (1), lk 35-47.

Elifson, K.W. & Boles, J. & Sweat, M. (1993). Risk factors associated with HIVinfection among male prostitutes. – *American Journal of Public Health*, 83, lk 79-83.

Hänninen, Jorma (1994). Erotisoitu ruumis ja potenssin markkinat. – J. Sipilä & A. Tiihonen (ed): *Miestä rakennetaan – maskuliinisuuksia puretaan*. Vastapaino, Tampere, lk 103-116.

McKeganey, N. & Barnard, M. & Bloor, M. (1990): A comparison of HIV-related risk behaviour and risk reduction between female street working prostitutes and male rent boys in Glasgow. – *Sociology of Health and Illness*, 12 (3), lk 274-292

Morse, E. V. & Simon, P. M. & Osofsky, H. J. Balson, P. M. & Gaumer, R. (1991): The male street prostitute: A vector for transmission of HIV infection into the heterosexual world. – *Social Science and Medicine*, 32 (5), lk 532-539.

Simon, P. M. & Morse, E. V. & Balson, P. M. & Osofsky, H. J. Gaumer, R. (1992): Psychological characteristics of a sample of male street prostitutes. *Archives of Sexual Behavior*, 21 (1), lk 33-44.

Waldorf, D. & Lauderback, D. (1992): The condom use of male sex workers in San Francisco. – *AIDS and Public Policy*, 7 (2), lk 108-119.

Eva Hedlund

Kogemusi seksuaalse

sundkäitumisega meeste ravi alalt

Veidi taustainformatsiooni

Ma olen psühhoterapias praktik-uuri ja tegelen oma töödes enamasti erinevate psühhoterapeutiliste ja pedagoogiliste projektide hindamisega. Olen töötanud RFSU – Rootsi Seksuaalhariduse Liidu kliinikus nüüdseks üle 30 aasta.

Kliinikusse pöördumatel inimestel on erinevad seksuaalsed probleemid ja haigusnähud. Ravimoodused sisaldavad nõustamist ja psühhoterapiat gruppidele või üksikisikutele või paaride nõustamist, ja ravi on enamasti psühhodünaamiliselt orienteeritud. Ravi möödudes on paljud patsiendid mõistnud, et nende probleemid ei ole tegelikult seksuaalsed, vaid et nad on väljendanud seksuaalselt oma suhtesiseid konflikte või probleeme.

RFSU kliinikus tegeletakse harjumuspäraselt pilootprojektidega. 1977. aastal asutati kliinikus esimene vägistamisohvrite kriisikeskus Rootsis. Projekt on viinud vägistamismotiivide mõistmisel huvitavate järeldusteni. Projekti käigus tehtud põhjalik 60 vägistaja küsitlus (1979) näitas, et need mehed peavad läbima ravi (kui neid õnnestub selleks motiveerida), et nad oleksid võimelised mõistma, mis viib neid karistust pälvivate tegudeni. Kulus 15 aastat, enne kui Rootsi Kriminaalnõukogu otsustas, et kõigile seksuaalkurjategijatele peab pakkuma ravi, eriti psühhoterapiat.

Olen töötanud seksuaalse väärkohtlemise alal 20 aastat, nii ohvrite kui ka nende kuritegude toimepanijatega, ning kirjutanud mitmeid raamatuid ja artikleid nende kahe rühma ravist ja ravimenetluste määramisest. Kahel viimasel grupiteraapial (1994 ja 1995) lisasin seksuaalkurjategijatele paar *seksisõltlast* (seksuaalse sundkäitumise all kannatavad mehed, keda iseloomustab pornograafia tarbimine, prostituutide külastamine, helistamine seksiliinidele jne), nagu nad ennast ise kutsuvad. Leidsin, et paljud meeste põhiprobleemid mõlemas grupis on suuresti samad. Seksisõltlastest on saanud paari viimase aastaga RFSUs kasvav patsientide grupp.

Grupiteraapia projekt

Esitlen siin nende meeste probleeme, nagu olen neid formuleerinud läbi oma töö seksisõltlastega, ning ka läbi kontakti meessoost kolleegiga kliinikus, kes samuti töötab seksisõltlastega. Keskendun lühiajalisele teraapiaprojektile aastast 1996.

Kõik need mehed tulid RFSU kliinikusse omal initsiatiivil, s.t neid ei olnud saadetud konsultatsioonile või teraapiale teistest keskustest. Mõned neist olid varem kandnud karistust sündsusetu seksuaalkäitumise eest, nagu näiteks ekshibitsionism ja vuajerism. Grupiteraapia kahetunniste iganädalaste kohtumistega kestis ühe aasta (kokku 37 sessiooni). Gruppi kuulus viis liiget. Ükski neist ei lahkunud grupist ja kohalviibimiste arv oli küllaltki hea, seda eriti teraapia viimase osa jooksul.

Väga vähesed seksisõltlased võtavad ühendust psühhiaatriakeskuste või kliinikutega ja neile, kes proovivad teraapiat, ei mainita tavaliselt nende seksuaalprobleeme. Üks põhjus võib olla, et nad ei pea oma probleemi psühhiaatriliseks. Teine põhjus on, et nad tunnevad häbi oma probleemide pärast või kardavad, et neid ei mõisteta.

Seniajani tundub mulle grupiteraapia adekvaatseim teraapiameetod seksisõltlastele. Põhjus on heades tulemustes, mida andis varasem töö seksuaalkurjategijate ja seksisõltlaste segagrupiga. Isegi kui teraapia ei ole võrdselt efektiivne kõigi patsientide puhul, ei lahkunud ükski neist grupist ilma kogemusega.

Kuidas mehed esitlevad oma probleeme

Enamik nendest meestest esitleb end „teatud mõttes seksisõltlastena“. Nad võivad öelda näiteks „Ma tahan teada, miks ma vajan nii palju pornograafiat. Küllastan sekspoode peaaegu igal õhtul“. Või „Mu abielu laguneb, sest ma murran pidevalt truudust. Ma ei saa vaadata kena naist, mõtlemata temaga voodissemineku peale. Ühest korrast piisab, siis ta ei kõida mind enam. Kuidas see juhtub? Ma ei taha kaotada oma naist.“ Või „Minu probleemiks on, et teen nilbeid telefonikõnesid või helistan seksiliinidele peaaegu iga päev. Ma ei suuda seda lõpetada, kuigi sooviksin.“ Või „Mul on häbi oma pidevate külaskäikude pärast prostituutide juurde. Kulutan liiga palju raha ja see on liiga riskantne.“ Mõned mehed räägivad ka oma sagedasest ja sunduslikust masturbeerimisest.

Suurem osa tunnistab, et nad on oma probleemide käes pidanud kaua kannatama, kuigi sõltuvuslik käitumine pakub neile ka naudingut ja rahuldust. Nad võtavad meiega ühendust, sest nende käitumine on sunduslik nagu kinnismõte. Nad ei kontrolli ennast ja nende elu muutub üha keerulisemaks ja raskestijuhitavamaks. Nad peavad kodus valetama; suur osa nende elust on saladus, nad ei saa rääkida kellelegi oma vajadustest ja tunnetest. Nad ei tunne päris süüd, kuid mõned häbenevad oma käitumist. Üsna tihti pöörduvad mehed meie kliinikusse pärast seda, kui nende abikaasad on avastanud nende salajase elu. Mõnes mõttes tähendab see nende jaoks kergendust ja avalikustamine on tugev motivaator teraapiasse tulekul.

Vanus ja sotsiaalne olukord

Mehed, kes on RFSU kliinikusse viimaste aastate jooksul nõustamisele tulnud, on olnud vanuses 24 kuni 42 aastat. Nagu varem mainitud, ei ole nad tavaliselt kriminaalse taustaga, välja arvatud mõned, kes olid karistatud ekshibitsionismi ja vuajerismi eest. Meie grupi meeste sotsioökonomiline olukord on hea, nagu ka nende hariduse tase. Nad esindavad erinevad ametirühmi: piloodid, muusikud, fotograafid, hooldajad, ärimehed, ametnikud jne. Enamikul meestest on stabiilne seksuaalsuhe naisega.

Mõned mehed saavad kliinikusse kohe pärast lahutust, mis kutsub esile vajaduse "abi" järele. Umbes 50% meestest on väikesed lapsed. Enamik neist mõtleb, et nende abikaasal või partneril pole midagi "viga" ja nad ei soovi üldiselt lahutust. Nad tunnevad tihti, et nende kestev suhe naisega ei ole piisav. "Ta on hea, talle meeldib seks, ma tean, kuidas teda orgasmini viia, aga see on veidi tüütu ...". Seksisõltuvus pakub neile pinget.

Kehaline ja vaimne tervis

Enamik mehi tundub olevat hea tervise juures. Suuremale osale neist meeldib sport. Nad on keskmiselt hea välimusega, hästi riides ja väga viisakad personali vastu, kellele meeldivad need patsiendid. Nad ei kurda seksuaalsete probleemide üle, nagu impotentsus, enneaegne ejakulatsioon jne; nende seksuaalne toimetulek on rahuldav. Üldiselt pole nad kogenud „tõeliseid traumasid“, nagu seksuaalne ärakasutamine, vanema surm lapsepõlves jne. Väga vähesed võtavad mingeid ravimeid ja nii palju kui mina tean, puuduvad neil tõelised narko- või alkoholiprobleemid, ning neil pole selliseid probleeme ka varasematel perioodidel esinenud. Siiski arvavad mõned mehed, et neil on olnud elus perioode, kui nad on joonud liiga palju. Tüüpiliselt on need olnud nende stressiperioodid. Väga

vähesed on läinud nõustamisele emotsionaalsete või psühhiaatriliste probleemide tõttu.

Seks ja armastus

Üks küsimus, mida ma tavaliselt nii neilt meestelt kui ka seksuaalkurjategijatelt küsin, on: „Oled sa kunagi olnud armunud?“. See küsimus hämmastab neid, sest nad pole sellele kunagi varem mõelnud. Vastuseks on tihti: „Ma ei tea. Arvatavasti, jah.“ Või naeravad nad küsimuse peale, aga mitte halvustavalt. Nende abikaasa või elukaaslane on „hea naine“; „tal pole mitte midagi viga“. Ometi on mul jäänud mulje, et naine, kelle armastuses pole kahtlustki, kannatab valusalt mehe truudusetuse, prostituutide küllastamise ja pornograafiahuvi pärast. Naine ise ei ole truudusetu. Seda teemat on gruppides hoolega arutatud: „Mis sa teeksid, kui su naine vastaks sulle samaga?“ Tundub, nagu nad ei kujutaks seda ettegi.

Mis puutub nende meeste seksuaalsesse tausta, siis paljud neist alustasid masturbeerimisega 6- või 7-aastaselt. Ma ei tea, kas nende esimesed seksuaalvahekorrad sarnanesid või erinesid keskmise Rootsi mehe omadest. Mitmed uuringud (Edgards, C., 1991 „On sexuallivet i Sverige“; Levin B. et al., 1996) näitavad et keskmine vanus selleks on 17 aastat. Enamik minu grupi seksisõltlasi masturbeerib endiselt, tihti peaaegu iga päev. Nad kirjeldavad tegevust kui teatud mõttes enesehellitamist emotsionaalse isoleerituse lohutuseks, eneserahuldamine on segi aetud hoolitsuse ja mugavustundega. Teisest küljest, nad räägivad seksist ja vahekorrast kui millestki mehaanilisest – jäädes kaugele emotsionaalsest rahulolust või sellest, et siin oleks üldse mingi seos teise inimese läheduse otsimisega. Tundub nagu seksuaalne kinnismõte asendaks inimesi.

Grupi teemad

Gruppides on kõige tihemini esilekerkivateks teemadeks seksuaalne sõltuvus, suhted naistega ja meeste kasvutingimused. Pean tunnistama, et viimase teema tõin arutatavate teemaderingi ma ise. Nad ei olnud mõelnud eriti oma lapsepõlvest, oma suhetest vanematega, kuid paljude jaoks muutus see arutelu väga tõsiseks.

Olen veendunud, et põhjus, miks need mehed peavad end seksisõltlasteks, on tihedalt seotud nende seksuaalsetest vajadustest tuleneva sõltuvustundega. Nad kirjeldavad seda nagu sõltuvust narkootikumidest. Isegi kui nad on oma sundusliku seksuaalse käitumise orjad, võib see olla ainukeseks oluliseks asjaks nende elus – täpselt nagu on seda toit või narkootikumid teist liiki sõltlastele. Nad ei tea, mille eest nende sunduslik käitumine neid kaitseb või millist valu see leevendab. Tihti kirjeldavad nad oma käitumist kui mingisugust tsükli: alguses tekivad neil hajameelsed seksimõtted ja see vaimne seisund viib painava vajaduseni otsida seksuaalset stimulatsiooni ja lõpptulemuseks ongi seksuaalakt. Sellele järgneb peaaegu alati tühjusetunne, meeleheide ja enesehaletsus.

Üks mees grupist rääkis meile, kuidas ta vahel keset ööd ärgates tunneb meeleheitlikku vajadust seksida võõra naisega. Ta võtab oma auto ja sõidab pika maa eeslinnast mõnda klubisse või otsib prostituudi. Tal pole aimugi, mis põhjustab selle kinnisidee võõrast naisest. Tavaliselt nad ei teagi põhjust, vajadus lihtsalt kerkib esile.

Teine mees rääkis, kuidas ta oli käinud linnas kinos ja pärast seda läinud sõpradega baari õlut jooma. Raha kokkuhoiu mõttes oli ta otsustanud takso tellimise asemel tagasi koju sõita hilisõhtuse bussiga. Kohe kui ta oli koju jõudnud, hakkas ta helistama seksiliinidele. Need kõned maksid palju rohkem kui taksosõit. Ta mõistis ennast selle teo eest karmilt hukka. Mul on tunne, et telefon asendas naist.

Need mehed kirjeldavad oma sõltuvuslikku tsüklit ka kui purjusolekut. Nad võivad meenutada perioode, mil sõltuvus ei kerkinud esile. Näiteks mägedes suusatades. Nii juhtub enamasti, kui nad on mingi huvitava tegevusega hõivatud või kui nad on millelegi keskendunud, võibolla füüsilisele tegevusele. Üsna tihti esineb neil meestel mõni hälbelise käitumise vorm, nagu näiteks vuajerism. Nad räägivad oma "piilumise" vajadustest, kuidas nad võivad vaadata tundide kaupa aknaid, lootuses näha kasvõi ühte minutitki alastust. Nad räägivad, et oodates küsivad nad tihti eneselt "Miks ma seda teen?", kuid jätkavad siiski ootamist. Igale episoodile järgneb valu ja depressioon. Ainus viis valu leevendamiseks on seda uuesti teha!

Need mehed ei ole vägivaldsed ja nad ei seosta oma käitumist vihaga. Kui arutleda nende prostituutide küllastamist, ei pea nad ennast naiste rõhujateks või alandajateks. Nad samastuvad prostituutidega, "see on seks ilma läheduseta". Me arutleme grupiga tihti armastuse üle ja ma mäletan, et mõned mehed on öelnud, et nad ei julge armastust ja soojust väljendada, sest see võib halvasti lõppeda, s.t neid võidakse maha jätta, jätta "tühjade kätega" nagu üks mees selle kohta ütles. Kui ma küsisin neilt pornograafia nautimise kohta, jäi mulle mulje, et kontroll naise üle on osa naudingust. Oma fantaasiates võisid nad naistega käituda oma soovide järgi ja naised ei hakanud vastu.

Enamikul meestest on seksuaalfantaasiad oma naisega vahekorras olemise ajal, mis teeb akti nende jaoks erutavamaks. Vahel harva olen kuulnud vägivaldsetest seksuaalfantaasiatest.

Kasvutingimused

Nagu varem mainisin, puudusid enamikul meestest tõsised traumaatilised kogemused lapsepõlvest, mis oleks peegeldunud nende suhetes vanemate või õdede-vennadega. Teraapia jooksul

sai selgeks, et need mehed ei tundnud, et neid oleks lapsena armastatud, eriti just emade poolt. Mulle jääb mulje, et paljudel neist olid emad, kellel oli depressioon. Kuigi puudus otsene trauma, olid selle asemel puudujäägid. Nende jaoks on väga valus meenutada, samastuda ja rääkida oma üksildusetundest ja hoolitsuse puudumisest, mida nad olid väikeste poistena tundnud. Ma arvan, et nende põhiline tõekspidamine on, et nende vajadused ei leia kunagi rahuldust, kui see peaks teistest sõltuma, mis seletab nende seksuaalset sõltuvust. Selles osas erinevad nende kasvutingimused väga palju seksuaalkurjategijate omadest. Seksuaalkurjategijad räägivad väga tihti läbielatud traumadest ja paljudel neist on olnud lähedane või isegi liiga lähedane suhe oma emaga.

Teraapiaprotsess

Grupp paistis olevat meeste jaoks, kus nad said üksteisega samastuda, kus nad võisid vabalt rääkida ja kus nad ei pidanud tundma häbi. Nad ütlesid tihti, et grupp "avas neid" ja et nad hakkasid edasi mõtlema asjadele, mille peale nad poleks varem ise tulnud. Teiste kogemuste kuulamine andis neile tunde, et nad pole maailmas üksinda, pakkudes samas võimalust näha ennast teistes. Üks mees ütles, et tema jaoks on olnud kõige olulisemaks kogemuseks lapsepõlve kasvutingimuste tähtsuse teadvustamine.

Kõige keerulisem teema on nende suhtumine naistesse. Ükski mees ei mõistnud algul, et tema käitumine naistega on vaenulik ja vahest isegi agressiivne. Minna naisega voodisse ja kohe pärast seda ta maha jätta (kui ta ei ole prostituut) võib mõjuda naisele väga raskelt. Mehed möönsid ja isegi tunnistasid seda. Tegelikult ei pakkunudki seksuaalakt neile suurt naudingut. Seks oli rohkem nagu naise vastupanu murdmise vahend, tunne, et oled võimeline seda tegema, teda voodisse saama. Teo vaenulikkus oli nende jaoks väga

üllatav, kuid selle mõistmine aitas neil probleemist teadlikumaks saada, eriti mis puudutas nende hirmu läheduse ees.

Mõned mehed tegid ettepaneku ühisteraapia sessioonideks koos abikaasadega; nad tahtsid, et terapeut selgitaks naistele nende pornograafiavajadust. Me üritasime nende soovi täita, kuid neid sessioone juhtis üks teine terapeut.

Mõnedel meestel tekkis teraapia käigus depressioon ja mõned ütlesid, et neil tekkis side oma vihaga. Kuna neid valdas uue elu tunne, mis oli neis tekkinud teraapia tulemusel, ei muretsenud nad eriti nende tunnete pärast. Mõned mõistsid ka, et nad vajavad rohkem huvialasid kui ainult seks. Seksisõltuvus võtab liiga palju aega ja energiat ning tekitab halva enesehinnangu. Mehed rääkisid kadusega teistest meestest, kes ehitavad näiteks suvemajakesi või parandavad oma autosid.

Minu arusaam nende peamistest probleemidest

Sundusliku seksuaalkäitumise taga peitub tugev rahutus ja „hävitamise hirm“, kui kasutada psühhoanalüütilist fraasi. Nende meeste probleemid said alguse elu varajasel perioodil; kõik nad said tunda ignoreerimist, eriti emade poolt. Enne teraapiat ei tajunud nad seda. Kompenseerimaks väärtusetuse tunnet arendasid nad lohutuseks seksuaalse käitumise. Kõik mehed, keda olen kohanud, alustasid regulaarse masturbeerimisega varases eas ja nagu nad ise ütlevad, sunduslikul moel. Seks on nende jaoks nagu mingi ellujäämisstrateegia, rituaal, mis kaitseb neid rahutuse eest ja paneb neid end elusana tundma. Teisest küljest lõpeb see tihti nii, et jätab neile depressiivsed ja tühjad tunded. Seks ei ole tõeline lahendus, vaid püüd leida lahendust probleemidele. Nende meeste seksuaalsuses on peidus vaenulikkus naiste vastu. Kujundlikus mõttes kohtlevad nad naisi, nagu neidki on koheldud. Nad kardavad lähedust ja väl-

divad seda sagedase prostituutide külastamise, naiste võrgutamise, pornoetenduste vaatamise, fantaasiate kasutamise ja oma abielu või stabiilse suhte ohtu seadmise abil.

Läbi oma seksuaalse sundkäitumise ei riski nad lahutuse valuga, mida nad kunagi tundsid. Konkreetsel *objektil* puudub väärtus. Sundkäitumine on viis, kuidas tulla toime rahutusega. See, mis eristab nende sundkäitumist teistest neurootilistest sundkäitumistest, on tunnetest lähtuv käitumine, mitte nende varjamine, nagu sunduslike iseloomujoontega isikutel.

Mehed, keda me kohtame RFSU kliinikus, ei pruugi alguses kohe tõelisi kannatusi välja näidata. Nad muretsevad rohkem endi, oma sundkäitumise ja kontrollivõime puudumise pärast. Nende ravis tuleb näidata üles mõistvust nende kannatuste suhtes; veenda neid, et võtad nende probleeme täie tõsidusega ja aitad neid vähendada. Nad loodavad, et nõustamine annaks vastuse nende sõltuvusele ja üldiselt ei jää nad teraapiasse kauaks. Siiski, enamik neist lepib, kui neile pakkuda süvendatud teraapiavormi, öeldes otsekohe, et nende sõltuvus ei kao iseenesest mitte kuhugi.

Meie kogemused on kliinilised ja me ei tea mitte midagi nende meeste kannatustest, kes ei ilmu teraapiasse. Teame, et seksuaalse sundkäitumisega meeste osakaal meie patsientide hulgas kasvab. See on arvatavasti seotud massimeedia huviga probleemi vastu – mis võib olla tänapäeva naiste tugevama positsiooni tagajärg. Naisliikumine suhtub pornograafiat ja prostitutsiooni tarbivatesse meestesse kui naiste rõhujatesse ja ärakasutajatesse. Üha rohkem mehi saab karistada seksuaalsete rünnakute eest. Isegi tööandja võib saada karistuse seksuaalne ahistamise eest töökohal.

Teraapia hindamine

Üks viis hinnata teraapia efektiivsust on võrrelda muutusi patsiendi perspektiivist (Sandell, R., 1993). Seda võib teha personaalsete intervjuudega sõltumatu intervjuueerija juhatusel. Sellised intervjuud peaksid sisaldama küsimusi patsiendi eluliste muutuste kohta pärast teraapiat, küsimusi ootuste kohta teraapia suhtes ja küsimusi patsiendi probleemide hetkeseisu kohta. Kuidas suhtub patsient oma probleemidesse täna? Kas mõni probleem on leidnud lahenduse? Kuidas suhtub patsient terapeuti? On olemas manuaal muutuste mõõtmiseks – kui üldse on mingeid muutusi. Hindamine tegeleb põhiprobleemide sümptomite, kohanemisvõime, arusaamise ja lahendustega. Intervjuusid võib korrata. Esimene intervjuu toimub tavaliselt kuus või kaheksa kuud pärast teraapiaperioodi lõppu, teine ühe aasta pärast ja kolmas intervjuu kahe aasta pärast. Intervjuud salvestatakse ja hinnatakse kahe teise sõltumatu intervjuueerija poolt.

Kavatsesin kasutada seksuaalse sundkäitumisega meestegrupi puhul seda meetodit, aga viimase teraapia sessiooni ajal soovisid nad järjekindlalt minuga veel kord grupis kohtuda. Suhtusin sellesse kui vastastikuse huvi väljendamisega ja otsustasin täita nende soovi. Grupiga kohtumine on ka kõrvaltjälgimise viis, aga see on loomult terapeutilisem kui sõltumatute küsitlejate koostatud intervjuud.

Enne esimest kohtumist grupiga kuus kuud pärast teraapiaperioodi jagasin laiali ankeedid anonüümselt täitmiseks. Need sisaldasid 12 küsimust seksi, seksuaalsete vajaduste ja seksuaalprobleemide kohta enne ja pärast teraapiat. Vastustest ilmnes, et osalejate seksuaalne sundkäitumine oli vähenenud.

Grupi lisasessiooni ajal üritasin küsida samade teemade kohta, mis seisid intervjuu manuaalis. Pärast seda oleme veel ühe korra kohtunud, aasta pärast teraapiaperioodi lõppu, ja on ilmne, et neil

kõigil esineb vähem seksuaalseid uitmõtteid ja sundkäitumist. See ei tähenda, et nad oleksid oma suhetes õnnelikud või et nende põhi-probleemid oleksid lahendatud, aga nad tunnevad kergendust ja on endisest vabameelsemad. Tavaliselt nad ütlevad, et suudavad rääkida ja väljendada oma tundeid palju paremini kui enne teraapiasse tulekut. Kaks meest on tunnistanud, et nende suhted naistega on paranenud. Üks mees pandi ootenimekirja individuaalteraapiale.

Kokkuvõte

Mulle tundub, et psühhodünaamiliselt orienteeritud lühiajaline grupiteraapia võib aidata seksuaalse sundkäitumisega meestel paremini mõista oma sisemisi konflikte ja probleeme, ja seega leevendada osaliselt nende sundkäitumist. Sellise käitumisega inimesi paistab olevat aina rohkem. Nad varjavad oma kannatusi, kuid muutuvad avameelsemaks, kui terapeut näitab välja tõsist huvi. Individuaalne nõustamine või teraapia, nagu ka paaride nõustamine, on teised võimalikud teraapiameetodid.

Johanna Lammi-Taskula

Seksitööstuse kliendid Soomes.

Habitus-uuring, 1995

Ilma klientideta ei oleks seksitööstust ega prostitutsiooni. Klientide uurimine on äärmiselt oluline selleks, et mõista pornograafiat ja prostitutsiooni kui sotsiaalseid nähtusi. Millised inimesed ostavad seksi ning mis motiveerib neid maksma seksuaalteenuste või -toodete eest? Leidmaks vastuseid klientide vajaduste, identiteetide ja tähenduste kohta on tarvis kvalitatiivseid uuringuid. Käesolevas artiklis tuuakse uuringutele toetudes välja Soome seksitööstuse klientide peamised jooned.

Uuringuid Soome seksitööstuse teenuste ja toodete kasutamise kohta on tehtud suhteliselt vähe. Hannele Varsa (1986) viis 1985. aastal läbi intervjuud 30 prostitutsiooni meessoost kliendiga, et selgitada välja nende arusaamu ja kogemusi seoses prostitutsiooniga. Mehed, kes pidevalt kasutasid prostituute, nägid selles lihtsat võimalust rahuldada oma seksuaalseid vajadusi ilma igasuguste isiklike kohustusteta. Osade meeste jaoks võrdsitas prostitutsioon rutiinset abielu. Mehed, kes ootasid prostituudilt suhet, olid sageli pettunud kliendid.

1992. aastal läbi viidud seksuaalelu käsitlevasse uuringusse (Kontula ja Haavio-Mannila, 1993) lisati küsimused pornograafia ja prostitutsiooni kohta. Uuringust selgus, et võrreldes 1971. a uuringuga on meeste suhtumine pornograafiasse jäänud samaks, kuid naiste suhtumine muutunud negatiivsemaks.³⁶ Umbes pooled

meestest ja neljandik naistest leidis 1992. a uuringus, et igaühel alates 16. eluaastast peaks olema võimalus osta pornograafiat. Seda, kas vastajad on ise pornograafiat ostanud, ei küsitud. Umbes pooled meestest ja viiendik naistest ütlesid, et neil ei ole midagi prostitutsiooni vastu.³⁷

10% meestest ja 0,3% naistest olid mõnikord maksnud seksuaalteenuste eest. Enamik meessoost kliente olid üle 40 aasta vanad, neil oli palju abieluväliseid ning seksuaalsuhteid välismaa naistega ja nende seksuaalne enesehinnang oli kõrge. Homoseksuaalseid kogemusi prostitutsiooni tarbijatel polnud.³⁸

Uurimismaterjal

Käesolevas artiklis välja toodud empiirilised andmed põhinevad 1995. a Soomes läbi viidud Habitus uuringu käigus saadud informatsioonil: küsimustikule lisati 110 küsimust elustiili ja tarbimisharjumuste kohta. Küsimustik saadeti 5000-le naisele ja mehele vanuses 18-75 aastat ning 2622 (52,4%) vastas sellele. Seksitööstuse teenuste ja toodete kasutamist puudutavate küsimuste lisamist uuringusse toetas Võrdõiguslikkuse Nõukogu.

Seksitööstuse toodete ja teenuste kasutamine

Küsimuses „Kas sa oled tarbinud järgnevaid tooteid ja/või teenuseid?“ oli nimetatud 12 erinevat toodet või teenust. Vastusevariante oli kolm: „Olen kasutanud mitmel korral“, „Olen proovinud kord või paar“ ja „Mitte kunagi“.

Mehed olid nimekirjas välja toodud tooteid ja teenuseid (v.a pedofiilsed seksivideod) kasutanud märksa rohkem kui naised (vt tabelit). Kõige populaarsemad tooted olid pornograafilised ja erootilised ajakirjad ning täiskasvanutele mõeldud seksivideod. 2/3 meestest ja 1/4 naistest olid mõnikord lugenud seksiajakirju. Üle

poole meestest ja rohkem kui 1/4 naistest olid vähemalt korra või paar oma elu jooksul vaadanud seksivideoid. Telefoni ja arvuti teel pakutavaid seksteenuseid oli tarbinud väike hulk mehi ja naisi.

	Kokku (2496)	Mehed (1143 - 1156)	Naised (1346-1357)	
Seksiajakirjad (Jallu, Kalle)	44	67	25	***
Seksivideod	42	59	27	***
Erootilised ajakirjad (Playboy)	40	59	23	***
Striptiisietendused (nt restoranis)	31	44	20	***
<i>Topless</i> -baarid	14	23	7	***
Tasuline seks välismaal	5	10	0,7	***
Erootikatelefonid (lindistatud)	4	7	2	***
Erootikatelefonid (<i>live</i>)	2	4	1	***
Privaatstriptiis	2	5	0,5	***
Tasuline seks kodumaal	2	3	0,6	***
Erootilised arvutiteenused	1	2	1	**
Pedofiilsed seksivideod	0,6	0,8	0,4	

Tabel 1. Seksitööstuse toodete ja teenuste kasutajad, Soome, 1995³⁹

1995. a oli Soomes erootiliste restoranide buum. Nüüdseks on paljud sellised restoranid majanduslike raskuste tõttu suletud. *Topless*-baare oli külastanud 23% meestest ja 7% naistest. Peaaegu pooled mees- ja 1/5 naisrespondentidest oli vaadanud striptiisietendust restoranis, kuid privaatstriptiisi olid näinud vähesed.

Erinevate seksitööstuse toodete kasutamine oli omavahel tihedas seoses. Näiteks need vastajad (nii mehed kui naised), kes olid lugenud seksiajakirju, olid näinud ka seksivideoid. Mehi, kes olid pidevalt lugenud seksiajakirju ja näinud täiskasvanutele mõeldud seksivideoid, oli 9%, naised vaid 2%. 1/4 kõikidest meestest ja 2/3 naistest polnud kunagi lugenud seksiajakirju ega näinud seksivideoid.

Nooremad respondendid olid sagedamini näinud seksivideoid ja lugenud seksiajakirju (Tabel 2). Alla 20 aastased olid mõnevõrra vähem näinud kui üle 20 aastased. Alla 20 aastastest meestest polnud 1/5 mitte kunagi seksiajakirju lugenud ega seksivideoid näinud. Alla 20 aastastest naistest oli selliseid 75%.

Vanus	Mehed	Naised
	% (n)	% (n)
Alla 20	81 (26)	25 (47)
20-29	87 (208)	43 (167)
30-39	88 (255)	55 (161)
40-49	79 (301)	31 (306)
50-59	67 (145)	19 (206)
60-	42 (187)	7 (188)
sig.	.000	.000

Tabel 2.

Seksiajakirju ja –videoid kasutanud meeste ja naiste protsent ja sagedus vanuse lõikes

Meessoost üliõpilased, töötud ja naisettevõtjad olid seksiajakirju ja seksivideoid rohkem vaadanud. Seevastu meessoost talupidajate hulgas polnud seksiajakirjade lugemine kuigi levinud.

Andmetele tuginedes võib väita, et seksitööstuse toodete ja teenuste tarbimine on seotud vaimse heaoluga (täpsemalt selle puudumisega). Meestel, kes olid kasutanud seksitööstuse tooteid või teenuseid, oli rohkem psühhosomaatilisi sümptomeid kui teistel meestel. Pooled neist olid viimase kuu vältel olnud depressioonis (teenuseid/tooteid mitte kasutavate meeste hulgas 37%).

Prostitutsiooni kliendid

1995. aastal oli prostitutsioon Soomes nähtavam kui kunagi varem, eriti pealinna piirkonnas ning riigi idapiiri läheduses. *Habitus*-uuringu andmete kohaselt oli vähemalt üks kord elus prostituudilt seksi ostnud 11% meestest ja 0,7% naistest. Prostituute kasutatakse enamasti välismaal: 10% meestest olid ostnud seksi välisriigis ja vaid 3% Soomes.

Seega moodustus meestest kaks gruppi: esimesse gruppi kuuluvad mehed, kes vähemalt kord elus seksi ostnud; teise gruppi need, kes pole kunagi prostitutsiooni tarbinud. Kahe grupi vahel võib välja tuua mõningad erinevused.

Elukoht – mehed, kes on vähemalt üks kord elus seksi eest maksnud, elavad tõenäoliselt kas pealinna piirkonnas või mõnes suures linnas. 29% kliente ning 17% mittekliente elavad pealinna läheduses.

Elukutse – juhid, ettevõtjad ning töötud mehed olid sagedamini prostituutide kliendid; talupidajad ning üliõpilased harvem.

Palgaerinevused ei seleta kuidagi asjaolu, miks mõned mehed ostavad seksi ning teised mitte. 14% neist, kelle aastasissetulek oli üle 150 000 FIM-i ning 9% neist, kelle aastasissetulek oli alla 50 000 FIM-i, olid ostnud seksi.

Perekonnaseis – seksi ostjate hulgas oli rohkem lahutatud mehi. Lahutatud või lahus elavatest meestest olid prostitutsiooni

kliendid 27%, vallalistest meestest seevastu 14%. Üle poole klientide gruppi kuuluvatest meestest olid uuringu toimumise hetkel abielus või elasid oma partneriga koos. Kahjuks ei selgu uuringust, kas nad ostsid seksi enne abielu/kooselu või selle ajal.

Seksi ostnud mehed on mitteklientidest suurema tõenäosusega kasutanud ka kõiki muid seksitööstuse tooteid ja teenuseid (vt tabel 3). Kliendid on lugenud rohkem seksiajakirju, näinud rohkem seksivideoid ja külastanud suuremal määral erootilisi restorane. Samuti on nad tuttavamad seksitööstuse moodsa tehnoloogilise arenguga: nad on rohkem kasutanud erootikatelefone ja erootilisi arvutiteenuseid.

	Kliendid (N=124-127)	Mittekliendid (N=1015-1020)
Seksiajakirjad (Jallu, Kalle)	79	66 ***
Striptiisietendused (nt restoranis)	76	39 ***
Erootilised ajakirjad (Playboy)	73	57 ***
Seksivideod	72	57 ***
Topless-baarid	42	21 ***
Erootikatefonid (lindistatud)	17	6 ***
Privaatstriptiis	16	3 ***
Erootikatefonid (live)	13	3 ***
Erootilised arvutiteenused	8	1 ***
Pedofiilsed seksivideod	5	0,3 ***

*** Oluline vahe klientide ja mitteklientide vahel, $p < .001$

Tabel 3. Erinevaid seksitööstuse tooteid ja teenuseid kasutavate meessoost klientide ja mitteklientide arv ning sagedus

Väärtushinnangud – suurim erinevus klientide ning mitte-klientide vahel seisnes hinnangutes perekonda ja religiooni. 90% mittekliendi jaoks oli perekond oluline (viiepallisel skaalal hinnati perekonda hindega 4 või 5); klientide jaoks oli perekond oluline 73%-le. Ka religioon on mitteklientide jaoks tähtsam kui klientide jaoks.

Alkoholi ja uimastite tarbimine – klientide puhul oli suitsetamine ning suurte alkoholikoguste tarbimine enam levinud. Samuti kasutasid nad unerohu ja rahusteid palju sagedamini ja narkootikumide mõnevõrra sagedamini kui mittekliendid (tabel 4).

	Kliendid (n=124-127)	Mittekliendid (n=1010-1021)
Tarbib suures koguses alkoholi vähemalt paar korda kuus	32	18 ***
On kasutanud uimasteid	11	5 **
On kasutanud unerohu või rahusteid	30	22 *

* Oluline erinevus klientide ja mitteklientide vahel, $p < .05$.

** Oluline erinevus klientide ja mitteklientide vahel, $p < .01$.

*** Oluline erinevus klientide ja mitteklientide vahel, $p < .001$.

Tabel 4. Alkoholi- ja uimastite tarbimine prostitutsiooni meessoost klientide ja mitteklientide hulgas, %

Diskussioon

1990. aastatel seksitööstus Soomes kasvas ja mitmekesisus. *Habitus*-uuringu tulemused näitavad, et seksitööstuse ja prostitutsiooni klientideks on endiselt peamiselt mehed. Erinevate pornograafiliste toodete ja teenuste kasutamine on omavahel tihedas seoses: mõned mehed (ja üksikud naised) on kasutanud mitmeid teenuseid ja tooteid, samas kui teised pole kasutanud ühtki.

Habitus-uuringu järgi olid kõige populaarsemad seksitööstuse tooted seksiajakirjad ja -videod. Enamik mehi oli neid tooteid oma elus kasutanud vähemalt kord või paar. Kahjuks puudub igasugune teave selle kohta, mis situatsioonis respondendid neid tooteid tarbisid – kas nad olid üksi, koos sõprade või partneriga; samuti pole informatsiooni, mis tundeid pornograafilise materjali lugemine/vaatamine neis tekitas (meeldiv, ebameeldiv, vms).

Üks mees kümnest on vähemalt korra elu jooksul maksnud seksi eest. Kuigi mobiilne prostitutsioon on Soomes 1990. aastatel kasvanud, ostab enamik mehi seksi ikkagi välismaal. Ainult 3% on ostnud seksi kodumaal. Soome ja Venemaa või Soome ja Eesti elatustasemetevahed on väga suured, seetõttu on nendesse riikidesse reisimine tavaline ja odav. Tekib küsimus, kas kliendid soovivad vältida „vahele jäämist“, kui lähevad seksi ostma välismaale? Hannele Varsa tehtud intervjuudest selgus, et välismaal on prostituutidega kontakteeruda märksa lihtsam, kuid kodumaal on teenuste kvaliteet enamasti kõrgem. Sageli võivad välismaal seksi ostmise kogemused viia selleni, et inimene hakkab seksi ostma ka kodumaal.⁴⁰

Mehed, kes olid mõnikord ostnud seksuaalteenuseid, elasid enamasti kas pealinna piirkonnas või mõnes suuremas linnas. Suurtes linnades on enamasti rohkem prostitutsiooni ning prostituutidega on lihtsam kokku puutuda. Kas pakkumine tekitab nõudlust või vastupidi?

Prostitutsiooni kliendid näivad olevat „tavalised mehed“ – nende hulka kuulub mehi kõigist sotsiaalmajanduslikest kihtidest. Juhid, ettevõtjad ning ka töötud on seksi ostanud mõnevõrra rohkem kui talupidajad ja üliõpilased. Klientide hulgas oli rohkem lahutatud mehi (lahutatud meeste arv oli kõrgeim töötute ja kõrgel positsioonil olevate meeste hulgas). Kuidas on nende positsioon töö ja perekonnas seotud prostitutsiooni kliendiks olemisega?

Uuringu tulemused näitasid, et seksitööstuse toodete ja teenuste kasutamine on seotud vaimse heaolu puudumisega. Näiteks esines depressiooni märksa enam nende meeste hulgas, kes olid kasutanud pornograafilisi tooteid või teenuseid. Klientide tervisekäitumine oli võrreldes mitteklientidega märksa riskantsem – nad suitsetasid ja tarbisid suuri alkoholikoguseid tunduvalt enam; samuti kasutasid mõnevõrra rohkem uimasteid.

Millist rolli mängib pornograafia füüsilises ja vaimses stressis olevate meeste elus? Jorma Hännineni sõnul sisaldab pornograafia teatud masohhistlikku dimensiooni.⁴¹ Pornograafilistel pildidel kujutatud mehed näivad nii kõikvõimsad, et panevad enamiku mehi end tundma luuseritena. Pornograafias esitatud meeste seksuaalne võimekus muudab ebarealistlike nõudmisi edastades „tavalised“ mehed impotentideks. Kas alkoholi ja uimasteid kasutatakse just utoopilistele nõudmistele mittevastavusest tuleneva ärevuse leevendamiseks? Kas prostitutsiooni kliendiks olemine vähendab meeste muret oma seksuaalse võimekuse pärast või hoopis taastoodab seda, olles vaid ajutine pelgupaik nõudmisi täis maailma eest?

Anne-Maria Marttila

Midagi muud Tallinnas?

Seksiturism Soomest Eestisse

See⁴² on natuke nagu film või muusikal, mida lavastatakse, ja kõik teavad, et see on mäng... Ja siis kui tulen Soome, astun ma teatrist välja.

Matti (46)

Sissejuhatus

Reisijatevoog Soome ja Eesti vahel on viimase kümnekonna aastaga kiiresti kasvanud. Arvatakse, et soomlased moodustavad kogu Eesti aastases turistide hulgast umbes 70%. Muu reisimise kõrval on suurenenud ka Soomest Eestisse suunduv seksiturism. Nagu muugi turism oli seksiturism olemas juba enne Nõukogude Liidu lagunemist ja piiride avanemist. Soome lahe ületamine kergenes ja kiirenes siiski oluliselt 1990. aastatel ning sel on olnud mõju ka maadevahelisele seksiturismile. Eestisse ja Venemaale suunduva seksiturismi „veteran“, 46-aastane Matti räägib, et just aasta 1993 oli pöördepunktiks, mil seksiäri ajakirjades hakkas ilmuma Tallinna bordellide loetelusid ja Eesti ning teiste Balti riikide seksiturgudele keskenduvaid erinumbreid.⁴³

Viisakohustuse kõrvaldamine aastal 1997 suurendas inimeste liikumist Eesti ja Soome vahel. Lähipiirkondades reisimise lihtsustades ja lisandudes 1990. aastatel tõrjusid Eesti ja Vene kõrvale

Soome seksituristide senise lemmiksihtkoha Tai. Tähelepanuväärse mõjurina on selleks olnud ka tõsiasi, et täna võib Soome lahe ületada parimal juhul 18 minutiga, samas kui lend Bangkokki kestab üle kümne tunni. Suvine laevaliiklus Helsinki ja Tallinna vahel on kasvanud praeguseks umbes 40 edasi-tagasi sõiduni päevas.

Käesolevas artiklis uuritakse soomlaste seksiturismi osana eestlaste prostitutsioonikultuurist. Artikkel põhineb minu 2005. a kevadel tehtud väliuuringul Tallinnas, mil külastasin paljusid kesklinna seksibaare ja bordelle.⁴⁴ Umbes nelja kuu jooksul jälgisin kohalike naiste ja meessoost seksituristide (peamiselt Soome) käitumisviise ja omavahelist suhtlemist linnas.⁴⁵ Samal ajal jälgisin kaubanduslikule seksile keskenduvat Soome internetifoorumit ja eriti selle Tallinna osa.⁴⁶ Artikli lisamaterjaliks on piire ületavat prostitutsiooni ja soomlastest prostitutsioonikliente ja seksituriste käsitleva väitekirjauuringu teised allikad: seksi ostjate saadetud tekstid ning meestega isiklikult, telefoni ja elektronposti teel tehtud intervjuud.

Prostitutsioon ja seksiturism praegusaja Eestis

Organiseeritud seksiäril on Eestis hetkel üsna head tegutsemisvõimalused. Prostitutsioon ise ei ole keelatud ja isegi kupeldamise eest karistatakse miinimumkaristusega (Pettai, Proos ja Kase 2003). Majades, mis pakuvad erootilist tantsu või majutusteenust, võib tegelikult tegutseda bordell. Eriti Tallinnas toimib lai ja hästi organiseeritud võrgustik tasulise seksi vahendamiseks. Lisaks sütenõõridele, bordellidele, seksibaaride omanikele ja taksojuhtidele kuuluvad siia laia võrgustikku näiteks hotellid, baarid, restoranid, telefonikeskused jne. Taksojuhid on soomlastest seksituristide vaatenurgast keskel kohal selles prostitutsioonikultuuris. Paljud taksojuhid räägivad mingil määral soome keelt ja tunnevad hästi Tallinna prostitutsioonikombeid. Suuremal osal Tallinna bordellidest on ka leping üksiku taksojuhi või väiksema taksofirmaga, mille kohaselt

taksojuht või -firma saab teatud osa tuludest, kui ta majja kliente toob (Pettai ja Kase 2002).

Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng on omalt poolt olnud globaalse seksiäri kiire kasvu taga viimase kümne aasta jooksul. Seda on näha ka Eesti seksiäris: kliendid leiavad teenusepakkujad sageli võrgu vahendusel ning kaasaegsed mitmekülgsed ja paindlikud mobiiliteenused tõhustavad ja kergendavad tegutsemist. Soome seksituristid kasutavad palju nii soome- kui eestikeelseid veebifoorumeid, mille kasutajad vahetavad informatsiooni kohalikest kommetest ja prostituutide teenuste kvaliteedist ja hindadest. Samadelt lehekülgedelt leiab ka müüjate fotosid ja kontaktandmeid. Regulaarselt seksireisidel käivad soomlased on märganud ka kohalike ettemaksuga kõnekaartide paindlikkust.

Iris Pettai ja Helve Kase uurimuse järgi on suurem osa prostituutide klientidest Eestis välismaalased. Prostitutsiooni ja inimkaubandust kaardistava uuringu raames korraldati küsitlus Tallinna politseinikele, kelle hinnangul on umbes 45% seksi ostjatest Eestis soome mehed (Pettai ja Kase 2002). Arvandmetega seonduv on sotsiaalselt marginaalseid nähtusi uurides alati problemaatiline, kuid jälgides Tallinna prostitutsioonikultuuri mõne kuu jooksul, jäi mulle mulje, et soomlaste roll vähemalt seksituristidena on suur. Soomlastest prostitutsiooniklientide suurest osakaalust (ja lähialade prostitutsioonikultuuride seotusest) räägib ka see, et bordelli sageli venekeelne töötajaskond võib rääkida päris hästi soome keelt.

Lisaks soomlaste seksiturismile Eestisse, eriti Tallinnasse, on suurenenud ka muudest maadest saabuvate seksituristide hulk. Alates odavlennufirma *Easyjet* liikluse algusest Londonist Tallinna aastal 2004 on eriti märgatavalt suurenenud briti seksituristide osakaal, mis torkab silma Tallinna tänavapildiski. Vanalinnas võivad briti turistid olla isegi nähtavamad kui soomlased. Osa reisikorraldajatest on spetsialiseerunud briti poissmeesteõhtute korraldamisele Tallin-

nas. Külastades just Tallinna keskuse seksibaare, sattusin üsna sageli kokku briti poissmeestepidudega. Tundus siiski, et briti seksituristid käivad rohkem kesklinna seksibaarides ja bordellides. Soome seksireisijad tõenäoliselt tunnevad kohalikke prostitutsioonitraditsioone paremini kui inglased ning leiavad müüjaid ja vahendajaid paremini ka keskusest väljaspool.

Seksiturism on osa muust reisimisest

Soomlaste seksiturism Eestisse on osalt seotud teistesse riikidesse reisimisega. Põhiosa soome meeste seksireisidest Eestisse ei toimugi teadlikult tasulise seksi pärast. Tegemist võib olla näiteks nädalalõpu- või tööreisiga Tallinna, mille vältel ostetakse ka seksi. Ka juhuslikul seksiootjal ei ole raske leida tasulist seksi Tallinnas – paljud linna bordellid reklaamivad oma tegevust turistidele mõeldud infomaterjalides. Mõistet "seksiturist" võidaksegi siit vaatenurgast näha piiravana: seksi ostja võib olla ka töisel komandeeringul pereisa.

Märkimisväärne osa seksibaarides kohatud soome mehi oligi oma sõnul Tallinnas tööreisil. Nad olevat tööpäeva lõpus otsustanud „töökaaslastega koos minna vaatama, mida lähedalasuvas seksibaaris pakutakse”. Tasulisest seksist tööreisi osana räägib ka see, et „ärimeeste” välimusega meesteseltskonnale võidakse Tallinna tänavatel tulla müüma potentsiravimeid.⁴⁷ Tundub nii, et need "võimaluse korral ostjad" on sellised, kelle seksibaari- ja bordellikülastusi mõjutab ja mingil määral hoiab ka elus nii nimetatute kerge kättesaadavus kui ka Eesti-reiside sagenemine. Oleks kerge väita, et nende "võimaluse korral ostjate" seksibaarikäitumine erineb nn tavakasutajate⁴⁸ käitumisest, aga praktikas on selline kategoriseerimine problemaatiline ja rühmi ei ole võimalik teineteisest eraldada. Nagu eelpool esile tõin, on ka seksituristi mõiste muutuv. Samas on kategoriseerimine ikkagi vajalik selleks, et nähtuse kompleksusest üldse rääkida saaks.

Teatud määral erinevusi ka leidub: võimaluse korral ostjad osavad seksi sageli vaid välismaal olles. Artikli pealkiri „Midagi muud Tallinnas?” viitaski just sellele: välismaal olekut tunnetatakse erilisena, justnagu erandolukorrana, kus kehtivad teistsugused kohustused ja moraalireeglid kui kodus. Teisalt kehtib sama ka tavaostjate puhul. Võimaluse korral ostjaid iseloomustab siiski see, et nad ei tunne alati kohalikku hinnataset ega ole seetõttu sama nõudlikud kui tavakasutajad, kes on juba „teadlikumad tarbijad”.

Soomlastest „tavakasutajad” Eestis

Hulk soome mehi käib Tallinnas ja mujal Eestis regulaarselt just nimelt seksireisil. Nad on harilikult tasulise seksi „tavakasutajad”, kellele seksi ostmine on osa elust ja kes näevad seda osana oma seksuaalsusest.⁴⁹ Tavakasutajad käivad teistest seksituristidest harvem legaalsetes, üksnes erootilist tantsu või massaaži pakkuvates kohtades. Nende püsisihtmärgid on linna tõelised bordellid, mis asuvad enamasti äärelinnas, näiteks suurtes eramajades või üksikutes korterelamutes.

Harilikult nõuab nende bordellide leidmine kliendilt asjasse süvenemist, näiteks ärilise seksiga tegelevates interneti jututubades viibimist või taksojuhilt nõu küsimist. Tavaostjad kasutavad ka nn pitsataksosid, mis toovad prostituudid otse kliendi hotelli. Autos on harilikult kolm või neli prostituuti, kelle seast klient valib endale meelepärase ja maksab tasu ka autojuhile. Kui mitte ükski naistest kliendile ei meeldi, toob autojuht kohale uue grupi. Mõnedel tavakasutajatel on Eestis ka isiklikud prostitutsioonivõrgustikud. Neil võivad olla näiteks tuttavad prostituudid, kelle juures nad regulaarselt käivad. Üks intervjuueeritud seksi ostja rääkis oma Tallinna „tüdruksõbrast”, kellelt ta käib regulaarselt seksi ostmas. Tavakasutajatele ongi tüüpiline see, et nad käivad seksireisidel regulaarselt, iga kuu või isegi sagedamini. Mõned põhjendavad seda majanduslikult: Eesti ja Venemaa hinnataset on Soome omast madalam.

Meesteseltskonnaga koos üle piiri

Soome päritolu, tänapäeval hollandlaste omanduses oleva⁵⁰ ärilise seksiga tegeleva kodulehekülje püsikliendid on loonud klubi „Tosimies” („Tõeline mees”). Klubi on taotlenud allahindlusi ja muidu soodustusi Eesti seksibaaridest ja bordellidest. Klubiliikmed korraldavad ka ühiseid seksireise ja pidusid peamiselt Tallinna. Kohtumisteks üüritakse harilikult terve korter, kuhu kutsutakse või tuuakse ka prostituute. Osal liikmetest on Tallinnas kindlad prostituudid, keda kutsutakse pidudele. Klubi on korraldanud ka jõulupidusid tuntumates bordellides.

Venemaa, aga ka Eesti näivad paistvat neile meestele erilise, metsiku ja imaginaarse Idana, mida kujutletakse teatava mänguväljakuna, kus kehtivad teatud fantaasiareeglid. Sellel väljakul on traditsiooniline mehelik võim jätkuvalt selline „nagu peab”: naised on „ehtsad naised”, mitte nii võrdväärised nagu Soomes ja teistes Põhjamaades. Ida toimib ka kohana, kus saab ellu viia neid aspekte iseendast, mida päris maailmas võidakse pidada erandlikeks või perversseteks, normatiivse seksuaalsuse piire ületavateks. Näidend jätkub mõnede meeste puhul küberreaalsuses, jututubades, kus reisidest ja kogemustest kirjutatakse „testisõiduraporteid” teistele lugemiseks.

Antti Häkkise (1995) järgi oli Soome prostitutsioonikommetele 19. ja 20. sajandi vahetusel omane maksulise seksi kasutamine meestegruppides. Eriti levinud oli see 19. sajandi lõpu üliõpilaskultuuris. Meeste maksulise seksi kasutamisel baseeruvad suhted ja võrgustikud tunduvad levivat taas 1990. aastate individualismi ja hedonismi rõhutavate väärtuste õhustikus.

Paistab, et kohalike „lõbumajade” asemel suunduvad mehed rohkem lähinaabrite prostitutsiooniturgudele. Piiride ületamine paistab toimivat ka mentaalse üleminekuna või irdumisena oma

ümbruskonna käitumisootustest. Muudatused seksiturul paistavad olevat muutnud ka seksi ostuga seotud praktikaid: seksi ostust on kliendi aspektist saanud üha rohkem tarbimine, üldise tarbimiskultuuri osa.⁵¹ Näiteks kaubanduslikule seksile keskendunud netifoorumites räägitakse juba „tarbijate õigustest“.

Muudatused Soome prostitutsiooni käsitlevates seadustes ja seksiturism Soomest Eestisse

Seksitööstuse produktiivsus ja võimalik kasv on äratanud eestlaste seas hirme, et alast võiks saada legaalne, rahvamajanduslikult keske äritegevuse ala (Pettai ja Kase 2002). Sellel arvatakse olevat negatiivne mõju ka Eesti mainele välismaal: esitatud on öuduspilte, mille järgi Eestist võib saada „Euroopa Tai“. Teatud määral on öuduskuvanditel ka tõetera sees: eriti briti seksituristide lisandumise tõttu on Tallinna reklaamitud kaubanduslikule seksile ja reisimisele pühendatud kodulehekülgedel Euroopa uue „seksipeakinnana“.

Samal ajal kui Soomes arutletakse uute, rahvusvahelist inimkaubandust ja prostitutsiooni tõkestavate meetodite üle ja ühtlasi mõeldakse seksi ostu kriminaliseerimise peale, mõeldakse Eestis, kuidas Soome võimalik kitsenev prostitutsiooniseadusandlus hakkab mõjutama Eesti kaubandusliku seksi turge. Ennustatakse, et Soomest Eestisse suunduv seksiturism lisandub märkimisväärselt juhul, kui seksi ostu kriminaliseeriv seadusemuudatus Soomes heaks kiidetakse.

Soome ja Eesti prostitutsiooniturud on tugevalt seotud teineteisega ja kahtlemata on Soomes tehtavatel otsustel suur mõju ka Eesti turule. On siiski raske hinnata, kui suur nõudlust suurendav mõju Soomes kehtival seksi ostu kriminaliseerimisel oleks Eestile. Uuringus osalenud seksi ostjatest mitmed on väljendanud, et kui seksi ostmine kriminaliseeritakse Soomes, keskenduvad nemad

rohkem Eestile ja Venemaale. Seksi ostu kriminaliseerimine teeks sellest kuriteo ka välismaal, kuid prostitutsiooni kliendid usuvad, et seadust on piisavalt raske valvata kodumaal ja praktiliselt võimatu välismaal. Seaduse efektiivne rakendamine nõuaks endisest aktiivsemat piireületavat koostööd. Soovitud eesmärgini jõutaks kõige paremini piirkonna prostitutsiooniseaduste ühtlustamisega.

Allikad

Häkkinen, Antti (1995): *Rahasta – vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1867–1939*, Helsinki: Otava.

Marttila, Anne-Maria (2004): *Seksiä ilman rajoja? Kansainvälistyvä seksiteollisuus ja suomalaiset prostituution asiakkaat. – Naistutkimus/Kvinnoforskning nr 1*, lk 22–35.

O'Connell Davidson, Julia (1998): *Prostitution, Power and Freedom*. Cambridge: Polity.

Pettai, Iris; Proos, Ivi ja Kase, Helve (2003): *Prostitution in Estonia: social risks and economic pressure. Materials of sociological study*. Tallinn: Estonian Institute for Open Society Research.

Pettai, Iris ja Kase, Helve (2002): *Prostitution and Trafficking in Women as an Unsolved Problem in Estonia. The ability of the Estonian state to suppress and prevent prostitution and trafficking in women*. Tallinn: Estonian Institute for Open Society.

Sánchez Taylor, Jacqueline (2001): *Dollars Are a Girl's Best Friend? Female Tourists' Sexual Behaviour in the Caribbean. – Sociology*, 35 (3), lk 749–764.

Sandell, Göran; Pettersson, Elisabeth; Larsson, Janne & Kuosmanen, Jari (1996): *Könsköparna. Varför går men till prostituerade? Djupanalys av män som köper sex*. Stockholm: Natur och Kultur.

<http://www.sihteeriopisto.net/foorumi>

<http://voodiforum.com>

<http://www.wsgforum.com>

Suulised teated

Intervjuu artikli autorile: Matti, seksi ostja, 46-aastane. Helsingis 23. 04. 2003.

Intervjuu artikli autorile: meessoost baaritöötaja, striptiisiklubi B, Tallinn, 19. 03. 2005.

Kristiina Luht

Meetmed prostitutsiooni nõudluse vähendamiseks

2005. aasta augustis läbi viidud küsitlus näitas, et 61% Eesti elanikest suhtub taunivalt seksi ostu ja müüki.⁵² Küsitleti 399 inimest üle Eesti ega täpsustatud, mispärast nad niimoodi suhtuvad või kumb neid rohkem häirib, kas ost või müük. Varasemate uuringute põhjal võib siiski järeldada, et eelkõige on negatiivse suhtumise objektiks seksi müüjad – reeglina saavad nemad hävitavate hinnangute osaliseks. Seksi ostjatest rääkides kehitatakse samal ajal õlgu või ollakse segaduses.

Valitseb suhtumine, et prostitutsioon on eelkõige naisi ja prostituute puudutav nähtus. Võimalik, et selle üheks põhjuseks on termin ise – sõna „prostituut“ haarab vaid ühte osapoolt ega viita üldse sellele, kellela prostitutsiooni eksisteerida ei saakski, ehk ostjale. Kui ingliskeelses maailmas leiab kasutust sõna *john*, siis eesti keeles ei ole taolist seksi ostjale viitavat väljendit. Seksi ostjast on praegu võimalik rääkida üksnes majandusterminite kaudu. Marion Pajumetsa uuringu „Prostitutsioon – kas ühiskondlik probleem? Arvamused nähtuse olemusest, põhjustest ja tagajärgedest“ käigus kogutud intervjuudes rääkisid Eesti arvasusliidrid prostituutide kasutamise pikast traditsioonist ja seksi ostmise paratamatusest. Ostja rolli tõlgendati kui midagi, mis on inimesest sõltumatu ja mida ei saa muuta. Seksi ostjat nähti nimetatud uuringus pigem prostituudi ohvrina (suguhaiguste levikuohu tõttu), mitte aga oma tegevuse eest vastutava täiskasvanud inimesena. Prostitutsiooniga kaasnevates probleemides süüdlasena nähti prostituuti – moraalitut naist, kes mehi halvale teele meelitab.

Riigiti on hoiakud prostitutsiooni suhtes erinevad – mõnes riigis on keelatud nii seksi müük kui ka ost, teises kas müük või ost, prostitutsiooni vahendamine on aga keelatud igal pool. Suhtumise erinevus tuleneb sellest, kas prostitutsiooni peetakse tööks, vägivalalliigiks, sotsiaalseks või moraaliprobleemiks; kas nähakse selle seost kuritegevusega, inimõiguste rikkumisega või mitte jne. Käesolev artikkel toob näiteid nendest riikidest, kus püütakse prostitutsiooni vähendada, lähtuvalt nõudluse poolest – neist, kel on raha ja soov seksteenuste eest maksta. Lisaks seadustele annab artikkel põgusa ülevaate teistest nõudluse vähendamiseks rakendatavatest meetmetest.

Avalikustamine ja hoiatamine⁵³

Mitmetes riikides või linnades on prostitutsiooni poolest kurikuulsatel tänavatel hulkumine keelatud. Nt Šotimaal Strarhclydes saadab politse pidevalt neis piirkondades aega veetvatele meestele koju hoiatuskirju. Šotimaal Leithis sõidavad vabatahtlikud kogukonna aktivistid prostitutsiooni leviku piirkondades ringi autodega, millel on laused „Mine sinna, kust tulid“ ja „Sa ei saa rahuldust Leithist“.

USA-s on kõikides osariikides peale ühe seksteenuste ostmise keelatud. Sarnaselt Šotimaa näitele on meeste jõlkumine prostitutsiooniga seotud tänavatel keelatud (nt kui auto sõidab mingi aja jooksul samast kohast läbi mitu korda öisel kellaajal, tehakse 100 dollarit trahvi liikluse häirimise eest vms). Mõnes osariigis konfiskeeritakse seksi ostja auto ning selle tagasisaamiseks peab maksma 900 dollarit. Kui keegi teine on auto omanik, näiteks abikaasa, siis peab tema minema autole järele.

Paljudes USA linnades avaldatakse seksi ostjate pilte kohalikes lehtedes ja Internetis.⁵⁴ Politsei hinnangul on see väga efektiivne moodus nõudluse vähendamiseks – Denveri politsei teatel on

seksi ostjate hulk vähenenud 40%. Mõnes kohas pannakse ajalehte või Internetti mitte üksnes ostjate pildid, aga ka nimed, sünniaeg ja kodulinna nimi. Dallases vaadati esimese 24 tunni jooksul vastavat lehekülge 4100 korral. Seega levib info ostjate kohta väga kiiresti.

St. Pauli linn Minnesota osariigis avaldas kodulehel kõikide ostjate nimed koos fotodega. Marylandi osariigis avaldas üks linn kupeldajate märkmikes leiduva info prostituute kasutanud meeste kohta, nende seas olid ka kohalike poliitikute ja teiste tähtsate tegelaste nimed.

Avalikustamisega püütakse nõudlust vähendada teisteski riikides. Kanada Winnipegi linna politsei filmib mehi, kes prostituute oma autosse kutsuvad, videod pannakse Internetti. Zimbabwes on keelatud hulkumine prostitutsiooniga seotud tänavatel. Naispolitseinikud püüavad ostjaid, teeseldes prostituute, arreteeritute nimed avaldatakse ajalehtedes.

Helsinkis on keelatud avalikus kohas seksi ost ja müük. Lisaks on politsei teavitanud avalikkust kupeldajate telefonide pealtkuulamisest, kuna peab anonüümsust põhiliseks ostjate relvaks – kui on teada, et su jutt lindistatakse, siis suure tõenäosusega loobutakse vähemalt telefoni teel prostituudi tellimisest.

Seksi ostu kriminaliseerimine

Rootsis on seksteenuste ostmine ja seksteenuse ostmise katse karistatav alates 1999. a jaanuarist. Karistuseks võib olla trahv või kuni pooleaastane vabadusekaotus. Karistatavad on kõik seksteenuste ostmise tüübid: tänaval, bordellis ja ka saunas või massaažisalongis ostmine. Ei ole oluline, kas ostu-müügiobjekt on täiskasvanu või alaealine – seadus kehtib kõigi kohta. Rootsis peetakse prostitutsiooni üheks osaks naistevastasest vägivallast, naistevastane vägivald on aga barjääriks soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel. Kuna

soolise võrdõiguslikkuse edendamine on Rootsis üks põhimõttelisi prioriteete, siis on selge, et otsitakse viise prostitutsiooni lõpetamiseks, mitte selle haldamiseks või legaliseerimiseks. Seetõttu kehtivad Rootsi seadused ka väljaspool riigi territooriumit. See tähendab, et isikule, kes ostab või üritab osta seksteenust mõnes muus riigis, võib samuti süüdistuse esitada. Seaduse elluviimisega kaasnevad meetmed ühiskonna teavitamiseks ja hoiakute muutmiseks. Uue seadusesätte põhimõtteid on läbi koolituste selgitanud nii politseile kui prokuröridele. Samuti eraldatakse raha MTÜ-dele ning loodud on rehabilitatsiooni- ja narkoprogrammid naistele, kes soovivad prostitutsioonist välja pääseda. Alates 1999. aastast on prostitutsioon Stockholmis vähenenud 2/3 võrra. Enne prostitutsiooni ostmise kriminaliseerimist tegutses Stockholmis 350-400 prostituuti.⁵⁵

Seksi ostmine on lisaks Rootsile kriminaliseeritud Filipiinidel ja Koreas, alates 2005. a augustist on selline tegu karistatav ka Leedus. Seksi ostu kriminaliseerimine on plaanis Soomes, kuna üha laienev inimkaubandus ei jäta kuritegevusega võitlemiseks muid võimalusi. Sellise võimaluse üle on diskuteeritud ka Eestis ning 2005. a ütles sotsiaalminister Jaak Aab, et toetab seksteenuste ostmise karistatavaks muutmist:

„Lisaks vahendamisele on vajalik oluliselt suuremat tähelepanu pöörata ka seksteenuste ostjatele. Prostitutsiooni eelduseks on kliendid – inimesed, kes võtavad endale õiguse osta ja ära kasutada teiste inimeste kehasid.“

(Juuli 2005.)

Itaalias, Islandil, Taanis, Norras, Soomes on karistatav seksi ost alla 18-aastaselt isikult.⁵⁶ Kanada, Soome, Rootsi ja USA seadused laste seksuaalse kuritarvitamise kohta kehtivad ka väljaspool kodumaad ning lastelt seksi ostjaid saab nende seaduste järgi karistada. Eestis on Karistusseadustiku järgi keelatud alla 18-aastase prostit-

sioonile kallutamine,⁵⁷ alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine⁵⁸ ning kasutamine pornograafilise teose valmistamisel.⁵⁹ Keelatud on lapse ost ja müük,⁶⁰ lapse prostituudina kasutamist ei ole eraldi välja toodud. Samuti puudub Karistusseadustikus säte täiskasvanult seksi ostmise kohta. Keelatud on prostitutsiooni vahendamine ja prostitutsiooniks ruumide kasutada andmine.⁶¹ Seega hetkel prostitutsiooni nõudluse vähendamiseks meil Karistusseadustikus sätteid ei ole.

Rahvusvaheliste organisatsioonide suhtumine

Oma meetodid nõudluse vähendamiseks on rahvusvahelistel organisatsioonidel. ÜRO-I on eetikakoodeks – ÜRO töötajad ei tohi kusagil kedagi seksuaalselt kuritarvitada ega kasutada prostitutsiooniäris müüdavaid isikuid. Samuti peavad nad raporteerima kolleegide taolisest tegevusest. Ka Euroopa Koostöö- ja Julgeolekuorganisatsioonil (OSCE) on eetikakoodeks missiooni liikmetele. Nad ei tohi toetada prostitutsiooni ja inimkaubandust ega kasutada prostitutsioonivõrgus olevaid isikuid.

2004. aastal väljendas NATO oma suhtumist – nulltolerants oma personali ja vägede inimkaubandust toetava tegevuse suhtes. 46 NATO-sse kuuluvat riiki leppisid kokku, et nende sõdurid ei tohi kasutada prostituute, sest sellega toetataks kuritegevust ja rikutaks stabiilsust, mida on mindud tagama. Kuna sõdurite ülesanne on tagada rahu ja turvalisust, siis inimkaubanduse mahitamine ja toetamine läheb vastuollu missioonide eesmärkidega. NATO sõdur, kes toetab inimkaubandust, saab karistada ja ta saadetakse missioonilt ära.

Alates 2005. a sügisest saavad ka Eesti rahuvalvajakad ettevalmistuse käigus koolitust inimkaubanduse ennetamisest ja tõkestamisest.

Teadlikkuse tõstmine ning ennetustöö

Lisaks seaduste rakendamisele vähendatakse nõudlust ka teiste meetoditega, nt mitmesuguste teavituskampaaniate ja koolitustega. Kõige põhjalikumalt on sellega tegelenud Rootsi, aga üha enam mõistavad ka teised riigid, et hoiakute muutmiseks tuleb teha pidevat teavitustööd.

Kanadas ja USAs korraldatakse *john school*'e – „koole“ seksi ostjatele. Esimest korda seksi ostuga vahelejäädud peavad maksma trahvi ning nad saadetakse ühepäevasele kursusele, kus neile räägitakse prostitutsiooni põhjustest ja tagajärgedest, suguhaigustest, prostitutsiooni mõjudest kogukonnale jms. Sellega säästetakse ostjaid ametlikust süüdistusest. Esinejateks on teiste seas endised prostituudid, kes räägivad oma elust ning püüavad meeste hoiakuid muuta. Uuringud näitavad, et vähesed mehed satuvad pärast *john school*'i läbimist uuesti politsei vaatevälja seksi ostmisega. Samas, paljud naistevastase vägivalda vastu võitlejad on nende koolide vastu, kuna ostjad jäävad nende meelest õigustamatult karistusest.

USAs toimus mõni aasta tagasi konverents, kus 22 prostitutsiooni nõiaringist pääsenut rääkisid oma elust Kongressi esindajatele ja pressile. Konverentsi eesmärk oli sihtrühmale selgeks teha, et prostitutsioon on paljude probleemide tagajärg, millel on omakorda tõsised tagajärjed, ning prostitutsiooni ei oleks olemas, kui poleks nõudlust selle järele. Taolisi üritusi on tehtud mujalgi. Näiteks Eestis on käinud esinemas aastaid prostitutsiooniäri seotud olnud Louise Eek, kes rääkis Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise vastase kampaania avakonverentsil oma elust prostituudi ja striiptiisitarina ning esines Eestis ka ühel ajakirjanike koolitusel. Loui-

se Eegi autobiograafiline raamat „Mängitud elu“ on ilmunud eesti keeles ning annab eheda pildi seksiäri tõelisest palest, sealhulgas seksteenuste ostjatest.

Indoneesias toimus posterikampaania, mis oli suunatud meestele, kes külastavad seksiturismi poolest kurikuulsat Batami saart. Plakatil seisis: „Kuidas sa ennast tunneksid, kui keegi käituks niimoodi sinu tütreaga?“. Peaaegu pooled Indoneesia prostituutidest on alla 18-aastased ja kampaania eesmärk on muuta meeste käitumist.

Zimbabwe on korraldatud kampaania „Operatsioon *Ei Prostitutsioonile*“.

Aastatel 2002–2003 kaheksas Põhja- ja Baltimaal toimunud naistega kaubitsemise vastase kampaania jooksul räägiti samuti nõudluse rollist naistega kaubitsemise leviku juures. Üha enam räägitakse ka Eestis nõudluse tähendusest ja vajadusest seda vähendada. Eesti ratifitseeris 2004. a märtsis organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni inimkaubandust käsitleva lisa-protokolli (nn Palermo protokoll), millega on võetud kohustus vähendada nõudlust, kasutades seadusandlikke, hariduslikke, kultuurilisi ja sotsiaalseid meetmeid. Tegeldes vaid kahe organiseeritud prostitutsiooni osapoolega, seksteenuste müüja ja kupeldajaga, on kolmas oluline faktor – ostja – jäetud tähelepanuta, mistõttu ennetus- või tõkestustöö on väheefektiivne.

Kindel on see, et ainult karistustega ei saa hoiakuid muuta. Vajalik on rääkida nõudluse põhjustest ja kõigest muust sellega seonduvast ning alustada suhtumise kujundamist juba väga varakult. Ainult siis võib loota, et ühel päeval ei pea enam keegi inimese ostu-müüki ja kuritarvitamist normaalseks nähtuseks.

Märkused

¹ Vt näiteks Iris Pettai ja Helve Kase (Avatud Eesti Ühiskonna Instituut), Marion Pajumetsa (Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus), Jüri Kalikovi (AIDSi Tugikeskus) uuringuid.

² Act Prohibiting the Purchase of Sexual Services, <http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/25631>

³ Kogusime andmeid seksiäri kliente puudutavate akadeemiliste uurimuste kohta. Asjakohaseid ja põhjendatud uurimusi leidsime väga vähe.

⁴ Seda kinnitab nt Reet Nurmi doktoritöö Eestist ja Venemaalt Soome toimuva mobiilse prostitutsiooni teemal, mis oli 1998.–2002. a osa prostitutsiooni ennetusprojektist Soomes.

⁵ Vt näiteks Kathleen Barry (1995): *Prostitution of Sexuality* ja ILO globaalse seksitööstuse raportit (1999).

⁶ Need kaks äärmuslikku seisukohta ei ole mõistagi ainsad; nende vahele jääb hulk erinevaid hoiakuid, mis osaliselt järgivad ühe ning osaliselt teise seisukoha argumentatsiooni.

⁷ Turunen, Merja-Maaria (ed.) (1996): *Kun kaikki on kaupan...* (Prostitutsiooni ekspertgrupi raport.) Stakes, Reports 190. Jyväskylä, lk 9–10.

⁸ Rootsisis kriminaliseeriti seksteenuste ostmine 1999. aasta jaanuaris. (Eestikeelse väljaande koostaja märkus)

⁹ Häkkinen, Antti (1995): *Rahasta vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1867–1939*. Keuruu, lk 165–168.

¹⁰ Committee Report 1986: 46. Helsinki, lk. 20–21, lk 110.

¹¹ 2004. a keelustati Helsingis seksi ost ja müük avalikus kohas. (Eestikeelse väljaande koostaja märkus.)

¹² Prostitutsiooni ekspertgrupi raport. Vt märkust 5.

¹³ Oehler, Dietrich (1971): *Oikeus ja morali*. – Lindholm, Per & Seppänen, Heikki (eds.). *Oikeus ja politiikka*. Jyväskylä, lk 86.

¹⁴ Valitsuse seaduseelnõu 6/1997. Helsinki, 1997.

¹⁵ Kriminaalõiguse seaduseelnõu 8/1993: *Seksuaalirikokset*. Helsinki, 1993, lk 18.

¹⁶ Anttila, Inkeri (1956): *Alaikäisiin kohdistuneet siveellisyysrikokset ja niiden tekijät*. Vammala, lk 25–26.

¹⁷ Valitsuse seaduseelnõu 52/1970, lk 5–6 ja Komitee raport 1967: A12. Helsinki, 1968, lk 26.

¹⁸ Valitsuse seaduseelnõu 6/1997. Helsinki, 1997, lk 185.

¹⁹ Diskussioon vajadusest kriminaliseerida seksi ost täiskasvanult algas Soomes uuesti 2002. a., 2006. a. jaanuaris läks vastav eelnõu Soome parlamenti arutlusele. (Eestikeelse väljaande koostaja märkus.)

²⁰ Andeneas, J (1994): *Strafferettens begrensninger*. – Nordisk Tidskrift för kriminalvidenskab, 1994/1, lk 7.

²¹ Vt nt Sevon, Kjell (1994): *Rikollisuuden uude tuhat ja uhkakuvat*. – Hirvonen, Ari (ed.). *Kohti 2000-luvun rikosoikeutta*. Helsinki, lk 208–210.

²² Artikkel on kirjutatud 1997. aastal. (Eestikeelse väljaande koostaja märkus.)

²³ Eesti keeles: tursk.

- ²⁴ *Prostitutionsgroup*, organisatsioon, mis tegeleb seksi müüvate naistega, asutati Göteborgis 1981. a. Praegu on rühmas viis sotsiaaltöötajat, kolm naist ja kaks meest.
- ²⁵ Soome kohta vt nt Lammi-Taskula *Habitus-uuringut* käesolevas kogumikus.
- ²⁶ Sõna *punter* tähendust selgitavad Laura Keeler ja Marjut Jyrkinen artiklis „Nähtamatud kliendid seksiaaris“.
- ²⁷ Intervjueeriti 50 klienti.
- ²⁸ Eetika all mõtlen nagu Foucault mina kujundamise ja transformeerimise praktikat. Tahan öelda, et projektid, mis püüavad sõnastada seksuaalse individuaalsuse tähendust, selgitada isiku probleemseid suhteid omaenda seksuaalsusesse ning anda nõu isikliku füüsilise naudingu parandamiseks, on oluliseks osaks seksuaalvabadusest.
- ²⁹ Masters & Johnson (1966): *Human Sexual Response*, lk 7.
- ³⁰ Masters & Johnson (1970): *Human Sexual Inadequacy*, lk 219.
- ³¹ David Reuben (1971): *Any Woman Can!*, lk 39.
- ³² Masters & Johnson (1970): *Human Sexual Inadequacy*, lk 159.
- ³³ Masters & Johnson (1970): *Human Sexual Inadequacy*, lk 218.
- ³⁴ Betty Dodson (1983): *Selflove and Orgasm*, lk 42.
- ³⁵ Deviantne – loomuvastane, vääristunud, ebamoraalne (toimetaja märkus).
- ³⁶ Kontula, Osmo ja Haavio-Mannila, Elin (1993): *Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta* (Finnish sex. Information about changes in the sex lives of Finns). WSOY: Juva, lk 72.
- ³⁷ Samas, lk 335.
- ³⁸ Samas, lk 339-340.
- ³⁹ Kasutajad – vastajad, kes ütlesid, et on kasutanud sekstooteid või –teenuseid vähemalt kord või paar.
- ** Oluline vahe meeste ja naiste vahel, p < .01.
- *** Oluline vahe meeste ja naiste vahel, p < .001.
- ⁴⁰ Varsa, Hannele (1986): *Prostituution näkymätön osa: miesasiakkaat* (The invisible part of prostitution. Male clients). Naistutkimusmonisteita 5. Tasa-arvoasian neuvottelukunta: Helsinki, lk 71-72.
- ⁴¹ Hänninen, Jorma (1994): *Erotisoitu ruumis ja potenssi markkinat* (The eroticized body and potency markets). – Sipilä, Jorma ja Tiihonen, Arto (eds). *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Vastapaino. Tampere, lk 107.
- ⁴² Seksireis Eestisse või Venemaale.
- ⁴³ Suuline intervjuu artikli autorile 23. 04. 2003 Helsingis.
- ⁴⁴ Anne-Maria Marttila on Turu ülikooli doktorant, tema erialaks on poliitiline ajalugu.
- ⁴⁵ Soome seksituristid Tallinnas on peaaegu eranditult mehed. Küllastades 2005 kevadel paljusid Tallinna kesklinna striptiisibaare, nägin sadade meesklientide seas vaid kaht naisklienti. Ühe seksibaari töötaja rääkis, et naiskliente on väga vähe. Sama isiku sõnul on suurem osa klientidest soome mehed (isiklik vestlus 19. 03. 2005). Lisainfot naiste seksiturismist: Sánchez Taylor, 2001.
- ⁴⁶ Huvitav on see, et Tallinna jaotus on esitatud kõrvuti Soome linnu käsitlevate jaotustega, mitte reisimise all.
- ⁴⁷ Soome keeles räägitakse sageli "sinisest tabletist" või "pfizeri sinisest".
- ⁴⁸ Jaotus "tavakasutajad" ja "võimaluse

korral ostjad" pärineb rootslaste uuringust, kus prostitutsiooni kliendid jagati eri rühmadesse (Sandell, Pettersson, Larsson, & Kuosmanen 1996).

⁴⁹ Vaata ka O'Connell Davidson 1998.

⁵⁰ Kodulehekülj müüdi Hollandisse, sest Soomes keelati prostitutsioonikuulutuste avaldamine 2004 augustis.

⁵¹ Seksi ostmine kui tarbimiskultuur – vt Marttila, 2004.

⁵² Uuring „Ühiskond taunib seksiteenuste ostu ja müüki“. BNS, 17. 08. 2005.

⁵³ Näited on võetud Barbara Kryszko ja Janice G. Raymondi koostatud infomaterjalist. Vt *Coalition Against Trafficking in Women* koduleheküljelt <http://action.web.ca/home/catw/readingroom.shtml?x=71327>

⁵⁴ Denver, Detroit, Dallas, Philadelphia.

⁵⁵ A Critical Examination of Responses to Prostitution in Four Countries: Victoria, Australia, Ireland, the Netherlands and Sweden. – Julie Bindel, Liz Kely. Child and Woman Abuse Studies Unit. London Metropolitan University, 2003.

⁵⁶ 2005.a septembri seisuga.

⁵⁷ KarS §175

⁵⁸ KarS §176

⁵⁹ KarS §177

⁶⁰ KarS §173

⁶¹ KarS §268

Sisukord

Saateks eestikeelsele kogumikule	
Kristiina Luht	5
Eessõna. Prostitutsioon on vana nähtus – milleks pead vaevata?	
Merja-Maaria Turunen	11
„Nähtamatud“ ostjad seksiäris	
Laura Keeler ja Marjut Jyrkinen	15
Prostituutide kliendid – ajalooline perspektiiv Soomes	
Antti Häkkinen	23
Prostitutsiooni tarbijad ja kriminaalõigus	
Minna Kimpimäki	37
Tegevusvabaduse pooldamine seksibaari klientide diskursuses	
Sari Näre	42
Prostituutide meessoost kliendid Rootsis	
Jari Kuosmanen	49
Punter – prostituutide kliendid Stockholmis	
Inger Lantz	59
Maskuliinsus ja seksuaalvabaduse eetos	
Ilpo Helén	65
Kuidas massaažisalongide prostituudid suhtuvad oma klientidesse?	
May-Len Skilbrei	80
Tal puudub nimi – meeste prostitutsiooni uurimine Soomes	
Mari-Elina Laukkanen	87
Kogemusi seksuaalse sundkäitumisega meeste ravi alalt	
Eva Hedlund	97
Seksitööstuse kliendid Soomes.Habitus-uuring, 1995	
Johanna Lammi-Taskula	109
Midagi muud Tallinnas? Seksiturism Soomest Eestisse	
Anne-Maria Marttila	118
Meetmed prostitutsiooni nõudluse vähendamiseks	
Kristiina Luht	126
Märkused	133